ADLİYE CERİDESİ

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur.

Sene: 10 Teşrinevvel 1931 Sayı: 111

RESMÎ KISIM

KANUNLAR

Türk Ceza Kanununun 158 inci maddesine iki fıkra ilâvesine dair kanun

Kanun numarası: 1884
Neşri tarihi 3-8-1931

Madde 1 — Türk Ceza Kanununun 158 inci maddesine aşağıdaki fıkralar ilâve olunmuştur.

Tecavüz Reisicümhurun ismi sarâhaten zikredilmiyerek ima veya telmih suretile vaki olsa bile mahiyeti itibarile bu tecavüzün Reisi-

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA 1946

cümhurun şahsına matufiyetinde tereddüt edilmiyecek derecede karineler varsa tecavüz sarahaten vukubulmuş oddolunur.

Riyaseticümhur makamına ve Reisicümhurun şahsına karşı edep ve hürmete münafi hareket ve neşriyatta bulunanlar altı aydan üç seneye kadar hapsolunurlar.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanun hükümlerinin icrasına Adliye Vekili mermudur.

5/7/1931

* * *

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun bazı maddelerini değiştiren kanun

Kanun numarası: 1876
Neşri tarihi: 1/8/1931

Madde 1 — Ceza muhakemeleri Usulü Kanununun 128, 148 ve 154 üncü maddeleri aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Yüz yirmi sekizinci muaddel madde — Yakalanan şahıs, bırakılmazsa lüzumsuz ve gayri muhik bir teahhura meydan vermiyecek surette sulh hâkimi huzuruna sevkolunur. Hâkim tarafından da nihayet ertesi günü sorguya çekilir.

Sulh hâkimi yakalanmayı icap ettirir bir hal görmez veya yakalanmayı istilzam etmiş olan sebepler kalmazsa yakalanan şahsın bırakılmasını emreder. Aksi halde vereceği tevkif müzekkeresi hakkında 126 ıncı madde hükmü cari olur.

Yüz kırk sekizinci muaddel madde — Hukuku amme davasını açmak vazifesi Cümhuriyet müddeiumumisinindir.

Kanunda hilâfı yazılı olmıyan hallerde Cümhuriyet müddeiumumisi, bir mahkûmiyeti ve adlî takibatı istilzam edebilecek hususatta kâfi emareler teşkil edecek vakıalar mevcut ise hukuku amme davasını açmakla mükellefir.

Hkuuku amme davası açmak için Adliye Vekili Cümhuriyet müddeiumumisine emir verebilir.

9410

Vilâyetlerde valiler dahi kukuku amme davası açılmasını kendi vilâyeti dahilindeki Cümhuriyet müddeiumumilerinden talep edebilirler. Cümhuriyet müddeiumumisi esbabı mucibe beyanile bu talebi kabul etmezse valinin müracaatı üzerine Adliye Vekili yukarıdaki fıkrada yazılı salâhiyeti kullanmak lâzım gelip gelmiyeceğini takdir eder ve icabını yapar.

Yüz elli dördüncü muaddel madde — Cümhuriyet müddeiumumisi yukarıdaki maddede yazılı neticelere varmak için bütün memurlardan her türlü malûmatı isteyebilir. Gerek doğrudan doğruya ve gerek zabıta makam ve memurları vasıtasile her türlü tahkikatı yapabilir. Ancak şahitleri yeminle dinleyemez.

Bütün zabıta makam ve memurları Cümhuriyet müddeiumumiliğinin Adliyeye müteallik işlerde emirlerini ifa ile mükelleftirler.

Bu emirler mühim ve müstacel hususlarda umum zabıta makam ve memurlarına şifahî ve bunlardan gayri hallerde zabıta âmirlerine yazılı olarak verilir. Şifahî emir verildiği hallerde Cümhuriyet müddeiumumisi müstaceliyetten ve vermiş olduğu emirden zabıta âmirini de haberdar eder.

Kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenilen Adliyeye müteallik vazife veya işlerde suiistimal veyahut ihmal ve terahileri görülen Devlet memurları ile Cümhuriyet müddeiumumiliğinin şifahi veya yazılı talep ve emirlerini yapmakta suiistimal ve terahileri görülen zabıta âmir ve memurları hakkında müddeiumumilikçe doğrudan doğruya takibatta bulunulur.

Ancak zabıta âmirleri hakkında hâkimlerin vazifelerinden dolayı tâbi oldukları muhakeme usulü tatbik olunur.

Vali, kaymakam ve nahiye müdürleri hakkında Memurin Muhakemat Kanunu hükmü caridir.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

22/7/1931

* * *

94

İsyan mıntakasında işlenen ef'alin suç sayılmayacağına dair kanun

Kanun numarası : 1850
Neşri tarihi : 29/7/1931

Madde 1 — Erciş, Zilân, Ağrıdağ havalisinde vukubulan isyanda, bunu müteakıp birinci umumî müfettişlik mıntakası ve Erzincanın Plümür kazası dahilinde yapılan takip ve te'dip hareketleri münasebetlerile 20 haziran 1930 dan 1 kânunuevvel 1930 tarihine kadar askerî kuvvetler ve Devlet memurları ve bunlarla birlikte hareket eden bekçi, korucu, milis ve ahali tarafından isyanın ve bu isyanla alâkadar vak'aların tenkili emrinde gerek müstakilen ve gerek müştereken işlenmiş ef'al ve harekât suç sayılmaz.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun icrasına Adliye ve Dahiliye Vekilleri memurdur.

20/7/1931

* * *

Umumî, mülhak ve hususî bütçelerden verilen maaş, ücret, tahsisat, hakkı huzur, tazminat, yevmiye, ikramiye ve ihbariyelerden alınacak kazanç vergisi hakkında kanun

Kanun numarası : 1847
Neşri tarihi : 26/7/1931

Madde 1 — Umumî, hususî ve mülhak bütçelerle idare edilen daire ve müesseselerden fikrî ve bedenî hizmetler mukabilinde maaş, ücret, tahsisat, hakkı huzur, tazminat, yevmiye, ikramiye ve ihbariye alanların istihkakları aşağıdaki nisbetler dairesinde kazanç vergisine tâbidir:

	100 liraya kadar				% 5
101 - 200	»	»	kısmı	için	% 6
201 - 300	»	»	»	»	% 7
301 - 400	»	»	»	»	% 8
401	liradan yukarısı için				% 9

Bir vezneden muhtelif namlarla yapılan kazanç vergisine tâbi tediyatın nisbeti, her tediye yekûnu üzerinden tayin olunur.

Madde 2 — Umumî, hususî ve mülhak bütçelerden yapılan aşağıdaki tediyat kazanç vergisinden müstesnadır:

A) Malûliyet, yetim, dul ve elli lira ve ondan aşağı tekaüt maaşları,

B) Harcırahlar ve masarifi zaruriye ile ikamet ve seyahat yevmiyeleri, mesken bedelleri, tedavi ve ölüm masrafları,

C) Kanunu mahsuslarına ve bütçelerine istinaden ordu ve jandarma mensuplarile küçük sıhhıye memurlarına ve mübaşirlere verilen yemek ve hayvan yem bedelleri,

D) Vefat veya bedenî arızalar ve malûliyetler üzerine verilen tazminat ve ikramiyeler ve kanunu mahsusları mucibince malûllere verilen terfih zamları,

E) Her nevi atış ikramiyeleri,

F) Umumî, mülhak ve hususî bütçelerden yalnız ücret alıp bir ay içinde istihkakı yirmi lirayı geçmiyen kadro dahilindeki müstahdemin ücretleri,

G) İstihkak miktarı yüz lirayı geçmiyen maaşların yirmi lırası,

H) 7 Mart 1931 tarih ve 1757 numaralı kanun ile aylıklarından tenzilât icra edilenler.

Madde 3 — Bu kanuna mugayır ahkâm mülgadır.

Madde 4 — Bu kanun 1 Ağustos 1931 tarihinde muteberdir.

Madde 5 — Bu kanunun hükümlerinin icrasına İcra Vekilleri heyeti memurdur. 19/7/1931

* * *

Vilâyet İdaresi Kanununun bazı maddelerini muaddil kanun

Kanun numarası : 1851
Neşri tarihi : 29/7/1931

Madde 1 — 1426 numaralı Vilâyet İdaresi Kanununun 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

915

Vilâyet idare şube reisleri; defterdar, mektupçu, maarif müdürü, nafıa başmühendis veya mühendisi, hukuk işleri, sıhhat, ticaret, senayi ve mesai, orman, maadin, baytar evkaf, tapu, nüfus, ziraat, iskân, posta, telgraf ve telefon, rüsumat başmüdürleri ve müdürleri ile polis müdürü veya bunun vazifesini ifa etmek için yerine kaim olandan ve jandarma kumandanlarından ibarettir.

Madde 2 — Mezkûr kanunun 15 inci maddesi aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur.

Vali, 5 inci maddede zikrolunan Vilâyet idare şube reisleri ve onların maiyetlerile 6 ıncı maddede zikrolunan Kaza İdare Şube Resileri ve maiyetleri ve Kaymakamlar hakkında ihtar, tevbih cezalarını resen tatbik edebilir ve taltifi mucip ahvalde takdirname verebilir.

İşbu tecziye ve takdirlerden Şube İdare Reislerile nasbı ve tayini vekâletlere ait olan memurlar hakkındakilere dair vali tarafından ait olduğu vekâletlere derhal malûmat verilir.

Madde 3 — Mezkûr kanunun 17 inci maddesi aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur:

Valiler Vilâyette Devletin ve her vekâletin mümessili ve vekâletlerin idarî ve siyasî icra vasıtası olup vilâyetin umumî idaresinden mes'uldürler ve bu itibarla vilâyette adlî ve askerî daireler haricinde bilcümle umurda nezaret mürakebe ve teftiş hakkını haiz en büyük âmirdirler. Valilerin müddei umumî ile münasebeti 1426 numaralı vilâyet idaresi kanununun 38 inci maddesine tâbidir.

Valiler her vekile karşı ayrı ayrı mes'uldür. Vekiller kendi vekâletlerine ait işler için re'sen valilere emir ve talimat verirler ve icabında takdir beyan ve ihtar cezasını re'sen tatbik ederler.

Takdirden veya ihtar cezasından derhal Başvekile malûmat verilir. Bundan maada her vekil vali hakkında İcra Vekilleri Heyetine taltif ve tecziye teklifinde bulunabilir. Valiler İcra Vekilleri Heyeti kararile her zaman vekâlet emrine alınabilecekleri gibi tekaüde de sevkolunabilirler.

Madde 4 — Mezkûr kanunun 19 uncu maddesi aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur.

Vekâletin rüesayı memurin ile ve memuriyetleri daireleri bir kaç vilâyetten mürekkep diğer teşkilât memurları re'sen muhabereleri icraî bir hükmü ihtiva etmiyen yalnız teknik ve hesabata ait hususlara munhasırdır.

Şu kadar ki bu memurlar valilerin taleb edecekleri her türlü malûmatı teknik ve hesaba ait de olsa vermeğe mecburdurlar.

Madde 5 — Mezkûr kanunun 35 inci maddesi aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur.

Adlî ve askerî daireler müstesna olmak üzere vilâyette mevcut bilûmum devlet daire ve müesseseleri valinin teftiş ve murakabesi altındadır.

Vali teftiş muamelesini bizzat yapabileceği gibi daire reisleri ve mensup olduğu vekâlet müfettişleri vasıtasile de icra edebilir. Vekalet müfettişi ile teftiş ettirmek için vekile müracaat olunmak lâzımdır.

Vali bir kaç vilâyete şamil memuriyetlerin ancak kendi vilâyeti dahilindeki işlerini teftişe salâhiyettardır.

Teftiş neticesinde vazifesi başında kalmasında mahzur görülen memurlara mes'uliyeti üzerine alarak, idareten işten el çektirebilir ve keyfiyeti derhal ait olduğu vekâlete bildirir.

Madde 6 — Mezkûr kanunun 49 uncu maddesi aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur:

Adlî ve askerî daireler müstesna olmak üzere kaza dahilinde bulunan bilûmum devlet daire ve müesseseleri kaymakamın teftiş ve murakabesi altındadır. Teftiş neticesinde vazifesi başında kalmasında mahzur görülen memurlara Valinin muvafakatı alınmak şartile işten el çektirebilir.

Madde 7 — Vali ve kaymakamlar, halkın askerlik muameleleri hakkındaki müracaat ve şikâyetlerini kabul ve askerlik şubelerine yazarlar, cevabı kâfi görmedikleri takdirde mıntakası fırka kumandanlıklarına ve Millî Müdafaa Vekâletine müracaat ederler.

Bu makamlar tarafından lâzımgelen tahkıkat yapılarak icabı kanunisi ifa ve neticesinden Valiler veya kaymakamlar haberdar edilir.

Madde 8 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 9 — Bu kanunun hükümlerini icraya Başvekil ve Adliye, Millî müdafaa, Dahiliye, hariciye, Maliye. Maarif, Nafıa, İktısat, Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekilleri memurdur. 20/7/1931

***

1525 numaralı Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkında kanun

Kanun numarası: 1882
Neşri tarihi: 2/8/1931

Madde 1 — Yol vergisinin naktî kısmı senede maktuan dört liradır. Bu mıktar ledelicap vilâyet umumî meclisleri kararile nihayet altı liraya kadar çıkarılabilir.

9/18

Yol vergisi tahsili emval kanununa tevfikan tahsil olunur ve vilâyet umumî meclislerinde tesbit edilecek aylarda ve iki müsavi taksitte alınır. Son taksit nihayeti mart gayesini tecavüz edemez. Taksit zamanları valiler tarafından bir ay evvel mutat vasıtalarla neşrü ilân olunur. Tahakkukat ayları içinde yol vergisini nakten ödemeyi taahhüt edenlerin bu vaziyetleri bilâhara tebdil edilemez.

Madde 2 — Her mükellef başına dört ilâ altı lira hesabile tahsilât vukubuldukca % 15 i Nafia Vekâleti hissesi olarak Ziraat Bankalarına yatırılıp geri kalan kısım varidat olarak vilâyet hususî idarelerine bırakılır.

Madde 3 — Yol vergisinin bedenî kısmı senede dört liraya mukabil altı gün ve dört liradan fazla alınacak her lira ve küsuru için birer günlük iş miktarından ibarettir.

Bedenen çalışacakların senede beş aydan dun olmamak üzere mesai zamanlarile bulundukları vilâyet dahilinde vilâyet yol işlerinin icabatına göre mahallî ikametlerinden azamî on saati geçmemek üzere iş mahallerine kadar olan mesafelerin tayini vilâyet umumî meclislerine aittir.

Madde 4 — Bedenen çalışacaklar icin, umumî meclislerde tesbit olunacak mesai ayları içinde tatbik olunmak üzere vali tarafından senede bir defa alâkadar daire reislerinin de iştirakile vilâyet daimî encümeni tarafından senelik iş programı tertip olunur.

Bu programlar Nafıaca vilâyet dahilinde vücude getirilecek işe göre köy ve mahalle üzerine kafile kafile ve bütün amelenin çalıştırılmasını mümkün kılacak veçhile tertip ve bedenen çalışacaklar, bu programa tevfikan mahallî hükûmetince toplu olarak iş mahallerine sevkolunurlar.

Senelik iş programları mesaî aylarının hulûlünden lâakal bir ay evvel tertip, vesaiti münasebe ve mütade ile Vali tarafından ilân olunur.

Bu programa tevfikan dahil bulunduğu kafile ile birlikte kendilerine tayin olunacak zamanda gösterilecek iş mahalline gelmiş olur, andan sonraki kafilelerde işe kabul edilmezler. Ancak mükellefin mensup olduğu kafileye iştirak edememesi Vali ve Kaymakamlarca takdir edilecek makbul bir özürden mütevellit olduğu tebeyyün ettiği halde bu gibi mükelleflerin diğer mesai aylarında çalıştırılmaları caizdir.

Madde 5 — Hususî idareler varidatından ziraat bankası aidatı verilemez.

Madde 6 — 1525 numaralı şose ve köprüler kanununun yukarıdaki maddelere muhalif olan ahkâmı ile 20 inci maddesi ve 1618 numaralı kanun hükümleri mülğadır.

Madde 7 — Bu kanun 1 Haziran 1931 tarihinden muteberdir.

Madde 8 — Bu kanunun hükümlerini icraya Nafıa, Maliye, Dahiliye ve Adliye vekilleri memurdur. 29/7/1931

776

NİZAMNAMELER

Hayvanatın Sağlık Zabıtası

NİZAMNAMESİ

(Mabaat)

Madde 116 — Memleket dahilinde sığır vebası mevcut olduğundan dolayı karantina altına alınmış olan mahallerden sığır ve mandanın koyun, keçi, ehlî tuyûr ile saman, ot, çiğ süt, et, deri, boynuz, tiftik ve yün gibi yaş ve kuru bilcümle hayvan maddelerinin ve gübrenin ihracı menedilir. Ancak kordon altındaki hayvanlarla hiç bir veçhile temasa gelmemiş olan kuru ve üzeri naftalin serpilmiş koyun ve ve keçi derileri ve yıkanmış ve kireçten geçirilmiş yünleri ile tiftik ve kıllarının iyice ambalaj edilmiş olduğu halde imarlarına müsaade olunur.

Karantinanın devamı müddetince bu gibi mahallere sığır ve mandaların ithali memnudur. Gardiyan nezaretinde doğruca mezbahaya sevkedilmek ve derhal zepholunmak şartile ithaline müsaade olunabilir.

Madde 117 — Kordon dahilinde kalmış olan tek tırnaklı hayvanlarla devletin dezenfeksiyonları yapıldıktan sonra kordonun muayyen bir mahallinde kapı ihdas edilerek buradan çıkmalarına müsaade edilir.

Madde 118 — Sığır vebası zuhur eden mahaldeki koyun ve keçi sürülerinin kordon dahilinde bulunan sığır ve mandalarla ayni mandıra veya ağılda veya mer'adaki bütün temasları sureti kat'iyede kesilerek ayrı sürü halinde kendi mer'alarında otlattırılır. Hastalıkla mücadeleye memur olan baytar köyde hastalığın ve kordonun devamı müddetince kordon dahilinde bulunan koyun ve keçileri haftada bir defa birer birer muayene ve veba ârazı taharrisine mecburdur.

Madde 119 — Sığır vebası zuhur eden mahalde ehlî tuyûrun serbest bırakılması memnudur. Hastalığın devamı müddetince bu hayvanlar kafes veya kümesleri dahilinde hapsedileceklerdir. Hastalık mahallindeki sahipsiz sokak köpekleri itlâf edileceği gibi çoban ve av köpekleri bağlı tutulacak ve aksi takdirde itlâf edilecektir.

Madde 120 — Memleket dahilide deniz, göl ve nehirlerde veya karada işleyen nakliye vesaiti ile bir mahalden diğer mahalle naklolu-

912

nan sığır ve mandalarda veba zuhuru halinde ilk uğrayacakları iskele veya istasyonda derhal hayvan sağlık komisyonu teşekkül ederek musaplar itlâf ve diğerleri kasaplık ise tathirat ve dezenfeksiyon bahsinde mezkûr usullere tevfikan dezenfekte edilerek en yakın mezbahaya sevk ve orada bir bıçakta zepholunurlar. Derileri ve sakatatı (122) inci maddeye göre muamele olunur. Ancak çift ve damızlık olanlar masrafı sahibine ait olmak üzere kordon altına alınırlar ve (125 inci maddeye göre muameleye tâbi tutulurlar.

Madde 121 — Yukarıdaki maddeye nazaran itlâfı lâzımgelen musapların münasip vasıtalarla doğrudan doğruya metfen ittihaz edilen mahalle sevk ve orada itlâf edilir. Ve gömülürler.

Madde 122 — Sığır vebasının memleket dahilinde mezbahalarda zuhuru halinde derhal sağlık zabıtası komisyonu teşkil ve hastalar usulüne tevfikan kâmilen itlâf ve imha ve sağlâmlar da hemen bir bıçakta zepholunur. Sağlam olupta zephedilenlerin derileri dezenfeksiyona tâbi tutulup sakatatı imha olunur.

Madde 123 — Sığır vebası pazarlarda ve panayırlarda zuhur ettiği takdirde sağlık zabıtası komisyonu teşekkül eder ve pazar ve panayırda mevcut olan sığır ve mandaların kâffesi kordon altına alınır ve musaplarla hastalıktan şüpheliler itlâf olunarak diğerleri hakkında bu Nizamname ahkâmı tatbik olunur ve Vekâlete bildirilir.

Madde 124 — Sığır vebası zuhur eden mahallerde tam ve vazıh âraz gösterenler ve hastalığın tam ve vazıh olmayan ârazını gösterenler ve hastalıkla temasta bulunup âraz göstermiyenler ve fakat hastalığı aldıklarından şüphe edilenler veya o mahaldeki diğer salim sığırlar aşağıda yazılı olan fıkralar dahilinde fennî muameleye tâbi tutulacaklardır.

1 - Musaplarla şüpheli olanlar itlâf ve diğerlerine talimatnamesi ahkâmına tevfikan basit usulde mükerrer serum zerkolunur.

2 - Hastaları tecrit ve muhtelit usul ile serum tatbiki suretile mücadele etmek hususu İktisat Vekâletinin emrine bağlıdır.

Madde 125 — Yukarıdaki maddenin bir numaralı fıkrası aşağıdaki fıkralar dahilinde tatbik olunur.

A) Baytarın köye veya hastalık mahalline vusulünü ve hastalığın teşhisini müteakıp hastalık zuhur eden mahalde bütün sığır ve mandaların mevcudunu ve sahiplerinin ismini gösteren bir cetvel tanzim ve bu cetvelde mevcut bütün sığır ve mandalar birer birer muayeneye tâbi tutulur. Muayenelerde hastalık ârazının kâffesini veyahut birisini gösterenlerle hararet derecesi (39, 8 dahil) in tahtında olanlar diğerlerinden tefrik olunur.

918

B) Hastalığın tam ve gayrı tam ârazını gösterenlerle hararet derecesi (39, 8) in fevkinde olanlar karantina sahası dahilinde hayvan mezarlığı ittihaz edilen mahalle sevk ve kanunun 23 üncü maddesi hükümleri dahilinde zabıta tarafından itlâf olunur.

C) İtlâf olunan veya baytarın hastalık mahalline muvasalatından evvel ve sonra telef olan veya hasta iken baytar gelmeden kesilen hayvanların derileri yüzülmemek ve fakat parçalanmak suretile lâakal iki metre derinliğinde olmak üzere kazılan çukurlara atılarak kadavralar sönmemiş kireç tabakasile örtüldükten sonra çukurlar taş ve toprakla kapatılır. Yırtıcı hayvanlar vasıtasile kadavraların çıkarılması ihtimali olan mahallerde çukurlar dahilinde kadavraların petrol veya sair mevad ile veyahut gömülmüş kadavraların mezar topraklarının dikenli teller veya dikenli nebatat ve çalılar karıştırılmak suretile kapatılması bunlar olmadığı takdirde mezarların üzerine hayvanların bozamıyacağı büyük taşlar vaz'ı lâzımdır.

Sığır vebasından itlâf olunan hayvanların tazminatı kanunun 58 inci maddesi ahkâmına tevfikan vesair masraflara tercihen en kısa zamanlarda ve en yakın malsandığından ita olunur.

Veba zuhur eden mahallerde serumun veya sair muzaddı taaffün maddelerin nakli tazminat bedeli ile harcırah ve yevmiyelerin tesviyesine medar olmak üzere hayvan sağlık zabıtası komisyonu emrinde ihtiyaca kâfi gelecek miktar avans para bulundurulması ve bilhassa malî muamelelerin alâkadar memurlar tarafından azamî sür'atle intacı mecburidir.

D) Sığır vebası ârazının hiçbirini göstermediğinden ve derecesi (39,8) altında olduğundan dolayı tefrik olunan ve salim addedilen sığır ve mandalara talimatnamesinde muharrer miktar dahilinde vebai bakarî serumu tahtelcilt şırınga olunur.

E) Vakî olarak tahtelcilt vebayı bakarî serumu zerkine tâbi tutulan sığır ve mandalar zerkten sonra (3,5,8) inci günleri tekrar derece muayenesine tâbi tutulur. Bu muayenelerde (39,8) in üstünde derece gösterenler hastalıktan şüpheli olarak tefrik ve yirmi dört saat tecrit olunurlar.

İşbu müddet zarfında şüphelilerin hararet dereceleri sekiz saat fasıla ile üç defa alınır ve (39,8) derecenin altına düşmediği tahakkuk ederse itlâf olunur. Memur baytar şeraitini mümkün gördüğü takdirde üçüncü kontrolun hitamına kadar hayvanların köy dahilinde veya hastalık çıkan mahalde bir araya toplanmaları ve mer'aya çıkmaları men ve su ve yemleri ahırda temin edilir.

F) Yukarıdaki (E) fıkrası mucibince 24 saat zarfında şüpheli hay-

919

vanın hararet derecesi (39,8) in altına düşerse salimler meyanına ithal olunur.

G) Derece muayeneleri talimatnamesine tevfikan yapılır.

H) İktisat Vekâleti emrine göre hastalık mücadelesi işbu Nizamnamenin 124 üncü maddesinin 2 inci fıkrası ahkâmı dahilinde tecrit ve muhafaza usulleri ile cereyan eylediği takdirde Vekâletçe verilecek talimatnameye göre muamele yapılır.

Madde 126 — Sığır vebası zuhur eden bir mahalde hastalık mevziî de olsa asgarî otuz kilometre muhitindeki mahallerde bulunan sığır ve mandalara termometre tatbikı ve tarama suretile kontrolları ve münten mahal ile hemhudut bulunan salim köylerin sığır ve mandalarının basit usulle serum zerki mecburidir.

Madde 127 — Bulaşık mevkilerin ve nakliye vasıtalarının taaffünlerinin def'i işbu Nizamname hükümlerine göre yapılmadıkça kordon kaldırılamaz. Sığır vedasında karantina son şifa veya telef veya itlâftan itibaren 30 gün sonra ref ve etrafa ilân olunur.

C — Dezenfeksiyon

Madde 128 — Hasta hayvanlarla veya kadavralarla veyahut bunların gübrelerile temasta bulunmuşolan kimseler aşağıdaki dezenfeksiyon şartlarına tâbi olacaklardır:

1 - Hasta hayvanlarla onların kadavraları veya sakatatile veyahut gübrelerile her temastan sonra hemen ellerini kollarını sabunlayacak ve yıkayacaktır. Bu hususta kullanılmış olan sular sidik çukuruna dökülecek veyahut dezenfektan mahlûllerden birile müsavi miktarda karıştırılarak dezenfekte edilecektir.

2 - Ayakkapları ve elbiseleri ayni mahlûl içine bırakılacak bir müddet sonra bolca su ile yıkanacaktır.

Madde 129 — Sığır vebasına musap veyahut bu hastalıktan şüpheli hayvanların yatıp kalktıkları mahallerde bulunan ve hasta veya hastalıktan şüpheli hayvanlarda istimal olunan bilûmum alât ve teçhizat arabaları veya bu gibi hayvanların nakledildikleri vasıtalar hasta veya hastalıktan şüpheli hayvanların şifa ve itlâfve zebih veya tahliye suretile o mahalden ihracından sonra tathirat ve dezenfeksiyonu yapılmadıkça hastalığa müstait olan diğer hayvanlara istimal olunamaz. Hastalığın devamı müddetince hastalık olan mahallin haricinde istimal olunan süt kapları gibi hususî mevzuat dahi dezenfeksiyona tâbidir.

Madde 130 — Sığır vebasına musap veya hastalıktan şüpheli hay-

vanların bulundukları veya tecrit edildikleri mahallerin zemini, duvalar, yemlikler, bölmeler ve bu mahalde bulunan deri, boynuz ve yün gibi sair bilûmum mevaddı hayvaniye mahiyet ve nev'ine göre umumî kısmında gösterilen esaslar dahilinde tathir ve dezenfeksiyona tâbidir. Bilhassa bir sirayet sahasındaki sığır ve mandaların derilerinin vebai bakariden telef olmasalar dahi behemehal kurutulmaları veyahut 24 saat kireç mahlûlü dahilinde bırakılmaları veyahut diğer dezenfektanlardan birile mükemmelen muameleye tâbi tutulmaları lâzımdır.

Madde 131 — Sığır vebasına musap veya bu hastalıktan şüpheli hayvanlar tarafından telvis edilmiş olan bilûmum hayvan yemleri hastalığın hüküm sürdüğü mahalden çıkarılmamak ve o mahaldeki diğer sığırlarla temas etmemek şartile hastalığın devamı müddetince o mahalde bulunan beyğir, katır, eşek gibi hastalığa müstait olmıyan hayvanlara ita ve gübreler ise imha olunur. O mahalde beygir, katır veya eşek gibi hayvanlar yoksa mülevves hayvan yemlerinin mazarratlarının izalesi temin olunur.

Madde 132 — Kordonun ref'i esnasında son dezenfeksiyon icra edilirken o mahalde sığır vebasından kurtulmuş veyahut hasta veya şüphelilerle temasa gelmiş olan sığır ve mandalar da tathir ve dezenfeksiyona tâbi tutulacaklardır.

İkinci kısım

Hummai kulâyi

"Şap,,

A — Hudutlarda

Madde 133 — Hudutlarda ilk muayenede şap hastalığı teşhis edildikte, hayvanlar reddedilir. Memlekete girip te reddi mümkün olmadığı veya kaçak suretinde geldiği takdirde, musaplarla hastalıktan şüpheli olanlar itlâf ve diğerleri memur baytar veyahut gardiyan refakatinde en yakın mezbahaya sevk ve bir bıçakta zephedilerek sakatatı imha ve etleri istihlâke terkedilir.

B — Memleket dahilinde

Madde 134 — İstihbar keyfiyeti kanunun 9 uncu maddesi hükmüne göre cereyan eyler.

Madde 135 — Hastalık hakkında yapılacak tedbirlerin tatbikine

921

memur olan sağlık zabıtası komisyonu derhal teşekkül, faaliyete mübaşeret ve hastalığı en seri vasıta ile ilân eder.

Madde 136 — Şap hastalığı zuhur eden bulaşık mahaller ile su ve mer'aları müştere olan köyler kordon altına alınır ve geçit noktalarına sarı bayraklar ve hastalığın ismini taşıyan levhalar rekzedilir. Hastalık ayni zamanda bir kaç köyde veya mahalde zuhur etmiş ise bu köylerin veya mahallerin kâffesi bir kordon altına alınmak suretile umumî bir kordon yapılabilir.

Madde 137 — Hastalık münferit bir halde zuhur etmiş ise diğer ahırlardaki veya mahallerdeki hayvanlara sirayeti mümkün değilse karantina mevzii olarak vazı ve bu ahır dahilindeki musaplarla sirayetten ve hastalıktan şüpheli hayvanların hariçle olan teması hastalığın indifaına kadar sureti kat'iyede menedilir.

Madde 138 — Şap hastalığı zuhur eden mahaldeki pazar ve panayır mevkii kordon dahilinde kalmış ise pazar ve panayır çatal tırnaklı hayvanların satış muamelesine karşı seddedilir.

Madde 139 — Şap hastalığı münteşir bir hal almış olursa veyahut bu istidadı gösterirse Vilâyet Sağlık Zabıtası Komisyonu kararile mıntakavî veya umumî olarak vilâyet dahilindeki bilûmum pazar ve panayırlar çatal tırnaklı hayvanların satış muamelesine karşı seddedildiği gibi hastalığın fevkalâde istilâî bir şekil aldığı zaman bu manatıktaki çatal tırnaklı hayvanlarla yapılan sevkıyat ve nakliyat dahi tatil olunur.

Madde 140 — Karantina altına alınan bir mahalden çatal tırnaklı hayvanlarla ot saman ve tırnak ve boynuz ve sairenin ihracı men edilir.

Madde 141 — Yukariki madde mucibince şap hastalığı ile bulaşık olan bir mahalden çıkarılacak tek tırnaklı hayvanların tırnaklarının dezenfeksiyonu şarttır.

Madde 142 — Hastalık olan bir mahalde sütün ihracı kaynatılmasına bağlıdır.

Madde 143 — Bulaşık mevaki dahilinde kalacak umumî yollardan transit tarikile feresiyeden maada diğer bilcümle hayvanların geçirilmesi menedilir. Bu gibi hayvanların ancak kapalı vasıtalarla geçirilmesi mümkündür.

Madde 144 — Şap hastalığına musap hayvanlar sahibinin talebi üzerine memur baytarın nezareti altında ve mahallinde zepholunur ve derileri dezenfeksiyona tâbi tutulur. Salim olan koyunlar, keçiler

ve domuzlar tamamile kapalı vasıtalar içinde ve gardiyan refakatinde en yakın mezbahaya hemen zepholunmak üzere sevkolunurlar.

Madde 145 — Şap hastalığı zuhuru üzerine baytar vak'a mahalline işbu nizamnamenin (54) üncü maddesine tevfikan hareket eder.

Madde 146 — Sahibinin arzusu ile karantina mıntakası dahilinde zephedilecek musaplarla hastalıktan şüpheli olanların etleri hakkında etlerin teftişi faslındaki hükümler tatbik olunur. Ancak bu kabil hayvanların boynuz ve tırnakları imha olunur.

Madde 147 — Hasta hayvanların sütleri kaynatılmaksızın kullanılamaz ve satılamaz.

Madde 148 — Şap hastalığı zuhur eden bir mahalde karantinaya alınan ve sirayetten şüpheli olan sığırlara telkihi billüzum icra ve tedavisi takip edilir.

Madde 149 — Şap hastalığında karantinanın ref'i son şifa veya teleften sonra (15) gün geçmesine bağlıdır. Bu müddet zarfında hastalığın hüküm sürdüğü mahallin ve bu mahaldeki bilûmum sığır ve nakliye vasıtalarının tathir ve dezenfeksiyonu şarttır.

C — Dezenfeksiyon

Madde 150 — Tathir ve dezenfeksiyon sığır vebasında olduğu gibidir, yalnız şap hastalığına tutulmuş olan hayvanların derileri, boynuzları, tırnaklarının ticarete sevkedilmezden evvel dezenfektan mahlûllerden biri derununda uzun müddet bulundurulması şarttır.

Üçüncü kısım

Hümmai cemrevi

"Dalak„

A — Hudutlarda

Madde 151 — Hayvanlarda dalak teşhis olundukta musab olanlarla hastalığın gayrı vazih ve gayrı tam ârazını gösterenler kanunun 44 üncü maddesinin (P) fıkrasının birinci hükmüne tevfikan bilâ tazminat itlâf ve imha olunurlar ve hastalığın hiç bir ârazını göstermemekle beraber hastalığa müptelâ hayvanlarla temas ettiklerinden dolayı hastalığı aldıklarına kanaatı kâmile getirilen sirayetten şüpheli hayvanlar da işbu nizamnamenin (153) üncü maddesi ahkâmına tâbi tutulur.

B — Memleket dahilinde

Madde 152 — Hastalık istihbar olundukta kanuna göre sağlık komisyonu teşekkül eder. İlk iş hastaları imha ve bunlar telef olunanlarla birlikte teşdithane olan mahallerde teşdithaneye sevk, olmayan yerlerde derilerile beraber iki metre derinliğinde hazırlanan çukurlarda üzerlerine petrol dökülerek petrol bulunmazsa diğer yakıcı bir madde ile veyahut üzerine sönmemiş kireç dökülerek yakılır ve üzeri açılmıyacak surette toprakla örtülür. Bundan sonra ihtilâtta bulunan diğer hayvanlar baytarın muvafık gördüğü bir yerde kordon altına alınır ve icap eden yerlere sarı bayrak ve hastalığın ismini havi levhalar asılır.

Madde 153 — Hastalık köy dahilinde zuhur etmiş ise kapalı bir mahal tefrik ve salim olan hayvanlar burada tecrit edilirler.

Madde 154 — Hastalık mer'aya gitmek üzere yola çıkmış sürülerde veyahut nakliye hayvanlarında zuhur etmiş ise hayvanların musapları salimlerinden ayırt edilerek salimler yukarıdaki maddeye göre muvafik bir yerde kordon altına alınır ve hastalar itlâf edilir.

Madde 155 — Salim olarak ayrılanlar arasında üç gün içinde musap görülmiyecek olursa bulaşık yerlerde otlattırılmamak şartile bulundukları mahallin değiştirilmesi caizdir.

Madde 156 — Hastalık zuhur eden mahallerde gerek zabıta gerekse memur baytar hasta hayvanların sahiplerine ve hayvanlara bakanlara insanların bu hastalığa olan istidadı ve binaenaleyh hasta hayvanlarla teması veya hastaların melzemesinin istimali suretile hastalığın insanlara sirayet tehlikesi münasip tarzda behemehal öğretilir.

Madde 157 — Musapların ve hastalıktan şüphelilerin yemlerine ve sularına bakmak için hsuusî adamlar, hasta hayvanlara mahsus olmak üzere hususî kovalar ve malzeme tayin ve tahsis olunur.

Madde 158 — Musaplarla şüphelilere bakmak üzere tefrik olunacak bakıcıların ellerinde ve vücutlarının çıplak yerlerinde yara olmamasına dikkat edilecektir.

Madde 159 — Çıplak ayaklı insanların musap veya hastalıktan şüphelilerin tecrit edildiği mahalle girmeleri menolunur.

Madde 160 — Bu hastalığa tutulanlarla şüphe altında bulunanların zephi ve etlerinin veya sair kısımlarının istihlâke çıkarılması kat'î surette memnudur.

Madde 161 — Dalağa musap ve yahut ihtilâtta bulunan şüpheli

hayvanlar üzerinde fennî mecburiyet altında yapılması lâzımgelen ameliyat ancak baytar tarafından yapılabilir.

Madde 162 — Musap olanlarla ihtilâtta bulunanların süt, yapağı ve kılları imha olunur.

Madde 163 — Bu hastalıktan telef olmuş olanların kadavraları, et, deri, ahşa ve boynuz ve tırnak ve sair bütün kısımları imha olunur.

Madde 164 — İmha keyfiyeti yukarıda 152 inci maddede zikredildiği veçhile ancak metfen olan mahallerde yapılır, veyahut mevcut olan mahallerde teşdithaneye sevkedilir.

Madde 165 — Bu hastalıktan ölenlerin derilerini yüzmek memnudur.

Madde 166 — Bu hastalıktan ölenlerin cesetlerinin açılması ancak baytar tarafından ve metfen ittihaz olunan mahalde çukurun başında yapılır.

Madde 167 — Cesetlerinin açılmasına lüzum görülen kadavraların tabiî fethaları pamuk ve saire ile güzelce tıkanmak suretile marazî cürsumelerin harice çıkmasına mâni olacak tedbirler ittihaz edilerek otopsi mahalline sevkolunur.

Madde 168 — Dalak hastalığından veyahut dalak şüphesinden telef olan büyük ve küçük hayvanların imha mahalline eevki için tabiî fethalar, harice kan veyahut sair marazî maddeler çıkmıyacak şekilde tamponlarla tıkanacak ve küçük hayvanlar imkânın müsaadesi dahilinde çuvallarla ithal ve büyük hayvanlar da kapalı vasıtalara irkâp edilecektir. Bu gibi vasıtaların olmadığı mahallerde sinek konmaması için imha mahalline kadar kadavranın her tarafının mükemmel örtülmesi ve bu örtülerin ihrak olunması mecburidir.

Madde 169 — Kadavranın nakli ve imhası veya otopsisi esnasında yukarıdaki (157 - 158) inci maddeler ahkâmının tatbiki mecburidir.

Madde 170 — Hastalığın devam ettiği müddetçe kordon dahiline beygir, sığır, koyun ve keçi ve domuzlorın girmesi memnudur. Bu mahalle ancak bunlardan aşılanmış olanların ithaline müsaade olunabilir.

Madde 171 — Talep vukuunda kordon altında bulunan bir mahalden mezbahaya sevkedilecek büyük ve küçük kasaplık hayvanların evvelâ hastalık mahallindeki baytar tarafından muayenesi suretile hastalıktan tamamen salim olup olmadıklarının tesbiti ve kapalı nakliye vasıtalarile hiç bir tarafa temas etmemek ve hemen zephedilmek şartile doğrudan doğruya en yakın mezbahaya sevki ve sevk esnasında gardiyan nezareti altında bulundurulması lâzımdır. Vaziyetten mezbaha baytarlarının haberdar edilmesi mecburidir.

915

Madde 172 — Münten olan mer'alarda ve yalaklarda ve kaynaklarda hastalığa müstait olan hayvanların otlattırılmaları sulandırılmaları memnudur.

Madde 173 — Münten olan mer'alarda otlattırılan hayvanlara her sene vaki surette dalak aşısı yapmak mecburidir. Bu aşıya maruz tutulan hayvanlar 15 gün karantina altında bulundurulur.

Madde 174 — Dalağa karşı gerek aşı gerek serum tatbiki yalnız İktısat Vekâletinin müsaadesile memur baytar tarafından yapılır.

Madde 175 — Kordon altında bulunan mahaller aşağıdaki dezenfeksiyon kısmındaki tafsilât mucibince yapılır.

Madde 176 — Kordonlar son vak'adan itibaren on beş gün geçtiğinde dezenfeksiyon icrasından sonra refolunur.

C — Dezenfeksiyon

Madde 177 — Dalağa musap veya şüpheli hayvanlar üzerinde kanlı ameliyatı cerrahiye ile otopsi ameliyelerini yapanların veyahut mülevves kısımlarla temasa gelenlerin vücutları, elbiseleri ayakkabıları tathir ve dezenfeksiyona tâbidir.

Madde 178 — Dalak vak'ası görülen mahallerde ahırlara ve müştemilâtına, bilûmum eşya ve teçhizat, ifraz ve ifragat, ot ve saman gibi mekûlâta umumî bahisteki şerait dahilinde dezenfeksiyon yapılmayınca bu yerlere hayvan ithal edilemez.

Madde 179 — Dalak zuhur eden bir mahalde tathirden evvel muvakkat bir dezenfeksiyon yapılır. Bunun için klorikilsin kesif ve memdut mahlûlleri binde iki süblime, % 5 hamızı fenik, formalin mahlûlleri istimal edilir.

Madde 180 — Dalak mikropları ile mülevves olan veyahut bulaştıkları şüpheli bulunan hayvan yiyeceklerinin tazyikli su buharına arzile dezenfeksiyonları yapıldıktan sonra hayvanlara yem olarak verilebilir. Aksi takdirde yakılır. Maamafi bu gibi gıdalar vaki surette aşı tatbik edilmiş hayvanlara baytarın raporu üzerine muayyen bir müddet zarfında verilebilir.

Dördüncü kısım

Cemrei araziye

"Yanıkara„

A — Hudutlarda

Madde 181 — Dalak hakkında 151 inci maddede gösterilen hükümler tamamile yanıkara hakkında dahi caridir.

B — Memleket dahilinde

Madde 182 — Hastalık zuhuru haber ealınır alınmaz ilk iş, sağlık komisyonu teşkilinden, bu komisyon işbu nizamnamenin 54 üncü maddede mezkûr umumî tedbirleri aldıktan sonra musapları salimlerden tefrik etmektir. Lâşeler, derileri istimal edilmeyecek surette parçalandıktan sonra ciltlerile berabêr metfen ittihaz olunan mahalde iki metre derinliğinden aşağı olmamak üzere hazırlanan çukura üzeri sönmemiş kireç ile örtülmek şartile gömülür. Mümkün olduğu takdirde dalakta olduğu gibi petrol veya sair mahrukat ile yakılır veyahut var ise teşdithaneye gönderilir.

Madde 183 — Hastalık bir mahalde zuhur etmiş ve bu da baytar muayenesile tahakkuk etmiş ise musaplarla şüdheliler ayrı ayrı hususî ahırlara konarak tecrit edilir.

Madde 184 — Hastalık bir mer'ada zuhur etmiş ise musap ve onlarla temasta bulunanlar ile mülevves mer'ada otlatılmakta olan hayvanlar ayrı ayrı mahallerde karantina altına alınır.

Madde 185 — Hastalık zuhur eden avlu, ahır, çayır ve mer'a gibi mahallere sarı bayrak dikilir ve levhalar asılarak kordon altına alındığı ilân ve kordon dahilindeki hayvanlar kızgın demirle damgalanarak defterlere kaydedilir ve civar mahallere bulaşıklı olduğu ilân olunur.

Madde 186 — Kordon altına alınan mahallere hayvanatı bakariye ithal ve ihracı memnudur. Ancak evvelce vaki surette aşılanmış hayvanlar ithal edilebilir.

Madde 187 — Etlerin sarfü istihlâki maksadile musapların ve hastalıkları şüphelilerin zephi memnudur. Sirayetten şüpheliler ise ancak baytarın muayenesi ve müsaadesile zeph ve eti istihlâk olunabilir.

Madde 188 — Kadavraların nakli için kapalı vasıta tedariki mümkün olmıyan mahallerde kadavralar tamamile örtülmüş olduğu halde açık nakliye vasıtalarile nakledilebilir. Bu halde kadavralar hiç bir marazî madde sızmayacak şekilde örtülmüş ve kireçle muameleye tâbi tutulmuş olmalıdır.

Madde 189 — Tecrit mahallinin ve kadavraları nakle mahsus vasıtaların ve musaplarla hastalıktan şüpheliler için kullanılmış olan bilcümle alâtü edevatın ve malzemenin dalakta olduğu gibi tathir ve dezenfeksiyonu mecburidir.

Madde 190 — Hastalık zuhur eden mahalde kordon sahası dahilinde

912

bulunup sirayetten şüpheli veya sirayete maruz sığırların vaki olarak telkihleri mecburidir.

Madde 191 — Sığırlarında her vakıt yanıkara zuhur eden ve meraları münten olan köylerin sığırlarına mecburî olarak İktısat Vekâletinin emrile vaki aşı yapılır; ve bu suretle aşılanan hayvanlar 15 gün karantina altında bırakılır.

Madde 192 — Yanıkara zuhur eden bir mahalle mevzu kordon son şifa veya telef vak'asından itibaren 15 gün geçtikten sonra dezenfeksiyon yapılarak kaldırılır ve etrafa ilân edilir.

C — Dezenfeksiyon

Madde 193 — Dalak hakkında tatbikı icabeden tathirat ve dezenfeksiyon aynen yanıkara hakkında dahi cari olur.

Beşinci kısım

Sari muhitî zatürree

"Sığırların ciğer ağrısı,,

A — Hudutlarda

Madde 194 — Sığırlardan ciğer ağrısına musap veyahut şüpheli olan hayvanların memlekete idhali memnudur.

Hududa gelmiş olan ve hastalığın ârazını gösterenlerle hastalıktan veya sirayetten şüpheli bulunanlar tazminatsız itlâf ve imha edilir ve mütebaki sirayete maruz hayvanlar geldiği mahalle reddedilmekle beraber o mahallin hükûmetine de ihbar olunur.

B — Memleket dahilinde

Madde 195 — Memleket dahilinde sığır ciğer ağrısı hastalığı zuhur eder ve zuhurunu haber alan baytar tarafından hastalığın sığır ciğer ağrısı hastalığı olduğu teşhis ve tesbit edilirse kanun ve bu nizamnameye göre keyfiyet civara ilân ve hastalığın menşei tahkik olunur.

Madde 196 — Kordon altına alınan köyön yollarına köyde sığır ciğer ağrısı hastalığı olduğunu gösteren levhalar ve bayraklar asılır.

Madde 197 — Bu hastalığa musap hayvanlarla hastalıktan şüpheli olanlar hususî bir mahalle tefrik ve salimlerden tecrit olunur.

928

Madde 198 — Salim olarak tefrik edilen hayvanlar sirayetten şüpheli nazarile o mahaldeki hastalığın itfasına kadar iki haftada bir defa baytarî muayeneye tâbi tutulur.

Madde 199 — Musaplarla veyahut hastalıktan şüpheli hayvanlarla temasa gelen kimseler ancak dezenfeksiyondan sonra salim hayvanlarla temas edebilir.

Madde 200 — Bu hastalığa karşı telkih İktisat Vekâletinin emrile memur baytar tarafından yapılır.

Madde 201 — Kordon altına alınmış mahallerde sahiplerinin talebi üzerine temiz bir ahırdan diğer bir ahıra veyahut hariçten bu mahalle sığırların ithali ancak 24 saat evvel aşılanmış bulunmasına ve baytarın raporu üzerine Vali vayahut en büyük mülkiye memurunun müsaadesine bağlıdır. Bu mahallerden ot, saman vesair hayvan yemlerinin çıkarılması memnudur.

Madde 202 — Hastalıktan dolayı karantina altına alınmış olan bir mevkide hasta hayvanların sahipleri kendi hayvanlarında görecekleri en ufak sıhhî tahavvülden derhal mahallin hayvan sağlık zabıtası komisyonunu haberdar etmeğe mecburdur.

Madde 203 — Karantina altındaki bir mevkide musapların veya hastalıktan şüphelilerin zephi ancak baytarın nezareti altında icra edilir. Zebhedilmiş olan bu gibi musapların veya hastalıktan şüphelileren ciğerleri imha olunur ve etleri baytar raporile ekle salih olduğu bildirildiği takdirde ancak soğuduktan sonra sahibine ita edilebilir.

Madde 204 — Bu hastalıktan ölen hayvanlar derilerile beraber gömülür. Zephine müsaade olunan hayvanların derileri kordunun ref'inden ve dezenfeksiyona tâbi tutulduktan ve kurutulduktan sonra çıkarılabilir.

Madde 205 — Karantina dahilinde salim olarak tefrik olunacak havanların mer'aya çıkmasına ancak mer'aya girerken, mer'ada musap veya hastalıktan şüpheli olan hayvanlarla temas etmiyeceklerine ket'î kanaat getirildikten sonra müsaade olunabilir.

Madde 206 — Sirayet şüphesi altında bulunan hayvanlarla salim oldukları anlaşılan hayvanların bir arada otlamaları veyahut müştereken ayni çeşme veya yalaktan veyahut kaynaktan sulanmaları memnudur.

Madde 207 — Sığırların ciğer ağrısı hastalığında karantina son telef veya şifadan sonra bulaşık mahaller dezenfekte edilmek ve altı ay zarfında yeniden vukuat zuhur etmemek şartile ref'olunur.

C — Dezenfeksiyon

Madde 208 — Tathir ve dezenfeksiyon sığır vebasında olduğu gibidir. Musap veya hastalıktan şüpheli hayvanların tecrit edildikleri mahalde bulunan alâtü edevat, sair hayvan malzemesi dezenfekte edilmedikçe o mahalden çıkarılamaz.

Altıncı kısım

Sığırlarda tederrün

Verem

A — Hudutlarda

Madde 209 — Doğrudan doğruya ârazı maraziye göstei enler ile tüberkülin teamülü ile vereme musabiyeti tahakkuk edenler Hayvan Sağlık kanununa tevfikan tazminatsız itlâf olunur ve etleri işbu nizamnamenin hususî faslındaki etlerin teftiş ve muayenesi hükümlerine tâbi tutulur.

B — Memleket dahilinde

Madde 210 — Sütleri satılan ineklerin kâffesi Hayvan sağlık zabıtası kanununun 49 uncu maddesi hükümlerine göre verem noktai nazarından serirî ve tüberkülin tatbiki suretile muayeneye tâbidirler.

Sığır tabirine mandalar ve inek tabirine de manda inekleri dahildir,

Madde 211 — Bir mahalde mevcut ineklerin umumî olarak serirî ve tüberkülin tatbiki suretile muayeneleri nisan ayı zarfında olmak üzere senede bir defa icra edilir.

Zabıtanın muaveneti ile gerek serirî muayeneleri yapacak ve gerekse tüberkülin tatbiki ile meşgul olacak fen memurları, baytar müdürlüğünün nezareti ve mes'uliyeti altında belediye ve olmadığı takdirde mücadele ve sıhhiye baytarlarıdır.

Madde 212 — Verem noktai nazarından serirî muayene ve tüberkülin tatbiki zamanına takaddüm eden ay zarfında muayeneye tâbi tutulacak ineklerin bulundukları mahal veya semti ve aahibinin ismini ve ineklerin ırkını ve yaşını ve alâmeti farikasını ihtiva etmek üzere şehirlerde belediyelerce ve bu teşkilât olmayan mahallerde ise mahallin ihtiyar heyetince iki nüsha cetvel tanzim ve birisi mahallin baytar müdürlüğüne ve diğeri de serirî muayene ve tüberkülin tatbikile meşgul olacak baytara tevdi olunur. Bu mahal bir çok dairei belediyelerden

müteşekkil ve vasi ise her dairei belediye için ayrı ayrı cetvel tanzimi icap eder.

Madde 213 — Süt satmak üzere inek besleyen her inek sahibi kendi ineğinin muayenesi ve tüberküline tâbi tutulması için her senenin Mart ayının iptidasında mensup olduğu belediye dairesi veya ihtiyar heyeti vasıtasile mahallin baytarına resmî surette müracaata mecburdur.

Madde 214 — Yukarıdaki maddelere göre yapılması mecburî olan serirî muayeneden ve tüberkülin tatbikinden her ne suretle olursa olsun kaçırılan ineklerin sahipleri bulaşık hayvan hastalığını gizlemiş olmak suçu ile ciheti adliyeye teslim olunur.

Madde 215 — Tüberkülin tatbikine tâbi tutulacak ineklerin hususî talimatnamesinde gösterilecek serirî usullerle muayeneleri icra edilir.

Tüberkülin tatbiki ve neticelerine göre yapılacak muamele

Madde 216 — Serirî muayeneye tâbi tutulan ve hastalıktan şüpheli olarak tecrit edilenlerle salim olarak tefrik edilecek ineklere gözler tamamen salim olmak şartile aynî ve cüfnî tüberkülin tatbiki mecburidir.

Madde 217 — Tüberkülin tatbiki ve neticelerine göre yapılacak muamele hakkında hususî talimname yapılacaktır.

Madde 218 — Damızlık boğa veya çift öküzlerinde zuhur edecek veremin teşhis usulü ve tâbi tutulduğu muamele ineklerde cari olan hükümlerin aynıdır. Ancak bu gibi vakayide umumî muayene hastalık zuhur eden mahallerde hasta ile temas etmiş olan veya ayni ahırda bulunan sığırlara hasredilir.

Madde 219 — Kasaplık olan ve doğrudan doğruya mezbahaya sevkedilen sığırlar müstesna olmak şartile Türkiyeye ithal edilecek sığırlara hudutlarda veya iskelede veya istasyonlarda muayene mevkilerinde yalnız cüfnî teamül tatbik ve kanunî hudut kısmında mevzu ahkâm dahilinde muameleye tâbi tutulur. Bu teamülde menfi veren hayvanlara gideceği mahalde bir ay sonra bir defa daha aynî ve cüfnî tüberkülin tatbik ettirilir ve keyfiyet hudut muayene baytarı tarafından hayvanın gideceği mahallin baytar müdürlüğüne bildirilir.

Madde 220 — Memleket dahilinde aynî teamül neticesini ve kontrolünü münselip kılan mahallerde ve hallerde yalnız cüfnî teamül yapılır.

Madde 221 — Aynî teamül neticesini karıştırabilecek vakayiden şüphe edildiği zaman bu husus için imal ettirilen gözlükler kullanılır ve mühürlerin ve muayyen müddet esnasında muayene icra edilir.

Madde 222 — Veremli olduğundan dolayı mezbahaya sevkolunan

931

inek ve sair sığırların etleri hastalığın tabiatine ve görülen âfâtın vüs'atine göre tamamen veya kısmen zaptü musadere olunur. Bunun tatbik sureti etlerin teftişi faslında gösterilmiştir.

Medde 223 — Salim inekler için merbut (5) numaralı nümune veçhile sıhhat şahadetnamesi verilir. Bu şahadetnameler her yılın sonunda kontrol ve tebdil edilir.

Madde 224 — Süt ineklerinin alım satımı esnasında işbu sıhhat şahadetnameleri esas olacak ve sıhhat şahadetnamesi olmayan ineklerin alım satımı men ve derhal baytar tarafından berat muayenesine sevke dilecektir.

Madde 225 — Veremle bulaşmış ahırlara dezenfekte edilmedikçe hayvan konulamaz ve böyle ahırlardan hiç bir eşya çıkarılamaz.

Madde 226 — Hastalıktan veya sirayetten şüpheli ineklerden ve sığırlardan bakteriyolojik muayene için talimatnamesine tevfikan marazî madde ahz ve laburatuara sevkolunur.

C — Dezenfeksiyon

Madde 227 — vereme musap veya veremden şüpheli sığırlaın bulundukları ahırlar veya tecrit mahalleri tathir ve dezenfekte edilir.

Madde 228 — Tathir ve dezenfeksiyon ahırın teşkilât ve vaziyetine göre yalnız musap veya hastalıktan şüpheli sığırların bağlanmış olduğu mahalle veyahut ahırın umum kısmına teşmil edilir. Ahırda bulunan musap veya hastalıktan şüpheli sığırlarda istimal olunan her nevi eşya ve musap veya şüpheli sığırların her türlü ifragatı ile temas ve televvüs etmiş olan teçhizat, yemlikler, bölmeler, zemin ve duvarlar ve tavanlar umumî tathir ve dezenfeksiyon bahsindeki esaslar dahilinde mükemmelen tathir ve dezenfekte edilir.

Madde 229 — Musap veya hastalıktan şüpheli sığırların gübreleri ve mevaddı müfrigaları ihrah veya gömmek suretile imha ve süt nakline mahsus kaplar su buharına arzedilmek veyahut kaynatılmak veya kaynar sodalı su mahlûlü ile içi ve dışı fırçalanmak suretile tathir ve dezenfekte edilir.

Madde 230 — Süthane ve inekhaneler veya toplu sığır bulundurulan mahaller üç ayda bir defa umumî tathir faslındaki esaslar dahilinde sahipleri tarafından tathir ve dezenfeksiyona tâbi tutulurlar.

Yedinci kısım

Pastörellos, Barbon

"Boğaz hırlama veya çenberleme,,

A — Hudutlarda

Madde 231 — Sığır ve mandalarda pastörellosun tam ârazını irae eden musaplarla gayri tam ve gayri vazıh ârazını gösteren hayvanlar Hayvan Sağlık Zabıtası Kanununun 44 üncü maddesinin (C) fıkrasının birinci hükmüne tevfikan itlâf ve hastalık ârazını göstermemekle beraber hastalıklarla temasta bulunduğunda ndolayı hastalık aldıklarına kanaat getirilenler işbu nizamnamenin (250) inci maddesi ahkâmına tâbidir.

B — Memleket dahilinde

Madde 232 — Hastalık haber alındıkta kanuna tevfikan sağlık komisyonu teşekkül eder ve ilk iş olmak üzere 54 üncü maddede mezkûr umumî tedbirleri yaptıktan sonra hastalık ârazı gösteren hayvanlar diğerlerinden uzak bir mahalde tefrik ve tecrit edilirler. Gerek musap gerek sirayete maruz olanlar ayrı ayrı tecrit edilmiş oldukları halde karantina altına alınırlar ve münasip mahallere sarı bayraklar ve hastalığın ismini taşıyan levhalar asılır.

Madde 233 — Ayrı ayrı tecrit edilmiş olan salim manda ve sığırların hasta veya hastalıktan şüpheli olanların yanına girmeleri ve karantina dahiline hariçten manda ve sığırların ithali memnudur.

Madde 234 — Karantina mıntakası dahilindeki salim manda ve sığırlar kordonun ref'ine kadar baytarî muayeneye tâbi tutulurlar. Bu hayvanlarda vaki olacak en küçük sıhhî tahavvüllerden, hayvan sahipleri veya bakıcıları zabıtayı ve baytarı haberdar etmeğe mecburdur.

Madde 235 — Karantina mıntakası dahilinde gerek hastalarla ve gerek hastalıktan şüphelilerle ihtilâtta bulunmamış olan ve bilmuayene salim oldukları anlaşılan manda ve sığırlar ihtiyaten üç gün müddetle müşahede altına alınarak bu müddet zarfında vukuat olmadığı takdirde bulaşık yerlerde otlattırılmamak şartile karantina mıntakası dahilinde serbest bırakılırlar.

Madde 236 — Mandaların barbonu ve sığırların pastörellosundan karantina altına alınmış olan bir mıntakadaki koyun, keçi ve domuzlar dahi ayni hükümlere tâbidir.

925

Madde 237 — Tecrit mahallerinde telef olan musapların, hastalıktan şüpheli manda ve sığırların derileri tamamen kurutulduktan ve dezenfeksiyona tâbi tutulduktan sonra kabili istimaldir.

Madde 238 — Münten mahallerdeki ot ve saman ve saire gibi yiyecekler ancak bu hastalığa karşı sun'i veya tabiî olarak muafiyet kazanmış olanlara verilebilir.

Madde 239 — Karantina mıntakası dahilinde sirayete maruz salim hayvanların aşılanması mecburidir.

Madde 240 — Ötedenberi hastalığa sahne olan mıntakalarda hastalığın zuhuru beklenmiyerek her sene vaki surette aşı tatbiki mecburidir.

Madde 241 — Vaki surette aşı tatbik olunan hayvanlar aşıdan sonra 15 gün karantina altına alınırlar.

Madde 242 — Hastalıkta kordonlar son şifa veyahut teleften 15 gün geçtikten ve dezenfeksiyon yapıldıktan sonra ref olunur.

C — Dezenfeksiyon

Madde 243 — Musap veya hastalıktan şüpheli manda ve sığırların tecrit edildikleri veya hastalığın zuhur ettiği ahır, ağıl ve mümasil meskenlerin yemlik ve zeminleri, bu meskenler dahilinde bulunan musap veya hastalıktan şüpheli hayvanlarla temas veya bu hayvanlara istimal edilen bilcümle teçhizat, alât vesaire tathir ve dezenfekte edilir.

Madde 244 — Musap veya hastalıktan şüpheli hayvanlara istimal edilen teçhizat, alât ve sairenin tathir ve dezenfeksiyonu kaynatılması mümkün olanların sodalı veya küllü su dahilinde yarım saat kaynatılmak veyahut madenî aksamın alevden geçirilmek ve mesken teşkil eden mahaller ise diğer dezenfektanlardan birile muamele edilmek suretile cereyan eyler.

[Mabaadi var]

VEKÂLETÇE YAPILAN TAMİMLER

Devlet devair ve müessesatınca ecnebi mallarına tercihan yerli mallarının mubayaa ve istimali hakkında

«Ham maddeler ve ziraî mahsulât fiatlarının fazlaca düşmesi yüzünden ihracatımızın kıymeti gittikçe azalmakta ve haricî ticaret plânçomuzdaki açık büyümek istidadını göstermekte bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu vaziyet karşısında Millî paramızın istikrarını muhafaza edebilmek için yerli mahsulât ve mamulâtın sürümünü ve satışını arttırmak ve ecnebî mallara tercih etmek gittikçe ehemmiyeti artan Millî bir borç ve zaruret halini almaktadır. Binaenaleyh Devlet devair ve müessesatınca yerli malların mübayaası ve istimali hakkındaki kararın daha büyük bir azim ve hassasiyetle tatbikına itina olunmasını tamimen ve ehemmiyetle rica ederim efendim.»

Yerli malların mübayaa ve istimalinin ecnebî maline tercih edilmesine dair Baş vekâleti celilenin 28/10/931 tarih ve 6/3931 numaralı tamimi yukarıya yazılmıştır. Mündericatına tevfikan ifayi muamele olunması ehemmiyetle beyan olunur efendim.

* * *

Almanya ile aktedilen hukukî ve ticarî mevaddı adliyeye müteallik mukavelenamenin mevkii meriyete gireceğine dair

«Almanya ile 28 Mayıs 1929 tarihinde imza edilip 1622 numaralı kanunla Büyük Millet Meclisinin tasdikine iktiran etmiş olan, Hukukî ve Ticarî mevaddı adliyeye müteallik münasebatı mütekabileye dair mukavelename Berlinde 17 Ağustos 1931 tarihinde teatî edilmiş olmakla 2 inci teşrinin 17 sinde mevkii meriyete gireceği berayı malûmat arzolunur efendim.»

Hariciye Vekâletinin 12/11/931 Tarih 22461 - numaralı üçüncü daire ifadesile yazılan tezkeresi yukarıya çıkarılmıştır. Olsuretle muamele ifası tamimen tebliğ olunur efendim.

935

Madenî para ile yapılan mukavelelerden alınaeak harcın sureti istifası hakkında

Noterlerce madenî para üzerine yapıla nmukavelelerden alınacak harcın madenî veya evrakı nakdiye olarak ahz ve istifasile deftere ne suretle kaydedileceğinde tereddüt edilmekte olduğu varit olan teftiş raporlarından anlaşılmaktadır.

Bu gibi madenî akçe üzerine yapılacak mukavelelerden kendi cinsine göre alınacak harcın öylece deftere kayit ve işaret edilerek mukabilinde o kadar pul ilsakile paranın aynen hazineye tevdii muvafıkı hal ve maslahat olacağı maliye vekâleti celilesile bilmuhabere kararlaştırılmış olduğunun dairei memuriyetleri dahilindeki Noterlere tebliği temenni olunur efendim.

* * *

Memur ve hâkimlerin şehir ve kasaba dahilindeki yevmiye ve harcirahları hakkında

Memur ve hâkimlerin şehir ve kasaba dahilinde bir yere gitmelerinden dolayı alacakları yevmiyelere dair divanı muhaseba treisliğinden gelen aşağıda yazılı 18/8/931 tarih ve 42/11868 numaralı teskere sureti tamimen tebliğ olunur efendim:

«Gerek merkez gerekse taşra muhasipliklerince şehir ve kasaba dahil ve haricinde vazifeten bir yere izam kılınan memurlara harcırah kararnamesine tevfikan tahakkuk ettirilen masarifi muhtevi evrakı müsbitede, gidilen mahallin memuriyeti asliye fevkinde olan mesafesinin gösterilmemekte olmasından naşi divanca bu baptaki masarifin kabulünde tereddüt edilmekte ve dairesile muhabereyi zarurî kılan bu halin binnetice vaktin iş'ar ve istiş'arla ziyaına ve muamelâtın teahhuruna sebebiyet vermekte olduğu anlaşılmıştır. Memurlarla şehir ve kasaba dahilinde bir yere gitmelerinden dolayı harcirah kararnamesinin 9 uncu maddesi mucibince yevmiye verilmesi, yemek zamanını hariçta geçirmeye mecbur olacak surette mevkii memuriyetlerinden uzak mahallere gitmelerine mütevakkıf olduğu divan heyeti umumiyesince Maliye vekâletinin inzimamı mütalâasile ittihaz olunan mukarreratla tesbit ve divanın bu baptaki noktai nazarı meclisi âlice ittihaz buyrulan kararlarla da teyit edilmiştir. Binaenaleyh bu suretle tahakkuk ettirilecek yevmiyenin itiası ancak gidilen mahallin mevkii memuriyetten uzak olmasından

dolayı fazla bir masraf ihtiyarını istilzam eylediği takdirde tecviz olunabileceği ve bu masrafların esas vazife mahalline yakınlık ve uzaklık derecelerinin tayin ve takdiri de devairi aidesine terettüp eden vezaiften olacağı da tabiî bulunmuştur,

* * *

Hukuk mahkemelerinden devaire yazılan tezkerelerin damga resmine tâbi olup olmadıkları hakkında

Efradın talebi üzerine hukuk mahkemelerinden resmî devaire yazılmakta olan tezkerelerin damga resmine tâbi olup olmayacakları mehakimce tereddüdü mucip olduğundan keyfiyet Maliye vekâletinden sorulmuş ve bu defa varidat umum müdürlüğü ifadesile alınan cevapta bukabil tezkerelerin resmî evraktan madut olduğundan resmî kayıt ve kararların hulâsa ve suretleri mahiyetinde bulunmadıkça damga kanununun 38 inci maddesinin birinci fıkrası hükmüne tevfikan damga resminden muafiyeti lâzım geldiği mütalâa edilmiş bulunmasına göre keyfiyetin dairei memuriyetleri dahilindeki mahkemelere tamimen tebliği mütemennadır efendim.

* * *

Evlât edinmeye dair davaların tetkik mercii hakkında

Evlât edinmiye mütedair davaların mercii tetkiki hususunda bazı mahkemelerce tereddüt edilmekte olduğu anlaşılması üzerine bu bapta tekarrür etmiş bir içtihat mevcut olup olmadığı mahkemei temyizden sorulmuştu.

Gelen cevaba nazaran; asliye hukuk mahkemelerine vukubulan bu kabil müracaatlar üzerine mezkûr mahkemelerden verilmiş olan hükümlere vazife noktasından ilişilmediği anlaşılmaktadır. Keyfiyetin memuriyetleri dahilinde bulunan bütün mahkemelere tebliği temenni olunur efendim.

9/32

ADLÎ ŞÜUN

Reisicümhur Hazretlerinin Büyük Millet Meclisinde dördüncü intihap devresinin birinci içtimaında Heyeti umumiyede irat buyurdukları nutuk

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Muhterem Azası;

Dördüncü Büyük Millet Meclisinin ilk içtima senesini açmakla mübahiyim. Muhterem Azayı hürmet ve muhabbetle selâmlarım.

Yeni intihabı müteakip Yüksek Meclisin fevkalâde içtimaında vücude getirdiğiniz eserlerin memleketin umumî hayatında faydalı tesirleri sabittir. Cihanşümul buhranın tesirlerine karşı her yerde yeni vergilerle tedbir aranırken Türkiye Büyük Millet Meclisi bilâkis bazı vergileri indirmek gibi fevkalâde cesurane bir hareket ihtiyar etti. Vatandaş hayatında tedbirlerinizin tesirleri hayırlı olarak mahsûstur.

Memleket efkârında sükûneti ve idarede istikrarı temin eden tedbirleriniz de tezkâra şayandır.

Dahilî siyasette husule getirdiğiniz itimat ve huzur vatandaşları feyizli mesailerinde müsterih ve mutmain kılmıştır. Cümhuriyet kanunlarının ve Cümhuriyet kuvvetlerinin hürmet ve itibarı memleket için esas mesnet ve müeyyide olduğu bir daha sabit olmuştur.

Muhterem arkadaşlarım:

İçinde bulunduğumuz sene, malî ve iktısadî umumî buhrana karşı milletlerin çetin bir imtihan geçirmekte olmalarile hususî dikkati caliptir.

Bu imtihanda Türk milleti hayatiyeti; faaliyeti; kanaatkârlığı ve fedakârlığı ile takdire lâyık bir kudret göstermektedir. (alkışlar)

Gelecek senede beynelmilel buhranın devamına hazırlıklı bulunmak vazifesi karşısındayız. Malî ve iktısadî vaziyeti yakından takip ederek tedbirleri vaktinde ittihaz etmek en mühim işimiz olacaktır. (bravo sesleri, alkışlar)

9158

Çetin imtihanlara muvaffakıyetle mukabele eden millî paranın kudretini ve milletin beynelmilel buhrana karşı yüksek varlığının esaslarını masun bulundurmak başlıca gayemizdir. Bu uğurda milletimize has olan azim ve fedakârlığı, icabederse en yüksek derecelerde tecelli ettirmek kat'î kararımızdır. (bravo sesleri. alkışlar)

Nefsimize ve millet kudretlerine itimat, hükûmette ve siyasette istikrar, ve tasarrufta ve fedakârlıkta sarsılmaz bir karar devletin dahil ve hariçte emniyet ve sükûnete mazhariyeti; halin başlıca tedbirleridir. Esasen bizde mevcut olan bu şeraitin icap ettikçe lâyıkile ve kemalile tecelli ettirilmesi, müşkülâtın iktihamı için emin ve müessir olacaktır. Yüksek himmetinizle Türk milleti dahilî hayatında ve beynelmilel vaziyetinde cihanı saran büyük müşkülâttan yeni bir kudretle temayüz ederek çıkacaktır. (Şiddetli alkışlar)

Muhterem Millet Vekilleri:

Haricî siyasetimizin müsalemetperver ve müstakim mahiyeti geçen sene içinde bir daha tebarüz etmiştir. Yakın komşularımızla münasebetlerimizin samimiyeti artmıştır. Beynelmilel âlemde, her devlette iyi münasebette bulunmakta, müspet semereler elde etmekteyiz.

Türkiyenin emniyetini gaye tutan, hiç bir milletin aleyhinde olmayan bir sulh istikameti bizim daima düsturumuz olacaktır. (Bravo sesleri şiddetli alkışlar)

Başvekilin ve hariciye vekilinin Yunanistanı ziyaretleri iki memleket arasında kıymetli dostluk tezahüratına vesile vermekle bilhassa dikkat ve memnuniyetimizi mucip oldu.

(Alkışlar)

Birbirlerile davası kalmadığını; birbirlerile iyi geçinmek kararında bulunduğunu ilân eden iki memleketin münasebetlerinde hayırlı inkişafları memnuniyetle tahsil ve teşvik etmek emelimizdir.

Macaristana vuku bulan ayni ziyaretlerin iyi intibalarını bilhassa zikretmek isterim. Kardeş Macar milleti ile dostluk tezahüratı daima arzu ve iltizam ettiğimiz mes'ut hadiseler kıymetindedir. (Alkışlar)

Irak Kıralı Hazretlerinin ve kıymetli Nazırlarının ziyaretleri memleketimizde pek tatlı hatıralar bıraktı. Irakla münasebetlerimizin dürüst ve iyi komşuluk yolunda tezahüratı ve mütemadiyen inkişafı bizim ciddî arzumuzdur.

Büyük dostumuz Sovyet Rusyanın muhterem Hariciye Komiserini Ankarada kabul etmekle memnun olduk. İki memleketin tecrübe geçirmiş dostça münasebetlerini ayni kuvvet ve samimiyetle idame etmek tarafeynin büyük menfaat ve halis arzularının icabından olduğu bu vesile ile de izhar ve tebarüz ettirilmiştir.

Muhterem Efendiler:

Balkan milletleri arasında sulhü ve anlaşmayı istihdaf eden her millete mensup hususî teşekküllerin faaliyetlerini takdirle yadetmek benim için hususî bir zevktir. (Bravo sesleri, alkışlar)

Türkiye, coğrafî vaziyeti itibarile Balkanlarda sulhün muhafaza ve takviyesinde bilhassa alâkadardır. Komşularile hemen hiç bir davası ve ihtilâfı bulunmamak vaziyeti Türkiyenin temenniyatına hususî bir samimiyet izafe etmek tabiidir.

Aziz arkadaşlarım:

Büyük Millet Meclisini yeni ve mühim vatan hizmetleri bekliyor. Yeni mesainizin ve tedbirlerinizin de Büyük milletimizin menfaatlarına tamamile uygun düşeceğine şüphe yoktur. Mensubiyetile müftehir bulunduğumuz Büyük Türk Milletinin emanet ve salâhiyetile beraber muhabbet ve müzahareti de sizin üzerinizdedir. (Sürekli alkışlar)

MÜTALEALAR

HUKUKÎ MÜTALEALAR

Cümhuriyet Müddei umumiliklerine tamim edilmiştir.

Macaristanın Türkiyedeki konsolosluklarında aktolunan nikâhların muteber tutulmaması hakkındaki Hariciye Vekâletinden gelen aşağıda yazılı karar suretinin mahkemelere tebliği.

«1923 Senesinde Peşte Konsolosluğumuzda bir Türk erkeğile Macar kızı arasında icra edilmiş olan bir aktin Macar hükûmetince tanınmaması üzerine bu hususta Vekâletimiz Umum Müdürler encümeni tarafından ittihaz edilmiş kararın bir sureti leffen takdim edildi.

İki memleket Konsolosluklarında icra edilecek nikâhlar hakkında Macar Hükûmetile aramızda bir itilâf aktedilinciye kadar, Macaristanın Türkiyede bulunan Konsolosluklarında iki Macar tebeası arasında aktolunan nikâhların dahi muteber tutulmaması hususunun iktiza edenlere tebliğine müsaade buyrulmasını rica ederim efendim.»

* * *

Cümhuriyet M. U. liklerine Tm. E.

Orman İdaresinin hukuku şahsiyesinden olan Orman cezai nakti ve tazminatının, İcra dairelerince tahsil edilerek, idarei mezkûre namına irat kaydı için, makbuz mukabilinde Orman muamelât memurluğuna teslimi icabederken; bazı mahaller icrasınca tahsil edilen bu kabil mebaliğ mukabilinde sair cezai naktilere kıyasen hazine pulu ilsak edilmekte olduğu cari muameleden anlaşılmakta olduğundan bu hususa itina edilmesi lüzumunun dairei memuriyetiniz dahilinde bulunan icra memurluklarına tebliği.

Cümhuriyet M. U. liklerine Tm. E.

Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 176 ıncı maddesinde ihtiyatî tedbirler ve şifahi veya basit usulü muhakemeye tâbi tutulan ve müstacel addolunan hususat hakkındaki muamelâtı adliyenin tatil zamanında ifa edileceği yazılı olması hasebile bazı mahkemelerce ancak şifahi veya basit usulü muhakemeye tabi işlerden müstacel addolunanların görüleceği manası istidlâl edildiği anlaşılmaktadır.

Şifahî veya basit usulü muhakemeye tâbi işler mahiyetleri itibarile zaten müstacel mevattan olmakla tatil esnasında bilâkaydü şart rüyeti icabedip başkac amüstaceliyet aramıya lüzum bulunmamasına ve esasen kanunumuzun aslı olan Nöşatel kanununda şifahî veya basit usulü muhakemeye tâbi bulunan veya mahkemece müstacel addolunan işlerin tatilden istisna edilmiş olmasına nazaran mahkemece müstacel addolunan sair işlerin dahi tatil esnasında rüyetleri iktiza edeceğinden keyfiyetin memuriyetiniz dairesindeki mahkemelere tebliği.

* * *

Cünhuriyet M. U. liklerine Tm. E.

İcra memuru tarafından yapılması icabeden haciz gibi bazı icra muamelâtının tebliğ işleriyle mükellef mübaşirlere ifa ettirildiği varit olan Teftiş raporlarından anlaşılmaktadır.

Kanunen bizzat memur tarafından ifası iktiza eden haciz ve emsali icra işlerinin memurdan gayrisi tarafından yapılması doğru olmadığından mezkûr muamelenin icra memurlarınca ifası lüzumunun memuriyetinize bağlı icra dairelerine tebliği.

* * *

Cümhuriyet M. U. liklerine Tm. E.

İcra ve İflâs kanununun 56 ıncı maddesi mucibince borçlu kusuru olmaksızın bir mani sebebiyle kanunî müddet içinde itiraz etmemiş ise paraya çevirme muamelesi bitinciye veya iflâs kararı verilinceye kadar itiraz edebilir. Ancak borçlu mani'in kalktığı günden üç gün içinde mazeretini gösterir delillerle birlikte itirazını bildirir. İtiraz

üzerine merci'i, takibin tatilini tensip edebilir. (Yegerin) bu madde şerhine ait notunda tasrih edildiği üzere Hâkim eğer itirazı kabul ederse verilen karardan İcra dairesini haberdar etmesi lâzımdır. İcra dairesi haberdar olur olmaz evvelce haciz yaptırılmış olan alacaklıya 261 inci madde 4 üncü fıkrasının kıyasen tatbiki suretile on günlük bir müddet verir. Alacaklı bu müddet içinde ya itirazın ref'ini talep veya alacağının tanınması hakkında alelâde yolda dava etmekle mükelleftir. Aksi takdirde hacze sakit olmuş nazariyle bakılmak lazım gelir.

İcra dairesince 56 ıncı madde noktasından tesadüf olunan muhtelif tatbikata bir ittirat verilmesi zımnında keyfiyet memuriyetleri dahilinde bulunan bilûmum İcra dairelerine tebliği.

* * *

Cümhuriyet M. umumiliklerine Tm. E.

22/2/930 tarih ve 2157 numaralı tamime zeyildir.

Evvelki tebliğatı tavzihan C. Baş M. U. liğinden gönderilen mahkemei temyiz ikinci hukuk dairesi Reisliğinin müzekkeresi sureti aşağıya yazılmıştır. Mündericatına göre muamele ifa edilmek üzere memuriyetiniz dairesindeki mehakime tebliği.

Evvelki müzekkerede hukuk usulü muhakemeleri kanununun 392 inci maddesi mucibince mahkeme kararlarının suretleri baş kâtip tarafından iki taraftan her birine makbuz mukabilinde verilmek lâzım geleceği arzedilmiş ve tarafeynin müracaatına bırakılmaaycağı hakkında bir fıkra münderiç olamayup bilâkis (hükme razı olan taraf icra dairesinde takip için ve razı olmayan taraf ise temyiz için ilâmı almak ve binaenaleyh harcını tesviye etmek mecburiyetindedir.) Denilerek iki tarafın harç ve masrafları verecekleri tasrih olunmuştur. Ancak karar hazır olduğu halde iki taraf müracaat etmemiş ise Başkâtip ne yapmalıdır. Yolunda bir sual teveccüh edebilir. Bu halde Başkâtibin yapacağı şey müracaata intizar etmek ve imkân halinde ilâmın hazır olduğunu alâkadarlara ihbar eylemektir. Her halde ilâm suretleri müracaat vukuunda pulu yapıştırılmak üzere bir hafta içinde iki tarafın taleplerine amade bulundurulmak lâzım gelir. Bir hafta nihayetinde ilâm almağa gelen alâkadarlara ilâmın hazır değildir, Denemez. Mahkûmünlehin ilâm almak için müracaat etmesi kendi menfaatı iktizasından olup mahkûmünleyh dahi temyiz etmek istediğitaktirde bunu arayacaktır. Çünkü mahkûmünaleyh ilâmı alır almaz icrada takibata başlar

mahkûmünaleyh takibi durdurmak için temyizden tehiri icra ilmühaberi almak mecburiyetindedir. Şayet temyiz etmiyecekse o halde mahkûmünbihi ifa eder. Fakat ekseriyetle hükmün esbabı mucibesini tetkik etmek ve temyize mahal olup olmadığını anlamak için olsun ilâmın bir suretini o da ister ve alır. Elverir ki ilâmı almak hususunda her noktai nazardan alâkadarlara kolaylık gösterilsin. Kaldı ki bazı ilâmlar katiyet kesbetmeksizin infaz olunmaz. Gayrı menkule ve buna müteallik aynî haklara ve aile ve şahsın hukukuna mütedair hüküm kat'iyet kesbetmedikçe icra olunamaz. Bunların da kesbi kat'iyet ettiği baş kâtiplerin şerhi ile kabili isbattır. Şayet mahkûmünaleyh kendisi müracaatla ilâm almaz ve mahkûmünleh ilâmın hasmına verilmesini isterse pulu ve tebliğ masrafları kendisinden alınmak suretile muamele ifası kabildir. Ve mahkûmünleyh bu baptaki masrafların da mahkûmünaleyhten istemekte haklı olup; Bu takdirde de mahkûmünaleyhten kanunun tabiri veçhile alınacak makbuz dosyasında hıfzedilir. Mahkûmünleyh talep ederse kendisine bu baptaki makbuzun mahkeme kalemince musaddak sureti verilmek kâfidir. Yahut mahkûmünleyh temyiz müddetinin inkızasını bekleyip mahkemeden hükmün kesbi kat'iyet etmiş olduğunu mübeyyin vesika alır. Temyiz vukuunda ise icraya temyiz neticesini mübeyyin ilâm ibraz edilir. Bu suretle H.U.M. kanununun 392 inci maddesi hükümlerinin imali vacip ve buna damga kanunu ve saire hükümleri gayri mani olduğu şüpheden azade olup mezkûr madde hükmünün mahkeme kalemlerince ihmal ve iptali kanuna muhalefet teşkil edeceği.

* * *

Cümhuriyet M. umuliklerine Tm. E.

Bazı Noterlerce alınan harcı resmiye mukabil yapıştırılması icabeden pulların senedata yapıştırılmıyarak her gün sarfolunan pulların bir deftere yapıştırıldığı ve bu usulün ise tetkikatta müşkülâtı mucip olduğu teftiş lâyihalarından anlaşılmaktadır.

Damga ve harç pullarının tasdik veya tanzim olunan evrak ve senedata ilsakı tabii olduğundan pulların o suretle ilsak ve iptali lüzumunun dairei memuriyetleri dahilinde bulunan noter ve muavinlerine teliği.

* * *

Trabzon Müddeiumumiliğine tebliğ edilmiştir.

8/6/931 Tarih ve 336 numaralı tahrirat cevabıdır:

Vekâletin hitamı sebepleri borçlar kanununun 396, 397 inci maddelerinde yazılıdır. Vekilin haiz olduğu salâhiyete müsteniden tevkil eylediği ikinci vekil müekkilin vekili münzelesinde olduğundan bu dairede muamele ifası icabedeceği mütaleaten beyan olunur efendim.

* * *

Tapu ve Kadastro umum müdürlüğüne Tg. E.

8/6/931 Tarih ve 341 numaralı tahrirat cevabıdır.

Gerek kanunu medenî ve gerek hukuk usulü muhakemeleri kanununda sulhnamenin ilâm mahiyetinde olduğuna dair sarih bir kayda tesadüf edilemezse de mahiyeti hukukiyesi itibarile sulh te davaya nihayet veren bir muamele olmasına göre sulhnamenin ilâm tabirine dahil bulunacağı mütalea edilmektedir efendim.

* * *

Kırklareli C. M. umumiliğine Tg. E.

12/6/931 Tarih ve 169/211 numaralı tahrirat C:

İş'arınız vazih değildir. Hükmün tenfiz edildiği bildirilmesine göre bilâhara ne muamele yapılmıştır. Gayrı menkul mahkumünlehten tekrar alınarak mahkûmünaleyhe mi verilmiştir. Yedi adle mi bırakılmıştır? Hükümle mülkiyet mes'elesi mi halledilmiştir? Yoksa müddeinin zilyetliğine karşı vaki müdahalenin men'i ile yalnız zilyetliği mi himaye edilmiştir.? Mülkiyet hakkında bir münazaa mevcut olup ta bu cihet halledilmemiş ise verilen hüküm yalnız yeddin iadesine mütedair olacağına göre hukuk usulü muhakemeleri kanununun 243 üncü maddesinin hadisede tatbikine mahal olmamak lâzımgelir. Hatta böyle bir iadei yedde ihtiyatî tedbir yoliyle de gidilebilir.

Bu cihetlerin tetkikile keyfiyetin vazıhan iş'arı temenni olunur efendim.

* * *

945

Kozan C. M. umumiliğine Tg. E.

4/6/931 Tarih ve 431/166 numaralı tahrirat C:

Sulh, ferağat ve kabul gibi davaya nihayet veren bir muameledir.

Ferağat ve kabul kanunumuza göre tescile hacet olmaksızın kat'î bir hükmün hukukî neticelerini hasıl eder. Hâkim huzurunda tarafların imzaları alınarak vukubulan sulh te aynı hükmü haiz olmak lâzımgelir.

Sulhta da masarifi muhakeme mevzuubahs olacağından hâkimin sulh olunan meblağla işbu masarifi muhakemeyi bir kararla tesbit ve tevsiki icabeyler efendim.

CEZAÎ MÜTALEALAR

Eskişehir C. M. U. liğine Tg. E.

Kanun yollarına kimlerin ve ne gibi kararlar aleyhine müracaata hakları olduğu ceza muhakemeleri usulü kununun 165, 280, 290, 291 ve 297, 371 inci maddesinin ikinci fıkrası 360, 367 inci maddelerinde gösterilmiş olup şahsî dava yolile veya müdahale suretile takip olunan işlerden gayri işlerde M. U. ye istida vermek suretile hukuku amme davasını tahrik eden ve suçtan zarar görmüş olan şahısların müstantıklıkca (karar hâkimi) son tahkikatın açılmasına mahal olmadığına veya muhakemenin men'ine dair verilecek kararlar aleyhine itiraz hakları mevcut bulunmadığı beyan olunur.

* * *

Milli Müdafaa Vekâleti Celilesine yazılmıştır

Edirne teşkilâtı adliyesi hakkındaki kanunun 11 inci maddesile vekâleti acizinin haiz bulunduğu mezuniyet ve selâhiyete binaen mezkûr kanunun Türkiye dahilindeki bütün mahkemelere tatbik edilmesine ve mezkûr kanunun muaddel 6 ıncı maddesinde (Bidayet hâkimleri bidayet mahkemelerile sulh hâkimlerinin haiz oldukları vazaifi sulh hâkimleri hakkındaki usulü muhakemeye tevfikan rüyetle mükelleftir.) Denilme-

946

sine ve sulh hâkimleri kanununda hükümden sonra ayrıca ilâm tanzimine dair bir kayıt ve sarahat bulunmamasına mebni mezkûr kanunun tatbikinden sonra mahkemelerce ayrıca ilâm tanzimine mahal kalmadığını ve 20 Ağustos 929 tarihinden itibaren mevkii meriyete giren yeni ceza muhakemeleri usulü kanununda zabıtnamelerin şekil ve sureti tanzimleri hakkında sarahat mevcut elduğu ve bu bapta mütalâai vekâletpenahilerinin kanuna muvafık bulunduğunu arzederim.

* * *

Dersim C. M. U. liğine Tg. E.

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 118 inci maddesinin 1 inci fıkrasının şekli tahririne ve son fıkrasında da (kefaletin miktar ve nevinin takdiri hâkimindir) denilmesine göre mezkûr maddedeki kefaletin nevileri tahdidî mahiyette olmadığından gayri menkul malların usulen teminat gösterilmesi halinde kefalet karşılığı olarak kabul edilmesi lâzım geleceği beyan olunur.

* * *

Manisa C. M. U. liğine Tg. E.

1791 Numaralı Tütün inhisarı kanununun 83 üncü maddesinde (bu kanun neşri tarihinden iki ay sonra muteberdir.) Diye mevkii meriyete gireceği tarihin tasrih edilmiş olmasına mebni affa dair olan muvakkat maddesinin de kanun ile birlikte ayni tarihte mevkii meriyete gireceği mütalâatan beyan olunur.

* * *

Artvin C. M. U. liğine Tg. E.

9/10/930 tarih ve 54 numaralı tahriratla bildirildiği üzere 1707 numaralı tütün inhisarı kanununun muvakkat maddesile neşrolunan affın umumî af olmasına ve Türk ceza kanununununun 120 ve 94 üncü maddelerde tasrih edildiği üzere umumî af hukuku amme davasını ve hüküm olunan cezaları bütün neticelerile birlikte ortadan kaldırdığı gibi muhakeme masrafları hakkındaki hazinenin mütalebesini de ıskat

947

eyleyeceği cihetle mezkûr affa dahil bulunan suçlardan dolayı muhakeme masraflarının tahsiline mahal olmadığı beyan olunur.

* * *

Teftiş heyeti riyaseti aliyesine yazılmıştır

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 108 - 109 uncu maddelerinin hükmü bir suçundan dolayı maznun olupta tevkif müzekkeresi üzerine tutulan şahsın sorguya çekilmesinden ibaret bulunduğu cihetle gerek tahsili emval kanununa tevfikan hapislerine karar verilen eşhasa ve gerekse ilamın infazı için M. U. likçe verilecek tevkif müzekkeresile tutulan mahkûmlara şümul ve taallûku bulunmadığı gibi mezkûr tahsili emval kanununun 14 üncü maddesindeki sarahate nazaran verğilerini tediyeden imtina edenlerin hapisleri için M. U. lerin tavsitine kanunen lüzum olmadığından bu hususta tamimen tebliğat ifasına mahal görülmemiş ise de hapishane ve tevkifhanenin idaresile mükellef olan M. U. lerin nezaret ve mürakabelerini teshile medar olmak üzere tahsilât komisyonlarının kararile hapis edilen eşhasın hapisleri akibinde m. U. liğe malûmat itasının usul ittihazı muvafık görülerek badema o dairede muamele ifası lüzumunun icap edenlere emir ve tebliği zımnında Dahiliye Vekâleti Celilesine teskere yazıldığı arzolunur.

* * *

Adana C. M. numumiliğine Tg. E.

Ceza kanununun mevkii mer'iyete vazına müteallik kanunun 34 üncü maddesinin hükmü, ceza muhakemeleri usulü kanununun 422 inci maddesile ilga edildiği ve zikredilen tahrirattaki ibka kelimesinin tahrirat meal ve münderecatından da anlaşılacağı üzere sehven müstenit bulunduğu beyan olunur.

948

GAYRİ RESMÎ KISIM

Deniz Kanunu Lâyıhası

Yazan:
İtalya Temyiz Mahkemesi Reisi
Maryano Damelyo

Çeviren:
Adliye Müfettişi
Atıf

Kanunlarımızın en eskisi olup mer'i bulunan deniz ticareti kanununun yerine geçecek olan deniz kanunu lâyıhasının, bundan bir kaç gün evvel, deniz ticareti kanunu tâli ıslahat komisyonu reisi âyan azasından Perla ile ıslahı kavanin komisyonu kâtibi umumisi Azera tarafından reisi hükûmete takdim olunduğu haber alınmıştır.

Bu suretle, ıslahı kavanin komisyonu, hemen hemen vazifesini tamamen bitirmiş sayılabilir. Bundan sonra komisyona, birinci tâlî komisyonun tanzim ile meşgul olduğu kanunu medeninin bazı kısımlarına müteallik lâyıhaların ikmalinden başka vazife kalmayor demektir. Millî hükûmetin en cüretkâr ve en nazik icraatı arasında bulunan bütün kanunlarımızın ıslahı gibi gayet vasi bir iş, ilk safhayı. Projelerin tahriri safhasını geçmiş ve iki yeni kanun ceza kanunu ile, ceza muhakemeleri usulü kanunu çoktan mevkii mer'iyete girmiştir.

Yeni lâyıha, deniz hukuku mütehassıs ve mütetebbilerinin eski bir arzusunu kuvveden fiile çıkarmaktadır. Amiral Morinin tayin ettiği ilk ıslahat komisyonu ile, geçen asrın son on senesindenberi, Sardunya bahriyesini tanzim eden 1865 tarihli kanunun yerine geçen 1877 tarihli kanun etrafında çalışmağa başlanmış idi.

Bu ilk komisyonu, Amiral (Mirabello) nun tayin eylediği komisyon ile (1904), Nazır (Villa) nın (1918), (De Vita) nın (1919), (Abessis) nin (1922) de tayin eyledikleri ıslahat komisyonları takibetti. Fakat bu komisyonların mesaisi, zamanın siyasî sistemleri karşısında kayaya çarpan dalgalar gibi kırıldı. Dalgaların bıraktıkları köpükler gibi, bu mesaiden bazı teklifler ve zabıtlar kaldı. Fakat onlar da çarcabuk ortadan gayboldu.

Amiral Perlanın alimane rehberliği ve kâtibi umuminin çok kıymettar yardımları ile, bu kanun etrafında en büyük deniz teşkilât ve

techizatcılarımız, en meşhur bahrî seyrisefer mütehassıslarımız, en yüksek deniz filo zabitanımız, en âlim hukuk profesörlerimiz, İtalyan deniz idaresinin memur ve hâkimleri altı sene mütemadiyen çalıştılar. Siyasî, hukukî ve iktısadî bir çok müşkülât bertaraf edildi. Elyevm lâyıha hükûmetin elindedir. hükûmet mutat usulü takibederek, mütehassısların mütaleasını aldıktan sonra, lâyıhayı âyan ve meb'usan azasından müteşekkil bir komisyonun tetkikıne arzedecektir. Bu itibarla lâyıha kuvveden fiile çıkmak üzere demektir.

Pek dar olan eski deniz ticaret kanunu unvanı, yeni lâyıhanın, devlet denizlerine, deniz emvaline, deniz ticareti hukuk ve vecibelerine kapotaja dair bir çok hükümleri muhtevi olmasından, seyriseferle alâkası olmayan veya ticaret maksadile seyrisefere iştirak etmeyen hükmî şahsiyetlerle fertlerin menfaatlarına müteallik mesaile de şamil bulunmasından dolayı terk edilmiştir. Seyrisefer kanunu tabirinin istimali daha muvafık olacak idi. Fakat bu unvan çok geniş göründü. Zira lâyıhada dahilî seyriseferlere (nehirler ve göllerde) ve hava seyriseferlerine dair hükümler mevcut değildir. Dahilî seyriseferlere müteallik hükümlerin en münasip yeri münakalâta ait kanunlardır. Hava seyriseferleri hakkında, bunun istikbalde alacağı vaziyete intizaren, şimdiden büyük bir kanun çerçivesi içine girebilecek hükümler henüz yoktur. İstikbalde kanunun unvanı seyrisefer kanunu olacaktır. Yeni lâyıhanın muhtevi olduğu hükümlere göre deniz kanunu (Codice marittim) demek daha münasip görülmüştür. Lâyıha 282 maddeden ibarettir. Lâyıhanın metini deniz hukukunu ihtiva etmekle beraber bu lâyıhaya bir çok hususî kanunlardan maada ticaret kanununun bir çok hükümleri de dercedilmiştir.

Ticaret kanunu islâhat tâli komisyonu uzun müddettenberi devam eden bir tereddüte nihayet verdi. Hükûmete ilk defa takdim olunan ticaret kanunu lâyıhasında, deniz ticaretinden bahis olan ikinci kitap ile meşgul olunmayarak bu kitaba müteallik islâkatın ikmali deniz ticareti kanunu tâlî komisyonuna tevdi edildi. Deniz hukukunun muhtariyeti cereyanı gittikçe kuvvet buluyordu. Bu prensip bilâkayduşart lâyıhada kabul olundu. Bu suretle bir asırdan fazla bir zaman sonra, 1807 de Code de commerce ile yapılan hata tashih olundu. Fransız ticaret kanunu 1673 ve 1681 de fesholunan kolber emirnamelerini birbirine karıştırarak her iki hukuku birleştirmiş idi. Kolber bu emirnamelerin birincisile kara ticareti, ikincisile de deniz ticareti hakkında hükümler vazetmiş idi. Bu karıştırma yüzünden ikinci emirler, birincilerin bir şubesi gibi telâkki olundu. Bu suretle deniz hukuku muhtariyetini zayi eylemiş idi. Bu vaziyetin, deniz hukukunun ilmî bir surette inkişafına haylı fena tesirleri oldu. Sonraları, seyriseferin daha mükemmel bir surette tanzimi ihtiyacı his olununca deniz ticareti kanunu kaleme alındı.

050

Ticaret kanununun hukuku hususiye, deniz ticareti kanununun hukuku umumiyeye müteallık hükümleri ihtiva eylemesi muvafık görülüyor idi. İndî mütalealar... Halbuki hukuku umumiyenin terakkisi hukuku hususiye ve umumiye arasındaki münasebatın ne kadar şiddetle yekdiğerine merbut olduğunu gösterdi. Beşerî faaliyetin pek azı, denizlerde olduğu kadar, inzibatî bir vahdete muhtaçtır :

Bu gün, asırlarca hemen münhasıren yalnız teamüle tevdi edilmiş olan deniz hukukunun tanzimini, kısmen beynelmilel mukavele ve itilâflara medyunuz.

Yeni deniz kanunu lâyıhasında, beynelmilel kongrelerde tanzim edilmiş olan bazı mühim müesseselere tesadüf olunuyor, Yeni lâyıha gemilerin müsademesi, imdat ve tahlisiye hakkında Brükselde, 23 Eylûl 910 da aktolonup 12 Haziran 913 tarihli muvakkat kanun ile tasdik olunan itilâfnameyi) 20 Mart 1924 tarihli kararname ile tasdik olunan Cineve itilâfnamesini; Gemi sahiplerinin tahdidi mesuliyetleri hakkında 23 Ağustos 924 de Brükselde akdolunan itilâfnameyi (6 Kânunusani 928 tarihli kararname ile kabul olunmuştur); Hamule senetlerine müteallik bazı hükümlerin tevhidi hakkında Brükselde 25 Ağustos 924 de akdolunan itilâfnameyi (ayni kararname ile tasdik olunmuştur); 10 Nisan 926 da keza Brüksele imtiyazlar ve sefain ipotekine müteallik akdolunan itilâfnameyi (6 Kânunusani 928 tarihli kararname ile tasdik olunmuştur); Taife alınması ve memleketlerine iadesi hakkında Cinevrede 25 Temmuz 926 da akdolunan itilâfnameyi (14 Kânunusani 929 tarihinde tasdik olunmuştur); 31 Mayıs 929 tarihinde Londrada akdolunan denizlerde hayat sigortası hakkındaki itilâfnameyi (henüz tasdik olunmamıştır) ihtiva etmektedir. Bütün bu kısımlar nazara alınınca lâyıhaya, cihan şumül bir kanun nazarile bakmak mümkündür. Şurasını kaydetmek lâzımdır ki bu itilafnamelerin tasdikına ait kanunların bazılarında, onların mevkii mer'iyete girmeleri için alî tasdike iktıran etmeleri şart kılınmıştır. Maamafih bu tasdikler henüz yapılmamıştır. Zira başlıca bahrî milletlerin bu bapta verecekleri kararlara intizar olunmaktadır.

Lâyıha, deniz hukukunun zayi ettiği hakkı iade etmiş ve bu sahada millî ve beynelmilel en yeni islâhat ve tarakkileri kabul ve bir sistem altına vazeylemiş olduğundan deniz kanunlarının en mükemmel bir nümunesi olarak telâkki olunabilir. Hiç bir ecnebi kanun veya lâyıhası bizim yeni deniz kanunumuzun eşi olamaz. Müttehit Amerika hükûmetlerinin (Navigation levvs) leri de bizimki ile mukayese edilemez. Zira bunlar, deniz hukukuna ait muhtelif kanunların bir ciltte toplanmasından ibarettir ki bir mesele hakkında muhtelif kanunları bir araya toplayan ciltlerden farkları yohtur. Bunlarda kanunî vahdet aramak abestir. Halbuki İtalyan lâyıhasında, hükümler, intizam ve vuzuh ile organik bir vahdet altına alınmıştır.

Bu yeni hukukî eser hakkında şimdilik, kanunun şekline dair olan yukariki malûmatın verilmesi ile iktifa olunmuştur.

981

"İlliyet Nazariyesi„ nin Aldığı Son İstikametler

- Mabaat -

Burada doğrudan doğruya illiyet mes'elesi ile karşılaşıyoruz, Çünkü mes'elenin faidesi, burada illet ne demektir? İllet, rızadan nasıl tefrik edilir noktalarının hallinde değildir. Cevap ne olursa olsun hatta itminan bahşolsa da gene pratik faideden mahrum kalacaktır. Bilâkis enteresan olan ve bir faidei ameliyeyi haiz bulunan cihet şudur. 1 - Mukavelenin muteber olup olmadığını takdirde bilhassa kanun, intizamı amme ve ahlâk noktasından (sebep) bin mevkii nedir? 2 - İlliyet nazariyesinden gayri meşru ve gayri ahlâkî olduğu tasavvur edilen sebebin nazarı dikkate alınmamasına dair bir delil istihraç olunabilir mi?

Şu suretle mösyö (Dabin) esaslı olarak yalnız illeti nazarı itibara alan ve sebebe hiçbir manai hukukî atfetmiyen klâsik nazariye ile taraflara akti yaptıran saikleri taharri ile meşgul olan içtihat arasında mevcut illet ve sebebi ahlâkının tetkikine geçiyor. Bu içtihat illet ile sebep arasındaki farka mütedair sahaya da kabili tatbik midir? Mes'elesini halletmek icabeder. Mösyö Dabin (böyle bir neticeye varmak için illetin çok vasî ve mürekkep (Con cretise) tefsirine müracaat etmek lâzımdır) diyor. Mösyö Kapitanın da mösyö (Bufuoir) gibi ve ayni usul ile yaptığı şey budur: Mösyö Kapitan mevzuu bahsolan mezkûr eserinde: (Taraflar makaleleri dairesi içine şu veya bu mülâhazayı ithal edebilirler. Bu taktirde bu mülâhaza aktin anasırı teşekküliyesinden birisi olur. Bu sebebe iktisadî bir gaye takibi fikrini de ilâve edebilirler. Ne olursa olsun her nevi ukutta kanunî sebebin yanında mukaveleye müstenit, mürekkep ve kuvvei hayatiyeyi haiz bir illiyet daha ilâve olunur ki bu, sebepte başka bir şey değildir. Fakat sebep daima sebep kalır ve ancak evvelce illetin hududu tevsi edilmek şartile illet ile mümteziç bulunur.

Şu suretle mösyö (Dabin) nizamı hukukî ile alâkası olmıyan sebep ile alâkadar sebepten hangisini esas ittihaz etmek lâzımgeldiğini taharri eder ve bu hususdaki kıstası ararken bütün nazariyeleri gözden geçirerek şu neticeye varıyor:[İllet, illettir.(Bir kelime ile) sebep; sebeptir). (Bu tabir illette mevcut olmıyan maddeyi ve kuvvei hayatiyeyi haizdir).

İlleti sebebe mukabil istimal etmek vazıı kanunun hiçbir zaman hatırından geçmemiştir. Bilâkis bu tarzda düşünüşü tenkit etmiştir.

1952

Hattâ mukavelenin mahiyeti kanuniyesini takdir ederken ancak illetin mahiyeti ilmiyesi istihdaf edilse bile elde edilecek netice gene cüz'îdir. İşte bu manayı kastederek gayri meşru illet nazariyesinin ademi mevcudiyetini anasırından birinin (mevzu veya ilmî manasında illet) fıktanı veya hey'eti umumiyesinin veyahut sebeplerinin gayri meşruiyeti gayri meşru itlâk edilen vecaip veya ukudat tabirlerinin yekdiğerine muadil olduğunu iddia ettim.] Diyor.

Nihayet mösyö Dabîn [illet; rızaya munzam bir unsur telâkkî edildiği müddetçe faidesiz (hatta şekilpeest olmıyan Fransız hukukunda gayri mantıkî) ve sebebe mukabil istimal olunduğu müddetçe açıkça muzırdır. Rıza asrı hazır hukukunun kabul ettiği veçhile bi nihaye sebep ve saiklere müstenittir. Ve bu iki tabir arasında ne kelime ne de manâ itibarile illetin bir yeri yoktur] Diyor.

Mösyö Dabîn; illet üzerinde münakaşa eden klâsik müellifler ile saikı nazarı dikkate alan içtihadın illet ve saikı bir çerçeve içine almak için yaptıkları bütün teşebbüslerin ve vazettikleri nazariyelerin - Mösyö Kapitanın mülhak illet, Mösyö Jösranın illetin tevsii nazazariyeleri - zahir bir zan'iyeden başka bir şey olmadığını iddia ediyor. Ve aktin unsuru ve mütemmim kısmı bulunan dahili ve (illet) karip olan gayeden bait olan ve ona nazaran bir vasıtayı teşkileden gayeye (sebep) e nasıl geçilebileceğini soruyor. Dahil ile hariç, asıl ile arızî arasındaki boşluk aşikârdır. Ve illet, aktin mütemmim bir unsuru addounlduğu müddetçe bu boşluk gaye fikrile doldurulamaz. Diyor.

Mösyö Dabinin mütaleasını gene kendi kullandığı kelimeler ile naksettikten sonra iradettikleri delillerin kıymetini daha iyi tenkit edebiliriz.

* * *

İllet nazariyesine bu yeni hücüm irade (Valorte) ile rızanın (Consentement) yekdiğerile karşılaştırılmasından neş'et ediyor. Mösyö Dabîn için rıza kelimesi, hukukî itlâkında gayri kabili taksim şe'niyetle irade ifade eden bir tabir ilmîdir. Filhakika Mösyö (Dabin) yukarıdaki cümlelerile bu iphamı aşikâr surette gösteriyor. Bunun içindir ki bizim şekilperest olmıyan hukukumuzda illetin bizzarure illete makrun bulunan rızada mündemiç olabileceğini düşünüyor.

O halde (Mösyö Dabînin iddia ettiği veçhile) rızayı içtihadın esas ittihaz ettiği sebepler ile karşılaştırmakta tezat yok mudur ?

Madem ki Mösyö (Dabîn) e nazaran rıza, psikolojik manasile gay-

ri kabili taksimdir. Buraya bir ve gayri kabili taksim olan irade dolayısile saikleri de ithal mecburiyeti yok mudur? Rıza bu telâkkîye göre yalnız illetlendirilmiş değil hattâ sebeplendirilmiş olmıyacak mıdır?

Tezat, aşikârdır, ve gayri kabili hal değildir. Çünkü ya rıza iradedir.

O takdirde nizamı amme ile alâkadar olan gayri kabili taksim iradeyi terkibeden bütün anasırı yani saikleri de bir illete ithal etmek mecburîdir. Yahut, rıza iradenin vus'at ve şümulünü ifade edemediği için irade meyanına ne illeti ne de sebepleri ithal mümkündür.

Çünkü o takdirde iradenin gayri kabili taksim olduğu iddiası manasız kalır bu suretle iradenin dahili anasırından başlıyarak bir tahlil yapmak arzu edilmezse bu tahlil bir taraftan karar diğer taraftan iradeyi tayin eden ve müzakeratına ve mülâhazatına hitam veren iradeyi vücuda getiren saikler arasında yapmak mecburiyetinde kalmayız. Eğer tek ve gayri kabili taksim olan iradeyi taksim etmek mevzuu bahs ise onu ancak haricen bize arzedebileceği muhtelif psikolojik safahata tevfikan yapabiliriz. Bu suretle iradeyi ancak karar ve (mülâhazat ve müzakerat deliberation) diye ikiye ayırabiliriz. Bütün psikolojiklerin bize talim ettikleri de budur. Bundan başka bir şey yapamayız.

Fakat kararın icrası eğer ötedenberi, taahhüt etmek (L'engager) ve (mükellefiyet altına girmek s'obliger)e olarak tarif edilen rıza tabiri diğerle tecessüm etmiş karar değilse nedir?

Ve illet ve sebep eğer müzakerat ve mülâhazatına nihayet verdirmek suretile karara sevkeden saikler ve hedefler değilse ne dir?

Zaten vazı'ı kanun bir rıza ve illetin lüzumunu beyanederken hukukî iradenin ilmî bünyesine iki şeyi ithal etmek istemiştir. Birincisi rızadır. Yani taahhüt etmek kararının beyanıdır. Halbuki ikincisi, illet yani mülâhazata nihayet veren ve kararı verdiren hedeflerdir.

Saiklerin birisinin gayri şahsî, mücerret afakî olup diğerlerinin şahsî, mürekkep ve enfüsî olması haizi ehemmiyet değildir. Çünkü bu hedeflerin hepsi yekdiğerine merbuttur. Ve hepsi de tek ve gayri kabili taksim olan iradeye merbuttur. O halde tek ve gayri kabili taksim olan irade dahilinde bir boşluk nasıl olabilir?

Bununla beraber illetin modern nazariyesinde bu boşluğun mevcudiyetini iddia ediyor ve illetin iki unsuru olduğunu söylüyor. 1 - Biri sabit, mücerret ve afakîdir. (Yani taahhüt iradesinin doğrudan doğruya hedefidir. (Mukaveledeki rolü ipka iradesi) tabiri diğerle klâsik ifade ile illettir. 2 - Diğeri mütehavvil, mürekkep ve enfüsî dir, yani taahhüt iradesinin bilvasıta hedefidir (ki bizzat mukaveleyi yapmak

934

iradesinin doğrudan doğruya hedefidir) tabiri diğerle içtihadın tevsian ifade ettiği manadaki illettir. Hakikatta bu iki unsur yekdiğerine tâbi bir münasebet dahilindedir. Çünkü birincisi ikinci hedefe, vecibenin bilâvasıta olan gayesine vusul için mevzu en yakın bir vasıtadır. Binaenaleyh Mösyö (Dabin in) noktai nazarına göre boşluk yoktur. Aksi taktirde rızanın kendi reyine göre mücerret bir rızadan başka bir şey olmıyan fiili yanında mütaahhit iradesinin bilâvasıta hedefini (klâsik mikyasla illeti) de ihtiva ettiğini nasıl iddia edebilirdi. Bunun için Mösyö Dabîn ayni manaya, rıza ile birlikte bizim rıza dediğimiz ve Mösyö Dabinin klâsik manasile illet dediği şey'i de ithal ediyor.

Binnetice muharrir rızayı hukukî tabirile irade muamelesindeki kararın izharıdır yoksa bu kararı tayin ve idare eden, ifade edilmiş veya edilmemiş mücerret veya mürekkep afakî veya enfüsî hedefler değildir diyor.

Ruhî mu'talar bize gösteriyor ki bütün irade muameleleri, hadisatı ruhiyeye taallûku ve dahilinde yekdiğerine merbut ve muhtelif arzuları ihtiva etmesi itibarile girift bir şekil arzediyor. Ve bu rabıtalar vasıtalardan gayeye doğru gidiyor..

Gaye, bir işi yaparken fikirde tecessüm eden şeydir. Fakat arzu kat'iyen mücerret değildir. Bir temayül kendini gösterince ruhî hadiseler onun etrafında çoğalmıya başlar. Ve bunlar arasında birinci temayülü tekemmül ve inkişaf ettiren yeni temayüller gözükür. Bunlar birinci arzunun gayesine varmak için tahakkuk ettirilmesi zarurî vasıtalardır.

Gayeyi tahakkuk ettirmek için vasıtaları tahakkuk ettirmek lâzımdır. Fakat bu vasıtalar bazı zamanlar gaye şeklinde görünür. Ve bir arzu (Volition) diğer vasıtaları arzu ettirir. Ve müteselsilen devam ederek bu suretle akitlerde birçok gayeleri istilzam eder.

İlmi hukuk bütün bu gayeleri hukuku iradenin teşekkülüne ithal edemezdi. Çünkü ruhî şe'iniyeti itibarile ve çok girift olurdu. Bunun için hukukî irade ile ruhî irade arasında bir tefrik lâzımdır. Tâ ki mes'ele basitleşsin ve akitte emniyet görülebilsin.

Fakat bu tefrik için (kıstas Criterium) ne dir? Bu vazife gerek aktî sahada ve gerek gayri aktî sahada illete teveccüh ediyor. Roma hukukunda olduğu gibi ve asrî mevzuatı kanuniye iki aktî sahada illetin zarurî olmıyacağı hakkında mevzuatı ihtiva etmektedir. Binaenaleyh ancak (illet) ile dir ki akte âmil olan sebep ile âmil olmıyan sebep arasında bir tefrik yapmak mümkündür.

Eğer Fransız hukuku medenisinin vazıının illeti sebebe karşı koymak ve illet ile sebebi tayyeylemek istemediği doğru ise bu ancak

988

klâsik mikyasla illet ile sebep arasındadır. Yoksa hukukî irade ile ruhî irade arasında bir tefrik yapmak istemiştir.

Filhakika (1641) (bayi mebiin muhassas olduğu veçhile istimale mani olacak veya o suretle istimali tenkis edecek gizli ayıplarından dolayı ve müşteri de bunları tanısaydı onu almıyacak ediyse - teminat itasile mükelleftir. Burada madde tarafeynin iradelerine âmil olan gayeye ehemmiyet veriyor. Ve illet ve sebep nazariyesini tesis edenlerden klâsik müelliflerin tayin ettikleri hukukî irade kadrosuna girmemesine rağmen gaye mülâhazasının hataya makrun olması netayici hukukiye tevhit ediyor. Eşyanın muhassasunileyhi, klâsik manada sebep olsa bile vazıı kanuna nazaran hukukî iradeden bir cüz'ü teşkil etmekten halî kalmamıştır. Fakat bu tahsis fiili, bizzat akti yaptıran arzunun hedefinden başka bir şey değildir. Ve taahhüt iradesine nisbeten bilâvasıta değil bilvasıta bir hedeftir.

1110 uncu madde okunursa aynı neticeye varılır:(Hata âkit olarak nazarı dikkate alınan şahıs üzerinde vaki olmuş ise bir butlan sebebini teşkil etmez. Meğer ki bu şahsın mülâhazası aktin başlıca sebebini teşkil etsin). Binaenaleyh şahsın mülâhazası, taahhüt iradesinin bilâvasıta bir gayesi değildir. Fakat mukavele yapmak iradesinin ve taahhüt etmek iradesine nazaran bilâvasıta bir hedefidir. Fakat bu gaye klâsik nazariyenin idda ettiği gibi nizamı hukukî ile alâkadar olmıyan basit bir sebep değildir. Esaslı hatada da keyfiyet aynıdır. (İçtihadın tavsif ettiği gibi esaslı sebep üzerindeki hata) [1]

Esaslı hatanın tarifinde her ne kadar müellifler mehakim ile ittifak etseler gene müellifler ka'îyen hata nazariyesini illet nazariyesi ile takrip etmek istememişlerdir.

Bununla beraber esaslı hatâ hakkındaki bu telâkki kabul olunduğu dakikadan itibaren bu takribi yapmak zarurî olur. Çünkü Fransız hukukuna hâkim mantığa göre hatanın hukukî iradenin ihtiva ettiği (arzu Volition) lardan birisi üzerine temerküz etmesi lâzımdır ki hukuk onu illete kadar götürmüştür. İlletten sonra ruhî irade yani netayici hukukiye tevlit etmiyen basit sebepler gelir.

Binaenaleyh eğer hata yalnız sebebe taallûk ediyorsa nizamı hukukî ona hiçbir ehemmiyet atfetmiyor. Çünkü bu hata iradei hukukiye çerçevesine girmemiştir. Binaenaleyh hata iradeyi bertaraf ediyorsa bunun iradei hukukiyenin çerçevesi dahilinde vakî olması lâ-

[1] Mahakim içtihadına göre esaslı vasıflar, muhassasunbihe dahil olup tarafların başlıca istihdaf ettikleri vasıflardır. Binaenaleyh eğer o şey müşterinin gayesini tatmin etmeyorsa hata mevcuttur. binnetice hukuk ve hadise itibarile hata, onu taahhüdün başlıca sebebi olduğu müddetçe aktin butlanını mucibi sebeptir.

986

zımdır. Görülüyor ki hata nazariyesini illet nazariyesine yaklaştırmak lâzımgeliyor. Filhakika şeenin maddei asliyesi sabit unsurlardan mürekkep birşey olmıyacak âkitler kim olursa olsun aynı buiunmıyacak ise bilâkis bu unsurlar âkitlere göre tahavvül edecek ve âkit ve âkitlerin esnayı akitte nazarı dikkate aldıkları birer vasfolacak ve âkit bu hususiaki hatasını anlamış olsaydı akti ifa etmemiş olacaktı. Eğer maddei asliye böyle muayyen bir şey ise illet muayyen bir akitlerde daima aynı olan bilâvasıta bir sebeptir demek mantıksız olur. Binaenaleyh illet âkitlerin şahsiyetlerin müstakıl ve aktin mahiyetinin tayin ettiği bir şey olduğu halde sebep, ruhî ve her âkide göre mütahavvil bir şeydir.

Madde ile sebebin tarifi aynıdır. Fakat sebebin hiçbir hukukî manası yoktur. Şu halde klâsik nazariyenin ehemmiyet vermediği madde üzerindeki hata niçin netayici hukukiye tevlit etsin? Mösyö (Dömug) kanunu medeninin 2055 maddesine nazaran (sulh) sahte evrak üzerine yapıldığı taktirde hata sebebe taallûk etsebile gene batıl olacağını beyan ediyor. Böyle bir tezada düşmemek için muhakim hatanın, tarafların başlıcanazarı dikkate aldıkları muhassasunileyhe taallûk etmesi taktirde tabiri diğer vasfın psikolojik tasavvurunun hakayıka nazaran yanlış olması halinde esaslı hata mevcut olduğunu iddia ediyorlar. Binaenaley akti yapmak iradesinin hedefi; yapılan hata sebebile yanlış bir tasavvura istinat ediyor demektir. Vasıfların kusuru hatalı olunca illet te yanlış olur. Ve binnetice hata ancak illeti ifsat ettiği müddetçe esaslıdır. Bunun içindir ki modern nazariye hata nazariye esaslı olarak illet mefhumunu kabul ediyor.

Nakıl ve hulâsa eden
İ. H.

957

Türk Temyiz Mahkemesi Kararları

.....

Suça yardım edenler dahi suçluya tatbik edilen kanun fıkrasına göre cezalandırılır.

Kocalı kadını kaçırarak ırzına geçmekten suçlu Osman ve kaçırmakta ana yardım eden Mehmet ve Ali haklarında yapılan duruşma neticesinde Osmanın ceza kanununun 431 inci maddesinin ikinci fıkrası ve 55 inci maddesine tevfikan ve tenzilen iki sene altı ay ağır hapsine ve diğerlerinin mezkûr maddenin birinci fıkrasile 65 inci maddesine tatbikan altı ay hapis ile mahkûmiyetlerine dair Akşehir ağır ceza mahkemesinden verilip iktisabi katiyet eden 1/12/929 tarihli hükmün Mehmet ve Aliye ait kısmının muhalefeti kanuniyesinden naşi temyizen tetkiki Adliye Vekâleti celilesinin yazılı emrine atfen Cümhuriyet Baş müddai umumiliği memuriyeti aliyesinden ihbar ve bu baptaki dava evrakı temyiz mahkemesi birinci ceza dairesine tevdi kılınmakla okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı konuşuldu.

Hadisede kocalı kadını kaçırmakta yardımcı olan şahıslarla asıl fiili hakkında tatbik olunan madde fıkrasiyle tayin edilen cezadan tenzil suretiyle ceza verilmek iktiza ederken onlar için başka bir fıkra tatbikiyle yazılı olduğu veçhile karar verilmesi.

Yazılı emre atfen ihbarnamede gösterilen ve yukarda yazılan sebep bozmayı mucip bulunmuş olduğundan mezkûr hükmün Mehmet ve Aliye ait kısmının ceza muhakemeleri usulü kannnuuun 343 üncü maddesi mucibince - tekriri muhakeme edilmemek üzere - bozulmasına 17/6/931 tarihinde müttefikan karar verildi.

* * *

958

817

Babalık Davası

Mahkemesi: Ankara asliye mahkemesi birinci hukuk dairesi

Kararın tarihi: 22/11/930 No: 620

Müddei: Madam Sardahali vekili Mehmet Aziz B.

Müddeaaleyh: Hasan B. vekili Cafer Tayyar B.

Temyiz edilen hükmün hülâsası: Madam sardahali ile Hasan B. arasındaki nesep ve babalık davasının icra kılınan muhakemesi netcesinide: Müddeiye vekili tarafından getirilip dinlenilen şahit lermüddaaleyh Hasan B. in müddeiyenin kızı Şarlotan ile beraber gezdiğini ve kolunda gezdirdiğini ve beraber misafirliğe gittikklerine ve Şarlotan benim nişanlımdır diye ahbaplarına takdim ettiğine ve Şarlotanın yol harçlığı olarak ana ve babasına iki üçyüz lira vereceğini söylemesine ve Hasan B. in Silifkeden avdetinde evlendiğini Şarlotana söylemeyiniz çünkü müteessir olur dediğine ve Şarlotanın evinde misafir kalıp hediye verdiğine ve Şarlotayı sevdiğini söylediğini ve ana ve babasınn gönderdiği adama tazminat mes'elesi sonradan görüşülür dediğine ve Şarlotanın ölümünden müteessir olduğuna ve misafireten Şarlotanın evine gittiğinde Şarlotayı eve sokmak için tazyik ettiğine şehadet etmeleri müddaaleyh Hasan Beyin çocuğa babalığı hakkında ciddî şüpheler uyandıracak hallerden olduğuna ve Hasan beyin münasebatı cinsiyesinden hasıl olduğuna mezbure Şarlotanın iffetsizliği hakkında ikame olunan şahitlerin şehadeti kanaat husulüne kâfi görülememesine binaen müddaaleyh Hasan B. in babalığının sübutuna ve kanunu medenin 306 ıncı maddesi mucibince müddaaleyhin vaziyetinin müsait olduğunu vekili mumaileyh Cafer Tayyar Bey itiraf etmesine binaen vaziyeti nazara alınarak küçük için takdir olunan ayda kırkbeş liranın müracaat tarihi olan 17/9/929 tarihinden itibaren müddaaleyhten alınarak müddeiyeye verilmesine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz ve izahatı şifaiye isteyen: Hasan B. Vekili Cafer Tayyar B.

Yapılan tebliğatı kanuniye üzerine murafaa için tayin olunan günde mümeyyiz Hasan B. namına vekili Cafer Tayyar B. dosyada mevcut vekâletnameye istinaden gelmiş ise de mümeyyezün aleyha Madam Sardahali bizzat gelmediği gibi tarafından bir vekil dahi göndermediği anlaşıldığından gıyabında murafaa icrasına karar verilmekle dosyadaki bütün kâğıtlar okutturulup mümeyyiz vekilinin izahatı şifahiyesi alındıktan ve başka diyeceği olmadığını söylemesi üzerine iş

489

anlaşılıp murafaanın hitamı bildirildikten ve temyiz istidanamesinin müddeti için de ita ve kaydedilmiş olduğu görülüp kabulü ittifakla pararlaştırıldıktan sonra esas hakkında icabı görüşülüp düşünüldü ve aşağıda yazılı karar tesbit edildi.

Temyiz kararı

Temyiz lâyıhası münderecatından müddeiye Madam Sardahalinin sulh mahkemesince babalık davasını ikame etmeğe sarahaten mezun kılınmadığından davasının istimaı kanuna muhalif bulunduğu yolundaki itiraz hadisede mezkûr Madamın kayyim tayinine dair olan sulh mahkemesi kararında beyan edilen esbabı mucibe küçüğün evlilik haricinde doğmuş olmasından dolayı menfaatlarını siyanet noktasına matuf olmak itibarile babalık davasını ikameye izni de mutazammın olduğundan varit olmadığı gibi babalığın sübutuna karşı dermeyan edilen itirazlar müddaaleyh Hasan B. in müteveffiye Şarlota Şarika ile münasebatta bulunduğuna ve mezbure hazır olduğu halde bazı kimselere kendisini nişanlı olarak takdim ettiğine dair olan şehadetlerin mahkemece takdir edilerek evlenme vadile cinsî münasebetlerde bulunduğu hakkında kanaat hasıl edilmiş olmasından dolayı kabule şayan bulunmamasına mebni bu noktalara matuf itirazların reddile mümeyyezünbih hükmün babalığa mütaallik fıkrasının tasdikına ekseriyetle ve ancak babalığın sübutu üzerine küçük anasının ölmüş bulunması hasebile kanunen müdeaaleyh Hasan Beyin velâyeti altında bulunduğu ve bu velâyeti istimalhakkının mümaileyhten nez'ini mucip sebep bayan ve izah edilmediği halde mumaileyhin nafaka ile mahkûmiyeti mezkû rkanunun 274 ve 313 üncü maddeleri hükümlerine muhalif olduğu gibi böyle bir sebebin mevcudiyeti takdirinde de küçüğe sulh mahkemesi marifetile vasi tayin ettirilmesi lâzımgelirken bundan zühul olunması ve nafaka takdirinde müddaaleyhin malî vaziyeti alelûsul tahkik ve küçüğün ihtiyaçları tesbit edilmek ve bu hususta ehli vukufun malûmatına müracaat olunmak lâzımgelirken bu yolda tahkikat yapılmaksızın mumaileyh Hasan B. in vekilinin vazih ve kâfi olmıyan beyanatına müsteniden yazılı olduğu üzere şehrî kırkbeş lira nafakanın tahsiline hüküm olunması dahi usul ve kanuna mugayir olduğundan mezkûr hükmün bu cihetlere mütaallik fıkralarının zikrolunan sebeplerden naşi H. U. M. kanununun 428 inci maddesine tevfikan nakzına ve aşağıda yazılı temyiz masraflarından tasdik harcının temyiz eden Hasan Beyden ve nakız harcının da ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 21/3/931 tarihinde ekseriyetle karar verilerek mümeyyiz vekiline usulen ve alenen tefhim kılındı.

960

Hükmü veren mahkeme: İzmir sulh hukuk hakimliği

Tarihi: 22/6/929

Temyiz edilen hükmün Numarası: 2051

Davacı: Şemsi hakikat ticarethanesi sahipleri Ahmet Hamdi ve mahdumu Hüseyin Re'fzi efendiler vekili avukat Akif bey

Aleyhine dava olunan: Nesim Üzeyil efendi

Temyiz edilen fıkrai hükmiyenin hulâsası: Müvekkillerinin cirolu iki kıt'a poliça mucibince, müddaaleyh zimmetinde alacağı olan 200 lirayı protesto keşidesine rağmen tediye etmediğinden bilbahis, bu paranın maa faiz tahsili talebiyle müddeiler vekili tarafından ikame edilen davadan dolayı icra kılınan muhakeme neticesinde; Müddaaleyh tarafından tahriren dermeyan olunan salâhiyet itirazının reddiyle tebliğ edilen gıyap kararı üzerine mumaileyhin mahkameye gelmediği gibi bir itiraz dahi serdetmedinden mübrez poliçalar muhteviyatını kabul addiyle müddeabih 200 liranın %5 faiz ile birlikte kendisinden tahsiliyle müddeilere itasına karar verilmiştir.

Temyiz eden: Nesim Üzeyil efendi

Temyiz kararı

Temyiz talebinin müddeti içinde olduğu görüldükten ve dosyadaki kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı keyfiyet müzakere olundukta:

Ticaret kanununun 569 ncu maddesi mucibince, hamilin keşideci ve cirantalar ile sair mes'uller aleyhine hakkı müracaatını istimal edebilmesi için hulûlü vade - de tediyenin vaki olmaması lâzım ve tediyeden istinkâf hususu ise 572 inci madde mucibince varakai resmiye ile isbat olunmak muktazi ve hamil 563 üncü madde mucibince, poliçanın tediyesi için behemehal muhataba - ibraza mecbur iken muhatap Ruscuklu zade Şükrü beye poliçanın ibraz ve tediyeden istinkâf edildiği usulen ispat edilmemiş olduğu halde, keşideci aleyhine vakı hakkı müracaatın kabulü ve mahalli tediye muhatap aleyhine ikame edilecek davada nazara alınmak icabedip halbuki hadisede keşideci aleyhine dava ikame edilmesine ve mumaileyhin ikametgâhı ise Tire kasabası bulunmasına nazaran hukuk usulü muhakeme-

leri kanununun 9 uncu maddesi hükmü teemmül edilmeksizin salâhiyet iddiasının reddine de karar verilmesi yolsuz olduğundan salifüzzikir kanunun 428 inci maddesine tevfikan nakzına ve zirde müfredat murakkam masarifi temyiziyenin ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 12/5/931 tarihinde müttefikan karar verildi.

* * *

Mahkemesi: İstanbul asliye mahkemesi üçüncü hukuk dairesi

Kararın tarihi: 8/12/930 No: 85

Müddei: Madam Sultana vekili Danyal Bahar efendi

Müddeaaleyh:Yahyal Faris Efendi vekili İsak Hazan Efendi

Temyiz edilen hükmün hülâsası: Madam Sultana tarafından kocası Yahyal Faris efendi ile aralarındaki nikâhın boşanma hükmile zeval bulduğundan taahhüt edilen 1300 liranın tahsili ve müddeaaleyh Yahyal Faris Efendi tarafından müddeiye Madam Sultana aleyhine mütekabilen açılan 4050 lira eşya bedeli ve tazminat davalarının tevhiden icra kılınan muhakeme ve tafsilâtı zabıtnamede yazılı olan tarafeynin iddia ve müdafaatı neticesinde: Müddeaaleyhin mütekabil iddiasından eşya ve melbusat olan 1050 liranın mukabeleten tahsili talebi ise 250 lira kıymetinde olduğu iddia olunan melbusat ile 800 lira kıymetinde olan eşya hakkındaki iddiası müddeaaleyh olan karı vekili tarafından inkâr edilmesi üzerine isbat edilmediği ve müddei vekili İsak Hazan efendi tarafından yemin dahi talep edilmemiş olduğundan bu iddiasının mürtefi olduğu gibi 800 lira kıymetinde olduğu iddia olunan eşya esasen nikâh mukavelesinde koca tarafından baba ve anası evinden getirilen eşya bedelinden bulunmasına ve bu sşyanın mukavele ile karıya aidiyeti derkâr bulunacağına binaen bu iddianın da bu cihetten merdut bulunduğu ve mukabil dava müddeinin zararı maddî ve manevî talebi ise evvelce boşanma davası arzohalinde zikredilmiş ve mahkemecede sakit bırakılmış olduğu anlaşılmasına ve kararı nihaîde meskût bırakılan müstakil bir dava şeklinde tekrar dermeyanına cevazı kanunî bulunmıyan bu talebin de reddine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz ve izahatı şifahiye isteyen: Yahyal Faris Efendi Vekili İsak Hazan efendi.

Yapılan tebliğatı kanuniye üzerine mürafaa için tayin olunan günde mümeyyiz Yahyal Faris efendi namına vekili İsak Hazan ve mümey-

4102

yezünaleyha mm. Sultana namına da vekili Danyal Bahar efendiler dosyada mevcut vekâletnamelerine istinaden gelmelerile temyiz müddeti hakkında mümeyyüzünaleyha vekili bir diyeceği olmadığını söylemesi üzerine dosyadaki bütün kâğıtlar okutturulup her iki taraf vekillerinin izahatı şifahiyeleri alındıktan ve başka diyecekleri olmadığını söylemeleri üzerine iş anlaşılıp mürafaanın hitamı bildirildikten ve temyiz istidanamesinin müddeti içinde ita ve kaydedilmiş olduğu görülüp kabulü ittfakla kararlaştırıldıktan sonra esas hakkında icabı görüşülüp düşünüldü ve aşağıda yazılı karar tesbit edildi.

Temyiz kararı

Müddeiye Sultana Hanımın dava ettiği 1300 lira müddeaaleyh Faris efendi tarafından 22/6/1336 tarihli evlenme mukavelesile borçlanmıştır. Mezkûr mukavele akti tarihine göre kanunu medenînin sureti mer'iyet ve şekli tatbikı hakkındaki kanunun mahkemece işbu davada istinat edilen on birinci maddesi mucibince muteberdir. Mumaileyh Faris efendi mezkûr mukavele mucibince kendisine ait olan ve müfredatı gösterilmiyen cihaz eşyasını dava etmiş olmayip bunların haricinde olarak müfredatını mahkemeye arzettiği 1000 lira kıymetinde eşyayı dava etmiş ve bunlardan müddeiyenin ikrar ettiği bir redingottan fazlası hakkındaki şehadetler mahkemece takdir edilip davaya muvafık görülmemiştir. Tazminat davasına gelince müddei mumaileyh boşanma davası ile birlikte ayni davada bulunmuş ve mezkûr dava zabıtnamesi münderecatına göre ne kendisi ne de mahkeme tarafından tazminat iddiasının boşanma davasından tefrik olunduğu anlaşılamamıştır. Boşanma ilâmında tazminat talebinin meskûtunanh birakılması ancak temyiz sebebi olur. Yoksa mezkûr ilâm kat'ileşip kaziyeyi muhkeme halini aldıktan sonra bu baptaki talebin yeni bir dava olarak ikame edilmesine cevaz vermez. Çünkü bir dava diğer bir dava ile birlikte mahkemeye arzedildikten sonra müddeaaleyhin muvafakatile tefrik ve atiye talik yahut mahkemece o yolda bir karar ittihaz edilmedikçe mezkûr davalar üzerine sadir olan ilâm her ikisini de neticelendirmiş sayılır.

Tazminat talebinin de munzam olduğu mezkûr boşanma ilâmı kat'ileşmiş olmasına göre mezkûr talep hakkında da kaziyyei muhkeme hasıl olmuş demektir. Hüküm fıkrasının tazminat hakkında sakıt kalmış olması kabule hamledilemeyince redde mahmul olmak lâzımgelir. Yoksa sukût delâletile iki davanın birbirinden tefrik edilmiş olduğu kabul edilemez. Çünkü birlikte ikame edilmiş olan davaların tefriki H. U. M. kanununun tarifatı dairesinde tefrikin açık surette talep ve kabul veya mahkemenin resen o yolda kararının lûhukile mümkün

olabilir. Kaziyyei muhkemenin yeni bir dava şeklinde tekrar mevzuu bahsedilmiyrceğini ise beyana hacet yoktur. Yukarıdaki tafsilâta göre temyiz lâyihası münderecatından aynen mevcut denilen eşyanın kıymeti olmak üzere 800 liranın ve nikâh mukavelesinde müddeaaleyh tarafından zammedildiği gösterilen 300 liranın hükümden hariç bırakılması ve mütekabil 1000 lira kıymetinde eşya davasının sübutuna mebni tamamen hüküm altına alınması ve tazminat davasının da rüyet ve hükme raptı lâzımgeldiğine dair serdedilen itirazlar mezkûr eşyadan mukarrunbih redingottan maadasında varit değildir ancak mezkûr redingotun ikrar ve kabul veçhile aynen mumaileyh Faris efendiye iade ve teslimine karar verilmek lâzımgelirken mahkemece bu noktadan zühul olunması usul ve kanuna muhalif ve eşyaya mütaallik temyiz ancak bu itibarla varit olduğundan mümeyyezünbih hükmün yalnız zikrolunan sebepten naşi H. U. M. kanununun 428 inci maddesine tevfikan nakzına ve mümeyyezünbih ilâmın binnetice kanuna muvafık olan mezkûr usulün diğer cihetlerinin 438 inci maddesi mucibince tasdikına 800 liralık eşya ve tazminat davaları hakkında ekseriyetle ve diğer noktalarda ittifakla ve aşağıda yazılı temyiz masraflarından tasdik kısmına ait masrafın temyiz edenden ve nakız kısmının da ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 11/4/931 tarihinde karar verilerek tarafeyn vekillerine usulen ve alenen tefhim kılındı.

* * *

Hükmü veren mahkeme: Ayvalık hukuk hakimliği

Tarihi: 26/10/930

Temyiz edilen hükmün: No. 421

Davacı: Ali Muhlis ve şeriki Ali Fuat beyler vekili avukat Vacit bey.

Aleyhine dava olunan: Sansar Ali ve Mahmut Nedim beyler.

Temyiz edilen fıkrai hükmiyenin hülâsası: Noterden musaddak mukavele mucibince aralarında aktettikleri şirketin, müekkilinin hastalığı dolayısiyle devamı mümkün olamadığından bilbahis, fesih ve tasfi-

yesile sermayeleri olan 5000 liranın kâr ve mağaza bedeli icarı ve tazminat ile tahsili hususunun tahtı hükme alınması talebiyle müddeiler vekili tarafından ikame olunan davanın icra kılınan muhakemesi neticesinde: Mezkûr mukavelenin 12 inci maddesinde her - 3 - ayda bir şirketin plançosu yapılacağı gibi, sene nihayetinde dahi kat'î plançonun tanzim kılınacağı muharrer bulunduğundan ve senei maliye Mayıs gayesi ve Mayıs nihayeti olduğundan müddeinin tasfiye talebi muvafık görülmüş ve tarafeynin muvafakatile yevmiye - 5 - lira ücretle tasfiye memuru tayin olunan Sadık Halit bey tarafından muta raporda gösterilen şekli tasfiye, tarafeynin tasaduku veçhile, bilûmum şürekânın menfaatına uygun olduğundan mezkûr raporla mukavele dairesinde şirketin halen mevcut emtiasının fatura fiatlarından % 5 noksaniyle ve veresiyeden mütevellit matlubatın % 20 tenzilât ve düyunun ise, şürekâdan sansar Ali ve Mahmut Nedim beylere devrine ve yalnız emtia meyanındaki 1272 lira 10 kuruş kıymetli alâtı ziraiyenin devirden istisnasına ve mezkûr alât ve edavatın şürekânın ittifakiyle bilmüzayede satılarak esmanının sermaye nisbetinde şeriklere tevziine ve tarihi hükümden müddeaaleyhler tarafından müddeilere alacakları için teminat iraesine kadar tasfiye memurunun yevmiye - 5 - lira ücretinin kendilerine aidiyetine ve şirketin tahtı işgalindeki mağza müddeilerden Komili zade Ali beye ait olduğundan bunun için de şehrî 25 lira icar takdirine ve müddeilere ait meblâğın 14 ay zarfında tediye edilmek üzere teminatlı bonoya raptına ve teminat iraesinde tasfiye memuruna vazifesi hitam bulduğunun tebliğine ve şirketin bu suretle feshiyle bu kararın tebliği tarihinden itibaren bir ay zarfında tarafeynin itiraz hakkı bulunduğuna dair sadır olan 21/7/930 tarihli karar aleyhine ademi kanaatla müddeiler canibinden itiraz olunmakla, olveçhile carî muhakeme neticesinde; İtirazatı sairenin reddiyle alâtı ziraiyenin bilmüzayede satılmak suretile hükmü sabıkın yalnız bu kısmının tadiline karar verilmiştir.

Temyiz ve izahatı şifahiye ahzını talep eden : Komili zade Ali Muhlis ve Ali Fuat beyler vekili avukat Vacit bey.

Sebkeden talebe mebni tayin kılınan günde, müstetii temyizler namına avukat Zeki ve mümeyyezünaleyhler tarafından da avukat Zeynelabidin Beyler mübrez vekâletnamesine müsteniden gelip, müddeti temyiz hakkında mümeyyezünaleyhler vekilinin bir diyeceği olmadığı ve temyiz istidasının mehli kanunî zarfında ita ve kaydedildiği anlaşıldıktan ve hazır bulunan vekilânımumaileyhimanın verdikleri izahatı şifahiye istima edildikten sonra vaktin ademi müsaadesine binaen bu bapta tetkikat icrasile karar ittihazı hususunun ahar bir güne talikına karar verilmiş idi. Ahiren salifüzzikir ilâm, evrakı hükmiye ve temyiziye ile birlikte mütalea ve tetkik ve icabı keyfiyet müzakere olundukta:

968

1 — Dava, istidanamede bertafsil muharrer bulunan sebeplerden dolayı şirketin fesih ve tasviyesine mütedair olmak hasebile evvel emirde mezkûr sebeplerin tahkik ve tetkiki ile esbabı muhikkadan olup olmadığının tesbiti ve esbabı muhikka mevcut ise, mukavelenamedeki şartı cezaînin infazına lüzum ve imkân kalıp kalmadığının teemmül edilmesi icabederken bir taraftan ticaret kanununun 185 inci maddesinin 5 inci fıkrasının fesih talebine hak bahşeylediğinden ve diğer taraftan da mukavelename mucibince şeriklerden her birinin rubu hissesini terketmek şartiyle fesih talep edebileceğinden bahsile tasfiye memuru tayinine karar verilmiş ve bu suretle fesih kararı kanunî esbabı muhikkaya mı yoksa mukavelenamedeki şart mucibince rubu hissenin terki esasına mı müstenit olduğu gösterilmediğinden bu cihet müphem kalmıştır.

2 — Tasfiye memurunun vazifesi derhal bilûmum emval ve defatiri şirkete vaziyet ile anifüzzikir ahkâmı kanuniye dairesinde mevcut emvalin bey ve füruhtundan ve matlubatı şirketin tahsiline tevessül ve borçlarını tediyeden ve neticede mevcudu - safinin şerikler arasında taksiminden ibaret olduğu halde, kâh muhasip ve kâh tasfiye memuru namı verilen Sadık bey tasfiye vazifelerinden hiç birini ifa etmiyerek şerikler arasında bir sureti tasfiye bulunmakla meşgul olmuş ve binnetice bulduğu sureti tasfiyenin kabulüne müddeileri mecbur tutmak istemiştir.

3 — Mahkeme şirketin fesih ve tasfiyesine karar verdiğinden ve tasfiye memuru tayin ettiğinden nihaî mukarrerattan madut olan bu karardan sonra artık muhakemeye devamı lüzum ve imkânı kanunî kalmamış iken, tasfiye memurunun verdiği rapor üzerine celseyi açarak mezkûr raporda muharrer bulunan ve ahkâmı kanuniyeye muhalif olan sureti tesviyeyi tahtı hükme almıştır.

4 — Ticaret kanununun 246 ıncı maddesindeki hakkı itiraz mahkemenin kararına karşı olmayıp tasfiye memurunun iki tarafa tebliğ edeceği plançoya karşı olduğu halde, bu baptaki hükmün kabili itiraz olarak verilmesi ve badel hüküm vaki olan itirazın kabuliyle hükmü mezkûrun tadili, ahkâmı kanuniyeye mugayirdir.

5 — Tasfiye memuru için tayin edilen yevmiye - 5 - liranın rapordan ve hatta hükümden sonra da devam ve temadisine karar verilmesi de yolsuzdur.

6 — Esbabı kanuniye mevcut olmadığı halde, tatil zamanına müsadif olan 20 Temmuzda muhakeme icra ve 21 Temmuzda hüküm isdar edilmiştir.

Esbabı anife nakzı hükmü müstelzim hatırattan olmakla, hükmü mezkûrun ve bu hükmü kısmen tadil eden kararı ahirin hukuk usulü

9616

muhakemeleri kanununun 428 inci maddesine tevfikan nakzına ve zirde müfredatı murakkam masarifi - temyiziyenin ilerde hakksız çıkacak tarafa aidiyetine 7/5/931 tarihinde müttefikan karar verilerek tarafeyn vekilleri hazır bulunmadıklarından tefhim olunamadı.

***

Mahkemesi : Denizli Hukuk.

Tarihi : 19/11/930 No. 338

Alacaklı : Ümit terakkı debağat şirketi vekili.

Borçlu : Hüseyin Hüsnü efendi.

Temyiz olunan kararın hülâsası:

Borçlunun itirazının kabulüne ve müstedinin mahkemeye müracaat etmesi lüzumunun tebliğine karar verilmiştir.

Temyiz eden: Alacaklı vekili.

Temyiz kararı

Temyiz istidasının müddetinde verildiği anlaşılmakla icabı düşünüldü: Poliçenin aslı dosya meyanında bulunmuştur. Ve iş'ar cevabı da poliçenin aslı ibraz edilmiş bulunduğunu göstermektedir. Şu halde poliçe aslının ibraz edilmediğinden bahsile karar verilmesi veçhi anlaşılamadığından kararın (nakzına) ve aşağıda yazılı temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 22 K. sani 931 tarihinde ittifakla karar verildi.

***

Mahkemesi : (Edirne) asliye hukuk.

Tarihi : 26/11/930 Numarası: 587 - 319

967

Alacaklı: Gavriel Donyas efendi vekili.

Borçlu Hamdi bey.

Temyiz olunan kararın hülâsası: Hamdi beyin iflâsına karar verilmiştir.

Temyiz eden: Hamdi bey.

Temyiz kararı

Temyiz istidasının müddetinde verildiği anlaşılmakla icabı düşünüldü:

Sıfatı ticariyeyi haiz bulunmadığı hakkında mercie müracaat vuku bulmamış ve ödeme emrinin tebliği üzerine borçlu bir güna itirazda bulunmamış olmasına göre netice itibarile kanuna muvafık olan kararın (tasdikına) ve aşağıda yazılı temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 25/1/931 tarihinde ittifakla karar verildi.

* * *

Mahkemesi: Antalya hukuk hakimliği

Kararın Tarihi: 16/7/928 No. 374

Müddei: Mustafa Efendi

Müddeaaleyh: Ayşe Hanım

Temyiz edilen hükmün hülâsası: Mustafa efendi ile Ayşe hanım arasındaki boşanma davasının icra kılınan muhakemesi neticesinde: Tarafeynin iddia ve müdafaatına nazaran müddeaaleyh muhik bir sebep olmaksızın kocası hanesini terketmiş olduğu ve yapılan sulh teşebbüsü de akim kaldığı sabit olmasına mebni K. M. nin 132 ve 138 inci maddelerine tevfikan boşanmalarına ve kabahatli olduğu anlaşılan müddeaaleyhanın bir sene müddetle evlenememesine ve zararı maddî ve manevî hakkındaki müddeinin iddiası şayanı kabul gcrülemediğinden talebi mezkûrun reddine ve bir buçuk yaşında çocuğun anasının terbiyesine muhtaç olduğu cihetle hakkı velâyeti anaya tevdiine ve haftada bir defa babası tarafından görülmesine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Ayşe hanım

9168

827

Temyiz kararı

Temyiz istidanamesinin müddeti içinde ita ve kaydedilmiş olduğu görülüp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki evrak okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

İhtarın demirci Mustafa tarafından boşanma davası ikame edildikten sonra icrası ve bu ihtarın semere vermediğinden bahsile K. M. nin 132 inci maddesine tevfikan boşanma kararı verilmesi mezkûr maddenin son ve mezkûr kanunun 162 inci madderinin ikinci fıkraları hükümlerine muhalif ve temyizen serdedilen itirazlar bu itibarla varit olduğundan mümeyyezünbih hükmün zikrolunan sebepten naşi H. U. M. kanununun 428 inci maddesine tevfikan nakzına ve aşağıda yazılı temyiz masraflarının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 9/4/931 tarihinde ittifakla karar verildi.

* * *

Hükmü veren mahkeme: Niksar hukuk hakimliği.

Temyiz edilen hükmün tarihi: 9/6/930 No. 97

Davacı: İstanbulda mukim Mayer Limitit tütün şirketine izafeten vekilleri Tokat avukatlarından Mehmet Rüştü ve Niksar dava vekillerinden Âsım ve Vahap Beyler.

Aleyhine dava olunan Tüccardan Hurşit zade Mehmet efendi.

Temyiz edilen fıkrai hükmiyenin hülâsası: Mayenelerinde münakit mukavele mucibince 926 senesi mahsulünden tütün satın alarak müvekkilleri şirkete teslim etmek ve beher batmanında 15 kuruş komisyon verilmek üzere müddeaaleyhin şirketi mezkûreden tevarihi muhtelifede almış olduğu 166658 lira 64 kuruşa mukabil 100507 lira 83 kuruşluk tütün teslim edip mütebaki 66150 lira 81 kuruş mumaileyhin zimmetinde kaldığından bilbahis, bu paranın taahhüdün ademi ifasından dolayı ticaretten mahrum kalınan 10000 lira ile birlikte tahsili hususunun tahtı hükme alınması müddei vekilleri tarafından talep ve indelmuhakeme müddei vekillerinden Rüştü Bey, tashihan 55707 lira 58 kuruşa hasrı müddea etmekle, işbu davanın müddeaaleyh canibinde dermeyan olunan mütekabil dava üzerine tevhiden icra kılınan muhakemesi neticesinde; tarafeyn

969

vekillerinin mesrut iddia ve müdafaatı bittetkik, tafsilâtı metni ilâmda muharrer olduğu veçhile, müddei şirketin müddeaaleyh zimmetinde alacağı olduğu tahakkuk eden meblâğdan müddeaaleyhin teslimatı tenzil edildikten sonra, geri kalan 34694 lira 32 kuruşun maafaiz müddeaaleyhten tahsiline ve iki tarafın ziyade iddialarının reddine dair verilen kararın esas hükümdeki hesap hatalarının tashihi, müddeaaleyh vekili canibinden talep olunması üzerine icra kılınan tetkikat neticesinde; müddeaaleyhin esas borcu olduğu anlaşılan 55227 lira 85 kuruştan, minhayselmecmu teslimatı olan 41052 lira 53 kuruşun badettenzil mütebaki 14175 lira 32 kuruş zimmetinde kaldığı anlaşılmasına mebni, evvelce hükmedilen 34694 lira 35 kuruşun 14175 lira 32 kuruş olarak tashihine ve faiz ile ücreti vekâletin bu esasa göre yürütülmesine karar verilmiştir.

Temyiz ve izahatı şifahiye ahzini talebeden: Hurşit zade Mehmet ef. vekili avukat Ali Avni Bey ile Mayer Limitit tütün şirketine izafeten vekilleri Mehmet Rüştü ve Ali Kemal Beyler.

Sebkeden talebe mebni tayin kılınan günde, müstetii temyizlerden şirket namına avukat Ali Kemal Bey gelip diğer mümeyyiz Mehmet ef. tarafından gönderilen telgrafname okunarak gösterilen mazeret şayanı kabul görülmediğinden reddile devamı mürafaaya ekseriyetle karar verildikten ve müddeti temyiz hakkında vekili mumaileyhin tetkik hakkını mahkemeye terkettiği ve tarafeyn canibinden muta temyiz istidalarının mehli kanunî zarfında ita ve kaydedildiği anlaşıldıktan ve hazır bulunan vekili mumaileyhin verdiği izahatı şifahiye istima edildikten sonra vaktin ademi müsaadesine binaen, bu bapta tetkikat icrasile karar ittihazı hususunun ahar bir güne talikına karar verilmiş idi. Ahiren mümeyyezünbih ilâm evrakı hükmiye ve temyiziye ile birlikte mütalea ve tetkik ve icabı keyfiyet müzakere olundukta:

İcra kılınan tetkikat neticesinde hususatı atiye takarrür etmiştir.

1 — Mehmet efendinin ambar, ambalâj, nakliye ve saireye sarfeylediğini iddia eylediği 11900 küsur liradan 8948 lira 44 kuruşun örfen ve teamülen kabulü iktiza edeceği ehli hibre raporunda zikir ve tasrih edilmişken, bunun bilâ sebep nazarı dikkate alınmaması yolsuzdur.

2 — Anifülbeyan «1000» küsur lira hakkında, şirket müdürünün eda ettiği yemin mahkemenin olbaptaki kararına da muvafık değildir. Çünkü müdiri mumaileyh yemininde (Böyle bir hesap bize bildirilmedi, şirket hesabında yazılı değildir.) Demekle iktifa etmiştir. Müddeaaleyh Mehmet efendi masraf listesinin iraesi suretile müdürün tekrar tahlifini talebetmiş iken bu talebi bilâ sebep kabul edilmemiştir.

3 — Şirket vekili Hamdi Bey tarafından kabzedildiği iddia olunan

910

1169 liradan müddeaaleyh hesabına kalzedildiğini bilmediğine ve bu hesabın şirket defterlerinde mukayyet bulunmadığına dair müdiri şirkete yemin tevcih edilmesi üzerine müdür Mösyö Kastıro bu paranın alındığını ikrarla beraber müddeaaleyh hesabına değil, kendi hesaplarına alındığına dair yemin etmiş iken bu cihet hakkında da tetkikat icra edilmeksizin meblâğı mezkûr şirket müdürünün mücerret ifadesi üzerine müddeaaleyhe zimmet olarak kabul edilmiştir.

4 — 30/ Kânunuevvel/929 tarihinden 7/Nisan/930 tarihine kadar devam eden celselerde müddeaaleyh tarafından vekâleten gelmiş olan (yiğeni Hidayet oğlu Mustafa ef.) nin vekâlet icrasına salâhiyettar olup olmrdığı tetkik olunmamıştır.

5 — Müddeaaleyh vekili hitamı muhakemeden evvel mahkemenin talebi üzerine deranbar müddeti hakkında istihsal ettiği vesikayı ibraz etmesi üzerine bunun ve olbaptaki ihtarnamelerin ve inhisar idaresi cevaplarile mübrez derkenarlarının tetkikile deranbar müddeti geçmeden tütünleri müddeaaleyhin teslime âmade olup olmadığının tesbiti iktiza ederken vaktinde ibraz edilmediğinden bahsile, mezkûr vesika kabul edilmiyerek bu bapta tetkikat icrasından da zuhul olunmuştur.

6 — İddia olunan 6000 küsur lira farkı fiat ve fire ve iskonto hakkında lâyıkile tetkikat icra edilmeksizin aksinin şirket tarafından ispat edilmediğinden bahsile tahtı hükme alınmaması da yolsuzdur.

Esbabı mezkûre nakzı hükmü müstelzim olduğundan her iki tarafın varit olmıyan diğer itirazlarının reddile hükmü mümeyyezünbihin mezkûr sebeplerden dolayı hukuk usulü muhakemeleri kanununun 428 inci maddesine tevfikan nakzına ve zirde müfredatı murakkam masarifi temyiziyenin ilerde haksız çıkacak tarafa aidiyetine 21/5/ 931 tarihinde müttefikan karar verildi.

* * *

Hüküm kararı - Esbabı nakziye

Kolombia gramofon fabrikası sahibi N. T. Forse ile Zarmayir Hamamciyan efendiye izafeten iflâs dairesi azası avukat Cevdet Ferit Bey ve Dimitraki Grigoryadis efendi arasında tehaddüs eden ihtilâf-

931

tan dolayı intihap ve tayin olunan hakemler canibinden ita kılınıp İstanbul asliye mahkemesi birinci ticaret dairesinden daireye irsal olunan 7/11/930 tarih ve 291 No. lı varakai hükmiyenin izahatı şifahiye ahzi suretile temyizen tetkiki, taraflardan mumaileyhima Cevdet Ferit ve Dimitraki Grigoryadis efendiler tarafından baarzıhal talep olunması üzerine sebkeden talebe binaen tayın kılınan günde tebligatı vakıaya rağmen tarafeynin gelmedikleri anlaşılmasına mebni gıyaplarında tetkikat icrasına başlanarak temyiz istidasının müddeti kanuniyesi zarfında ita ve kaydedildiği görüldükten sonra mezkûr evrakı hükmiye ve temyiziye evrakı müteferriasile birlikte mütalea ve tetkik ve icabı keyfiyet müzakere olundukta:

Hakem kararlarının behemehal müddeti tahkim zarfında mahkeme kalemine tevdi edileceğine dair hukuk usulü muhakemeleri kanununda bir sarahat olmadığı gibi karar suretlerinin mahkeme kalemine sureti tevdii - de muamelâtı kalemiyeden ibaret ve esbabı nakziye ile gayri alâkadar olup mümeyyiz vekili tarafından muta temyiz lâyıhasında hakemlerin kendilerinden talep edilmiyen hangi hususa hilâfı salâhiyet karar verdikleri zikredilmemekle beraber hakem kararının gayesi, ihtilâflı hal ile taraflardan birini diğer tarafa karşı bir meblâğ ita veya bir hususu ifa ile mükellef tutmaktan ibaret olmasına ve fabrikanın mukaddema masadan talep eylediği mıkdarı meblâgdan dun bir mıkdarın tahtı hükme alınması lüzumuna dair tahkimnamede bir kayt ve sarahat olmamasına ve mezkûr varakayi hükmiye tahkimnamede gösterilen esasat ve şeraite mutabık ve itirazatı temyiziye kanunu mezkûruu 533 üncü maddesinde münderiç 4 sebepten hiç birine muvafık olmamasına binaen mezkûr itirazatın reddiyle mazbatai hükmiyenin tasdikına ve zirde müfredatı murakkam masarifi temyiziyenin müstediye aidiyetine 23/5/931 tarihinde gıyaben ve müttefikan karar verildi.

* * *

Mahalli: Kastamonu itiraz mercii.

Tarihi: 4/1/931

Alacaklı: Vesayet dairesi.

Borçlu: Hüseyin Rüştü Bey.

Müşteri: Mehmet ağa.

Temyiz olunan kararın hülâsası: Üstünde bırakılma kararının bozulmasına karar verilmiştir.

Temyiz eden: Müşteri.

Temyiz kararı

Temyiz istidasının müddetinde verildiği anlaşılmakla icabı düşünüldü:

Usulüne tevfikan yapılan bir artırma üzerine üstünde bırakılma kararı verildikten sonra bu tarzda vaki her hangi bir müracaat müktesep bir hakkı ihlâl edecek mahiyette olmadığı ve aksi halin kabulü artırma muamelâtına karşı halkın emnü itimadını selbetmek gibi bir mahzur tevlidinden halî kalmayacağı mülâhazası nazara alınmayarak kararın feshi cihetine gidilmiş olması kanuna muhalif olduğundan mezkûr kararın nakzına ve aşağıda yazılı temyiz masrafının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 16/2/931 tarihinde ittifakla karar verildi.

İsviçre Federal Mahkemesi Kararları

Haksız fiil dolayısile mes'uliyet

Bir anonim şirketi heyeti idare reisinin şirketin vaziyeti aleyhinde cereyan eden dedikodular hakkında şirket hissedarlarından biri tarafından istizahı. - Reisin hissedarı tatmin edici beyanatı. - esham rayicinin ehemmiyetli surette tenezzülü - Hissedarın halihazırdaki eshamın rayici ile izahat talebettiği gündeki rayici arasındaki farkın heyeti idare reisi tarafından tesviye edilmesi hakkında ikame ettiği dava - Heyeti idare reisinin şirketin şayanı memnuniyet olmıyan ahvalinden malûmattar olduğu hadisesinden istihraç olnnan delil - Davanın kısmen kabulü

[B. K. 41]

KARAR HULÂSASI

1 — İzahat itası ile mükellef olmıyan ve verdiği izahatı fahrî olarak yapan bir kimse ile izahat talebeden arasındaki münasebeti hukukiye, bir vekâlet aktinden mütevellit bir münasebet değil belki de mukavele haricindeki bir münasebettir. (Esbabı mucibe: 1 ve 2)

2 — Kanun hiçbir yerde hakikatı söylemek vecibesinden bahsetmiyor. Fakat istizah edilen bir kimsenin vereceği malûmatın istizah eden kimse için ehemmiyetli nentayiç tevlit edecek mânası olduğu anlaşıldığı zamandan itibaren onu doğru olarak vermesi bir kaziyei kanuniyedir.

Eğer kasten veya ihmal dolayısile gayri sahih bir malûmat verirse haksız bir fiil işlemiş olur ki bundan mes'uldür. (Esbabı mucibe. 2)

3 — Gayri sahih malûmat veren kimse izahat itasile mükellef değil ve yalnız bir cemile olmak üzere malûmat vermiş ise mes'uliyetini takdirde şiddetten içtinap etmelidir. (Esbabı mucibe 3)

[17 şubat 931]

Müddeaaleyh Bernde mukim Doktor T. H. Alpina deri fabrikası anonim şirketinin 929 senesi heyeti umumiye içitimaına kadar meclisi idare reisidir. Bu şirketin fabrikası ve idarei fenniye merkezi (Gümliugen) dedir. 1927 senesindenberi de merkezi umumisi Paristedir. İdare heyeti İsviçreli ve Fransızlardan müteşekkildir. İsviçreli müdürler arasında Bern kanton bankası müdurü F de bulunuyordu. 1928 senesi başında şirket, heyeti idare azasından bir çoğunun talebi üzerine 1927-1928 senesi hesabatını tetkik ettirmeğe karar verdi. Bu vazife Baldeki muvazaalı bir şirkete tevdi olundu ve bu şirket müddeaaleyhe 10 mayıs 1928 tarihinde (İlk rapor) unvanı altında bir rapor verdi. Bu rapor; 1928 senesi heyeti umumiyesine arzedilen plânço kâr ve zarar hesabatının bir çok noktai nazardan ve hususile mevcut emtia miktarının iştira fiatı vasatîsinin fevkinde olarak bir buçuk milyon franka çıkarılmış olması itibarile hakikate tevafuk etmediğini bildiriyordu. Rapor murahhas müdür Mösyö (Chapelle) tarafından verilen ve 1927-1928 senesinde küçük derilerin büyüklerden nisbeten daha fazla satılması itibarile mezkûr seneler zarfındaki takdiri kıymetin meşruiyetini tazammun eden izahatı tekrar ediyordu. Bununla muvazaalı şirket, kontrol edilmedikçe şu vaziyet dolayısile tahassül eden fazlai kıymeti takdir mümkün olmıyacağını bildiriyordu. Bu fazlai kıymet, şirket tarafından keyfî olarak takdir edilmiş olduğundan kaydi ihtiyatla telâkki olunmak icabediyordu. Müddeaaleyh bu raporu Paristeki Mösyö (Chapelle) e gönderdi. Ve müteaddit defalar verilen emirlere ve kendi yedinde raporun müteaddit nüshaları bulunmasına rağmen heyeti idare azalarına raporu tebliğden imtina etti. Heyeti idarenin mükerrer talebine rağmen heyeti idareyi davette bir çok aylar tereddüt etti. Müdürün işi tavik etmesinden müteessir olarak heyeti idare azasından Ch ve F istifa ettiler. Müddeaaleyh nihayet 1928 senesi teşrini evvelinin altısında meclisi idareyi davet etti. Fakat bu içtimada da muvazaalı şirket tarafından verilen raporun idare encümenine âit ilk rapor olduğunu ileri sürerek rapru meclisi idareye tebliğ etmeği ihmal etti. Mösyö (Şapel) in gaybubeti ve bu ilk rapordan sonra ehli vukufların gelmemesi hasebile bilâhare başka bir rapor da tanzim edilmedi. Aynı içtimada heyeti idare, Bern kanton bankasının şirkete yaptığı (4) milyon franlık kırediyi tamamen tahsil etmek istediğinden haberdar edildi ve bu hadise şirketin vaziyetini islâh için müdürü bazı tedabir ittihazına sevketti. Bilhassa masarifi umumiyeyi tenkis lâzım geliyordu. O zaman (Şapel) 30 Ağustos 1928 de bir rapor daha verdi. Bundan 1928 senesinin ilk altı ayında şirketin 7 - 8 yüz bin frank miktarında bir kâr temin ettiği

9/25.

anlaşılıyordu. Bilâhare şirket İsviçre halk bankasından beş yüz bin franlık bir kredi elde etti ve müddeaaleyh şahsen 1928 Kânunuevvelinde heyeti idarenin diğer azalarile birlikte buna kefalet etti.

5 Nisan 1928 tarihinde müddei (Lüsern) de mukım O. B; borsadan (alpina) şirketinin yüz hissesini satın aldı. Bu hisselerin beherinin hakikî kiymeti 250 frank olduğu halde borsada vasatî fiyeti (450) olarak (kote), edilmişti. 1928 senesi nihayetlerinde şirketin hesabatı üzerinde bazı (dedi kodular cereyan etmeğe başlamıştı. Müddei bundan doktor St namında birisine bahsetti. O da doktorların meslekî menafiini temsil ve müdafaa ettiği için ismini tanıdığı müddeaaleyhe müracaat etmesini tavsiye etti. Müddei müddeaaleyhi tanımıyordu 20 Kânunuevvel 1928 tarihinde ona şu mektubu gönderdi: Ve mektup ta (adresinizi Lüsernde göz doktoru mösyö doktor (St) ye medyunum. Mumaileh bana sizin (Gümlingen) deki Alpina deri fabrika heyeti idaresine dahil olduğunuzu söyledi. Bizzat şirketin oldukça büyük hissesine maliğim. Bu eshamın yakında mühim miktarda tenezzüle uğrıyacağına dair devran eden şayıanın doğru olup olmadığeni bana bildirmenizi rica ederim. İcabı halinde şayiâtı tekzip edebilmek için vaziyeti bana izah ettiğiniz takdirde fevkalâde minnettar kalacağım.) diyordu.

21 Kânunuevvel 1928 tarihinde müddeaaleyh şu suretle cevap veriyordu: (Alpina eshamının yakında niçin tenezzül edeceğini anlamiyorum. müessese ticarî ve malî noktai nazardan daima hali inkişaftadır. Ve âzami varidat temin ediyor. Eshamın kıymetlerini ihtikâr maksadile tenzil ve terfi edenlerin hareketlerine mani olmak kudretimiz haricindedir. Eshamın halihazırdaki kiymeti 435 franktır. Bu fiat yüksektir. Müstakbel tahminlere göre hakikate tevafık eden fiat 400 ile 410 arasındadır) takriben o tarihlerde müddeaaleyh elle-rindeki eshamı satmak isteyen dostu Rodbruch ile eski şeriki doktor G ve damadı L a satmamalarını tavsiye etti. Bizzat kendisi esham sahibi idi. Ve kayın validesinin sehimlerini idare ediyordu. Bu sehimleri satmak hatırından geçmemişti. Bilâkis 1928 Teşrinisnisi nihayetinde fiatın yüksekliğinden istifade ederek kendi sehimlerinden ellisini ve çocuklarınınkinden otuzunu satmış ve derhal Bern bankasına kendisine (40) tane satın alınmasını emretmişti fakat banka kendisine ancak 15 tane tedarik edebilmişti.

15 Kânunusani 929 tarihinde Alpina eshamının borsada ki rayici 407/408 Kânunusani nihayetinde 408/410 idi ve Şubatta süratle düşmeğe başlamıştı. 6 Şubat tarihinden itibaren artık borsaya kabul olunmadı. 12 Şubatta borsa haricinde 141 franka 23 Şubatta 110 franka 28 Şubatta 90 franka 12 Martta 95 franka 20 Martta 80 franka satıldı. Bu sukut pilânçoların şirketin malî vaziyetini hakkile ifade etmemesine atfedildi. Üçbuçuk milyonluk bir zararın tahakkukundan sonra müessesenin malî vaziyetinin ıslahına tevessül zarurî görüldü. Heyeti umumiyenin 14

Şubat 929 tarihli celsesinde müddeaaleyh heyeti idare riyasetinden istifa eyledi.

Daha 5 Şubat 929 tarihinde müddei müddeaaleyhe mektup yazarak Alpina eshamının 230 faranka tenezzül ettiğini bankadan öğrendiğini haber veriyordu. Müddeaaleyh müthiş açığı haber aldığı zaman buhranı asabiye tutulmuş olduğundan mektuba cevap verecek vaziyette değildi. Müddei 16 Şubat 929 tarihinde mumaileyhe yazdığı mektupta 21 Kânunuevvel 928 tarihli mektubunda verdiği gayri sahih malûmattan dolayı mutazarrır olduğunu ve bundan kendisini mes'ul edeceğini bildiriyordu ve her bir sehimin 20 Kânunuevvel 928 tarihindeki rayici olan 410 frank üzerinden tutarı olan 41,000 frank mukabilinde yüz sehimini kendisine terketmeği teklif ediyordu. Müddeaaleyh 24 Kânunuevvel 928 tarihinde cevap vererek müddeinin düçar olduğu zarardan dolayı mes'ul olamıyacağını iddia eyleyordu. Müddei, o zaman eshamını İsviçre halk bankası marifetile sattırmıştı. Bu satış masarif ve komisyonun tenzilinden sonra kendisine 2,344 franklık bir hasılat temin etmiştir.

Bu dava ile müddei müddeaaleyhten eshamın Kânunuevvel 928 tarihindeki rayici olan 410 üzerinden sattığı takdirde hasıl edeceği para ile 1929 tarihindeki satıştan temin ettiği para arasındaki farkı yani yuvarlak rakkam 38000 frankı 1 temmuz 929 tarihinden itibaren yüzde altı faizile birlikte tahsili talep ediyor.

18 Eylûl 930 tarihli kararile (Bern) istinaf mahkemesi davayı reddediyor.

Müddei temyiz ediyor. Temyiz mahkemesi istidayı kabul ile müddeaaleyhi 5000 frank ile mahkûm ediyor.

Esbabı mucibe

1 — Müddei, müddeaaleyhin Alpina heyeti idaresi reisi sıfatile kendisine terettüp eden idarî vezaif ve murakabeyi ihmal etmesinden mütevellit hatası dolayısile eshamın tenezzül kiymetine sebebiyet verdiğini iddia etmiyor. Kezalik müddei, müddeaaleyhin heyeti idare reisi sıfatile kendisine düşen bir vazifeyi esnayı ifada yanlış malûmat verdiği iddiasında da değildir. Binaenaleyh hadisede borçlar kanununu 674 üncü maddesine dahil bir mes'uliyet mevzuubahs değildir. [Türk ticaret kanunu madde: 335. mütercim]

2 — Bilâkis, müddei kendisi tarafından sorulan suale müddeaaleyhin verdiği cevap ile borçlar kanununun 393 [386 T. K.] üncü maddesine dahil bir aktü vekâlet husule geldiğini ve bu cihetten dolayı müddeaaleyhin mes'ul olması lâzım geldiğini iddia ediyor. Bu noktai nazar

927

doğru değildir. Federal mahkemenin müstakar bulunan içtihadına göre bir mesleğin icabatından olmıyarak ücretsiz olarak bu nevi malûmat ita eden kimsenin mes'uliyeti akte müstenit olmayop mukavele harici bir mes'uliyet teşkil eder. O halde mevzuubahis olan mes'uliyet borçlar kanununun 41 ve müteakip maddelerine müstenit bir mes'uliyettir. Müddeaaleyh; bir cemile olmak üzere malûmat veren kimsenin hakikati söylemek mecbriyetinde olduğuna dair hiç bir yerde hukukî bir prensip mevcut olmadığını defan dermeyan ediyor. Ve binnetice kendisinin afakî olarak yanlış bir malûmat veya bir fikir vermesinden dolayı haksız bir fiilde bulunmuş olmadığını iddia eyleyor. Bu fikir hata ile alûdedir. Filvaki hakikati söylemek mükellefiyettinden kanunun hiç bir tarafında bahsolunmadığı doğrudur. Bununla beraber nizama girmiş bir hayat hukukînin menfaati noktai nazarından cevap verecek ehliyette bulunan bir kimsenin (cevap vermek istediği takdirde) vereceği malûmatın sual eden kimse için mühim netayiç tevlit edecek bir mahiyette olduğu veya olabileceği anlaşıldığı takdirde doğru olarak verilmesi kanunî rejimin bir kaziyesidir. Binaenaleyh uzun bir tetkika ihtiyaç kalmadan göze çarpacak derecede yanlışlığı veya ademi sıhhati anlaşılan malûmat vermek memnudur. Müddeaaleyh bu mecburiyeti nazarı dikkate almamıştır. Muddei, Alpina heyeti idaresinin bir azası sıfatile kendisine müracaat ettiği zaman müddeinin kendisini hadiseden malûmattar farzettiğini ve vereceği cevaba hususî bir ehemmiyet atfeylediğini müddeaaleyhin nazarı dikkate alması lâzımdı. Kezalik müddeinin icabı takdirde eshamı satabilmek için onların vaziyetin tehlikede olup olmadığını bilmek maksadile kndeisine müracaat ettiğinden şüphe edemezdi. Müddeinin bunu serhaten süyleyerek yalnızca (devran eden şayıaları tekzip edebileyim) demesi haizi ehemmiyet değildir. Bizzat kendisinin mühim miktarda eshama malik olduğunu söylemekle müddeaaleyhe vereceği izahatın evvel emirde kendi hakikî menafiini muhafazaya yarayacağını anlatmak istediği aşikârdı. Bu şeraite nazaran şirketin vaziyetini bilen hüsnü niyet sahibi bir müdür; Alpina eshamının kıymetlerinin niçin ehemmiyetli miktarda düşeceğini anlıyamadığını yazamazdı ve yazmamalıydı. Mevcut malların plânçodaki taktiri kıymetlerine muvazaalı şirket tarafından itiraz edildiğini biliyordu. Bern Kantonal bankasının şirkete açtığı dört milyonluk kredinin apansızın kapanmasını istediğinden malûmatttardı. Kezalik heyeti idare azasından ikisinin istifa ettiğini ve şirket masarifi umumiyesinin kabardığını biliyordu. Nihayet şirketin vaziyeti maliyesinin ıslâhı lâzımgeldiğinden malûmattardı. Çünkü bizzat kendisi 6 teşrinievvel 928 tarihinde vukubulan heyeti idare içtimaında bazı tekliflerde bulunmuştu. Müddaaaleyh emtianın kıymetlerinin taktiri hususunda murahhas müdür (Chapelle) tarafından verilen izahatı kabul ettiğini iddia ediyor. Bu doğru ise muvazaalı şirket rapurunu diğer heyeti idare azalarına tebliğinde gös-

928

terdiği müşkülât anlaşılamaz. Hiç bir tahtiede bulunulmasa bile muvazaalı şirketin, kıymetin tamamen keyfî surette taktir edildiğini beyan etmesine rağmen müddeaaleyhin yine bu suretle hareketi anlaşılması gayrı kabil bir saftillikti. Bundan başka. (Gümlingen) deki fabrikanın müdürü Mösyö (Pfster) in şehadetinden mumaileyhin bir çok defalar ve bilhassa 1928 tarihinde büyük parçaların satılarak küçüklerin yığılıp kaldığı hakkında müddaaaleyhin nazarı dikkatini celbettiği anlaşılıyordu. 1927 de vazîyet gayri tabiîliğini muhafaza eylemekle beraber biraz kesbi itidal ediyor. Ne olursa olsun eshamın tenezzülü kıymetine dair halk arasında devran eden bu şayiata inzimam eden şu muhtelif avamil müddeaaleyhi hali teyekkuzde bulundurmıya kâfi ve bilhassa bütün bu hadisata rağmen müddeiye bu kadar itminanbahş bir cevap vermesi büyük bir düşüncesizlik idi. 1928 senesi ağustosu nihayetinde tanzim kılınan mutavassıt plânçonun 7 ilâ sekiz yüz bin franklık bir kâr temin ettiği def'aten dermeyan edilemez. Çünkü esas plânço şayanı tenkit olunca mutavassıt plânço da itimada şayan olamaz. Binnetice mezkûr plânço ile ancak kaydı ihtiyatla ihtiycaç olunabilir. Müddeaaleyhin kendi eshamını ve kayın validesile çocukların eshamını muhafaza etmesi ve bir çok dostlarına satmamasını tavsiye eylemesi ve 1928 kânunuevvelinde şahsen İsviçre halk bankasının açtığı krediye kefalet eylemesi de haizi ehemmiyet değildir Bütün bunlar müddeaaleyhin (mes'ul müdür sıfatile ancak eshamını kurtarmayı düşünmek mecburiyeti hali müstesna) şirketin müşkülâtı yeneceğini ümit ettiğini ısbadediyor. Fakat bu hal, kendisine müşkülâtı müddeiden saklamak salâhiyetini vermez. Çünkü müddeaaleyh ancak bu müşkülât üzerinde isticvap edilmiş bulunuyordu ve şirketin gayrı müsait vazîyeti dolayısile eshamı satıp satmamak hakkında kendisinden bir şey sorulmıyordu. Müddeaaleyh bittabi malûmat vermekten içtinap edebilirdi ve müddei de bu ret karşısında şirketin vaziyetin fena gittiğini istintacetmiyebilirdi. Fakat cevap vermek ve malûmat ita etmek cihetini tercih ettiği için prensip itibarile verdiği malûmat ile velev düşüncesizlik eseri olsun ika ettiği zararı tazmin ile mükelleftir.

3 — Müddei için zarar, 1928 kânunuevvelinde satarak elde edeceği para ile 1929 haziranında satarak elde ettiği para arasındaki farktan ibarettir. Bu da yuvarlak rakkam olarak (38,000) frank tutar. Bu para çoktur. Bir taraftan müddeaaleyhin cevap vermemek te haklı olduğunu diğer taraftan cevap vermeseydi müddeinin başka taraftan malûmat talebetmiye mecbur olacağını da nazarı dikkate almak lâzımdır. Müddeinin eshamın düşmiye başladığı sıralarda lâzımgelen malûmatı başka taraftan istihsal edebileceği kat'îyetle iddia edilemez. Binnetice müddeaaleyhin yanlış izahatı olmasa bile müddeinin sehimlerini rayicin düşmüş olduğu bir zamanda satması çok muhtemeldir. Kezalik bu kadar mühim mıktarda eshamın piyasaya ar-

979

zının rayicin tenezzülüne sebebiyet vermiş olması da muhtemeldir. Eshamın borsada (320) franga Kote edildiği tarihe müsadif 5 şubat 929 tarihinde müddeinin evvelce başlamış olan tenezzüle vakıf olduğu muhakkaktır Binaenaley m ddei bu sıralarda müddeaaleyhin yanlış malûmat verdiğini nazarı dikkate almak ve daha fazla zarardan içtinap için bütün kıymetini kaybedinciye kadar aylarca beklemeden derhal eshamını satmak mecbûriyetinde idi. Her halde zararın bu son kısmını tahammül etmesi lâzımdır. Bundan başka mevzuubahsolan şeyin cemilekârane bir surette verilmiş malûmattan ibaret olduğu nazarı dikkate alınırsa bütün zararın tazmininden müddaaaleyhi mes'ul etmek haksız olur. Hadisede daima mütahavvil kıymetli evrakın mevzuubahs olduğunu da unutmamak lâzımdır. Nihayet müddeinin de, müddeaaleyhin heyeti idare reisi olması hasabile vaziyeti hakikatten ziyade kendisine daha muvafık bir şekilde arzetmekte menfaattar olduğunu düşünmiyerek müddeaaleyhin malûmatile iktifa etmesinde bir ihmal vardır. Tazminat mıktarındaki tenkısi icabettiren bu muhtelif sebeplerin kıymetini rakkam ile ifade etmek mümkün olmadığı cihetle borçlar kanununun 42 inci maddesindeki salâhiyete müsteniden tazminat serbestçe tayin edilecektir. Binaenaleyh şu ahval ve şeraite nazaran (5000) frank tazminat itası daha adilânedir.

Tercüme eden
İ. H.

980

hüküm, hükmün suduruna kadar yapılmış olan - velevki mahkemenin meçhul kalmış bulunan - bütün suçlar hakkında kaziyei muhkeme teşkil eder. Dikkat edilecek nokta verilen hükmün, hükmün suduruna hadar - hükmün kat'îleşmesine kadar değil - hükmün suduruna kadar yapılmış olan suçlar hakkında - o suçlardan velevki bir kaçı mahkemenin meçhulü kalmış olsun - kaziyei muhkeme teşkil etmesi cihetidir. Mahkemeye çizilmiş olan yegâne hudut son tahkikatın açılması kararındaki fiil ile duruşulması yapılmakta olan fiilin fiilen, maddeten aynı olmasıdır. Halbuki hukukan bir olması yâni vasıflarda ittihat lâzım değildir. Çünkü 257 inci maddenin 2 inci fıkrası:

«Suçu takdirde mahkeme son tahkikatin açılması hakkındaki karar... İle bağlı değildir» diyor.

Yalnız mahkemenin suçu hukukî noktai nazarından kararnamede takdir ve tavsif edildiğinden başka tarzda takdir ve tavsif edebilmesi 258 inci madde mucibince maznuna suçun hukukî mahiyetinin değişmesini haber ve maznuna buna göre müdafaasını yapmıya imkân vermekle mukayyettir.

Maznunun, suçun hukukî mahiyetinin değişmiş olduğundan haberdar edilmiş dulunduğu zapta yazılmalıdır, aksi takdirde hüküm nakz olunur (madde 308 numara 8).

(A) Sokakta on, on bir yaşlarında kız veya oğlan ufak bir çocuğa rastgeldiğini farzedelim ve gene farzedelim ki çocuğu, annesi çarşıya öte beri almıya göndermiş olsun. Çocuk kasaptan aldığı bir iki okka eti bakkaldan aldığı şekeri annesinin verdiği sepete koymuş eve dönerken (A) ya rastgeliyor. (A) Tanıdığı veya tanımadığı bir adamdır. (A) Çocuğun safvetinden istifade ediyor ve çocuğa - ihtiyarım merdiven çıkamıyorum haydi yavrum şu mektubu şu apartımanın üçüncü katına çıkart, sana şeker alırım; sen çıkıncıya kadar da burada sepetini muhafaza eylerim diyor.

Kız mektubu alıp apartımanın üçüncü katına çıkıyor ve kapıyı çalıp veriyor. Aşağı indiğinde ne adamı buluyor ne de sepetin içindeki eşyayı. Yalnız sepetini içi boşaltılmış buluyor.

(A) nın bu fiilini nasıl tavsif edeceğiz?

Sepetin içindeki şeyler (A) nın mali değildir. Binaenaleyh «diğer bir şahsın menkul malidir» A, diğer bir şahsa ait olan bu menkul malları «bulunduğu yerden intifa maksadile alıyor.»; Kasten ve yaptığının haksız olduğunu bilerek alıyor. Eğer (A) sepet içindeki malları aharın siyanetinde bulunur iken, tahtı muhafazasında bulunur iken aldı dersek fiil hırsızlıktır. Yok aldığı mallar kendi siyanetine terk

987

ve tevdi edilmiş idi, der isek 493 üncü maddenin 1 numaralı fıkrası mucibince gene hırsızlıktır. Çünkü (A) hırsızlığı, çocuğun karşılıklı nezaket icabatından ileri gelen itimadını sui istimal neticesi olarak siyanetine terk ve tevdi olunmuş eşya hakkında işlemiştir.

Misal olarak aldığımız bu hadisede dolandırıcılığın unsurlarını da bulmak güç bir şey değildir. Filhakika maznun, çocuğumuzdan sepetini kendisine bırakarak mektubu götürmesini talep eder iken çocuğun bu talebi is'af eylemesi takdirinde sepetin muhteviyatını alıp kaçmayı kasteyliyordu. Binaenaleyh maznun kendisine - sepetin muhteviyatını almak suretile - haksız bir menfaat temin eylemeyi ve bu menfaatı çocuğun anne, babası zararına olarak temin eylemeyi ve bunu çocuğun hulûs ve safvetinden istifade ederek sepeti muhafaza edeceğini ve mektubu bırakıp döndüğünde iade eyliyeceğini söyliyerek kandıracak mahiyette mektup vermiye göndermek gibi sanialar ve hiyleler yaparak temin eylemeyi kasteylemiştir. Eğer maznun çocuğa doğrusunu söylemiş olsa idi çocuk ne mektubu götürmiye giderdi ne de sepeti bırakırdı. Maznunun çocuktan mektubu götürmesini ve sepetini bırakmasını talep eder iken böyle bir kasti olduğu ahval ve vak'alardan zahirdir. Eğer çocuktan mektubu götürmesini ve sepetini bırakmasını talep eylediği zaman sepetin muhteviyatını almıya kastetmiyor idi ise ve fiilini ancak sepet kendisine bırakıldıktan sonra yapmak hevesine kapıldı ise tabiidir ki dolandırıcılık mevzuu bahsolamaz ve cürüm yalnız 439 uncu maddenin 1 numaralı fıkrası dahilinde yapılmış bir hırsızlık olur.

(A) ın işlediği bu fiil (79) uncu madde hükmü dahiline girebilecek surette kanunun muhtelif ahkâmını ihlâl etmemiştir yani ortada manevî bir içtimaı ceraim yoktur. Çünkü hırsızlık fiilinin unsurları dolandırıcılık fiilinin unsurları birbirini dâfi unsurlardır; bu cihetle içtima edemezler. Ortada ya hırsızlık vardır; ya dolandırıcılık vardır. Hırsızlık ile dolandırıcılık birer ayrı ayrı cürümdür.

Maznun (A) aleyhine son tahkikatın açılması kararının dolandırıcılık cürmünden dolayı 503 üncü madde mucibince verilmiş olduğunu farzedelim.

Müddeiumuminin duruşmada maznunun fiilini takdir ve tavsifte kararnameden inhiraf eylediğini ve fiili 493 üncü maddenin 1 numaralı fıkrası hükmüne dahil olan bir hırsızlık olarak tavsif eylemiş bulunduğunu farzedelim.

Müddeiumuminin son tahkikatın açılması kararından inhiraf eylemesinde bir menfaati var mıdır? Kanunun muhafızı olan müddeiumuminin kanunun doğru tatbik edilmesini istemekte yerden göğe kadar hakkı vardır. Fiilin tekerrürü esas olmak noktasından dolandırıcılık

482

veya hırsızlıkla tavsifi 86 ıncı maddenin 9 numaralı fıkrası mucibince müsavi olsa da tatbik edilecek ceza noktai nazarından müsavi olamaz. Maznunun dolandırıcılıkla göreceği ceza 503 üncü madde mucibince 3 aydan üç seneye kadar hapis ve elli liradan aşağı olmamak üzere ağır cezai naktidir. Dolandırıcılık cürmünde ceza, hürriyeti tahdit eden ceza ile para cezasının içtima eylemekte olmasına rağmen 493 üncü maddenin birinci fıkrası mucibince uğranılacak mahkûmiyetten hafiftir. Filhakika maznunun 493 üncü maddenin 1 numaralı fıkrası mucibince mahkûm edildiği takdirde göreceği ceza üç seneden altı seneye kadar ağır hapistir. Binaenaleyh müddeiumuminin endişe ve faaliyeti lüzumsuz değildir. Davanın sulh hariç veya sulh dahil bütün davalara bakan ağır ceza dairesinde görülmekte olduğunu da farzeyler isek mahkeme reisinin her hal ve kârda maznunun değişen vasıf hakkında nazarı dikkatini celbeylemek ve buna karşı ne diyeceğini sormak vazifesidir. Avukatı olmıyan bir maznun bu incelikleri anlamaz ve bir ceza yiyecek olduktan sonra o cezayı ha dolandırıcılıktan ha hırsızlıktan yemiş olmak kendisine müsavi gelir. Maznunun bir avukatı var ise tabiidir ki fiilin hırsızlıkla tavsifine itiraz eyler. İddia ve müdafaalarla mukayyet olmıyan mahkeme hırsızlıkla dolandırıcılıktan birini kabul eyler. Mahkeme fıkrai hükmiyeyi yalnız ve yalnız kabul eylediği vasfı yazılı ve ona göre hükmü vermelidir. Meselâ:

«Maznun (A) nın dolandırıcılıktan dolayı... Hapis ve ağır cezai naktî ile mahkûmiyetine müttefikan ve... Karar verilmiştir» yahut:

«Maznun (A) nın dolandırıcılıktan dolayı... Ağır hapis ile makûmiyetine müttefikan ve vecahen... Karar verilmiştir»

Diye yazmalı ve ne için diğer vasfı kabul eylemediğini hükmün esbabı mucibesinde göstermelidir.

Binaenaleyh, bilfarz hırsızlık vasfını kabul etmeyip maznunu dolandırıcılık ile mahkûm etmek isteyen mahkeme fıkrai hükmiyeye:

«Maznun hırsızlık fiilinin mürtekibi olmayıp dolandırıcılık fiilinin mürtekibi bulunmasından ceza kanununun 503 üncü maddesi mucibince...»

Diye yazar ise hata etmiş olur.

Maznunun veya müdafiinin fiilin değişmiş olan mahiyeti hukukiyesine itiraz eylemiş olmaları aldığımız misale göre mevcut vaziyeti değiştirmez. Fakat vasfı hukukî duruşmada yeni meydana çıkmış bir vakıaya binaen değişmiş olsa idi, yani ne iddianamede, ne son tahkikatın açılması kararında ne de geçmiş celselerde mevzuu bahsolmamış ve hakikatta daha ağır bir ceza maddesinin tatbikını icabettirtecek bir vakıaya binaen değişmiş ise yeni meydana çıkan vakıaya itiraz

989

eyliyen maznun bu noktadan müdafaasını kâfi derecede hazırlamamış olduğunu da dermeyan eyler ise talebi üzerine duruşmanın başka bir güne talikına karar vermeğe mahkeme mecburdur. İlk defa duruşma sırasında serdedilmiş olan yeni vak'a diğer daha ağır bir maddenin tatbikını icabettirmiyorsa son tahkikatın açılması kararında zikredilmiş maddedeki cezanın arttırılmasını icabettirtecek ve kanunda bilhassa derpiş edilmiş bir vak'a ise 258 inci maddenin ikinci fıkrası mucibince yine aynı hüküm caridir; Yani maznunun cezanın arttırılmasını icabettiren bu vak'a hakkında da nazarı dikkatı celbedilmelidir. Ve nihayet mahkeme vaziyette hasıl olan değişiklikler neticesinde iddia ve müdafaanın lâyıkile hazırlanması için mahkemenin duruşmanın talikına lüzum görürse kendiliğinden de muhakemeyi talik edebilir. (madde 258 son fıkra)

Bu mesrudatımızı tavzih ve tenvir edecek bir kaç misal daha arzedelim:

Son tahkikatın açılması kararı maznuna, iddianameye muvafık olarak tedbirsizlik ve dikkatsizlik neticesinde bir şahsa cismen eza verecek ve sıhhatını ihlâl edecek bir zarar irtikâp eylemiş olmağı (Ceza kanunu Madde 459) isnat eyleyor. Duruşma gerek şahitlerin ifadelerinden gerek ehli vukufun mütaleasından mağdurun, maznunun kendisine iras eylemiş olduğu zarardan dolayı ölmüş olduğu meydana çıkıyor.

Müddei umumî şifahen iddianamesini, tedbirsizlik ve dikkatsizlikle ölüme sebebiyet suçunun (ceza kanunu madde 455) unsurlarına istinat ettirtiyor.

Mahkeme reisi ceza muhakemeleri usulü kanununun 258 inci maddesinin birinci fıkrasına tevfikan maznuna suçun hukukî mahiyetinin değiştiğini haber veriyor. Maznun mağdurun öldüğünü ikrar eyleyor yalnız ölüme kendisine isnat edilen müessir fiilin sebebiyet vermiş olduğunu kabul eylemiyor ve müdafaasını bu yeni vaziyete göre hazırlıyabilmesi için duruşmanın talikını talep eyleyor. Maznunun bu talebinin kabul edilmesi pek tabiidir. Çünkü yeni hadisat olan vaziyetin bir kısmı (suç ile ölüm arasındaki illiyet sebebi) kabul edilmemiş ve münazea olunmuştur ve fazla olarak 258 inci maddenin 3 üncü fıkrasında yazılı şartların hepsi de mevcuttur. Eğer maznun mağdurun ölümüne kendi fiilinin sebebiyet verdiğini kabul eylemiş olsa idi duruşmanın talikını talebe hakkı olamazdı. ve yeni vasfa göre de mahkûm edilirdi çünkü maznun yeni vaziyete karşı « itirazda » bulunmamıştır. Ne aradaki illiyeti ne de hadis olmuş ölümü münazaa eylememiştir.

İddianame ve son tahkikatın açılması kararı maznuna alelâde bir hırsızlık fiili isnat eyleyor (ceza kanunu madde 491) fakat duruşmada

hırsızlığın bir binaya duvardan aşmak (madde 493 numara 6) yapılmış olduğu sabit oluyor. Bu da ceza kanununun bilhassa derpiş eylediği ve cezayı artıran bir vaziyettir. Binaenaleyh yukarıda arzeylediğimiz misal dahilinde hareket edebilir.

Şimdi de maznunun yaşının kararnamede 17 olarak gösterilmiş olduğunu ve fakat duruşmada 13 yaşını bitirmiş olduğunun sabit olduğunu farzedelim. Maznun böylece ceza kanununun 55 inci maddesinin cezayı hafifletmek hususunda kendisine temin etmiş olduğu menfaatı gaybeylemiş oluyor.

Bununla beraber maznun duruşmanın talikını isteyemez. Çünkü bu, ceza kanununda bilhassa derpiş edilmiş ve cezanın arttırılmasını icap ettirtecek bir vaziyet değildir. Keyfiyet maznunun şahsında mevcut olan ve umumî bir tarzda cezayı hafifleten bir sebebin terkinden ibarettir ki ceza muhakemeleri usulü kanununun 200 üncü maddesile hiç alâkası yoktur (bu takdirde de 258 inci maddenin kabili tatbik olduğunu iddia eden Alman temyiz mahkemesinin bir kararı vardır). Zaten maznunun 18 yaşını bitirmiş olduğu bizzat maznunca da malûm bir keyfiyet olmalıdır, netekim ki dolandırıcılıkla takibedilen maznunun, mağdurun hulus ve saffetinden bilistifade kandıracak mahiyette sanialar veya hiyleler yaparak hataya düşürdüğü duruşmada zahir olmuş bulunsun; Yapılan sanialar veya hiyleler kanun tarafından cezanın arttırılmasını icabedecek bir hali mahsus olmak üzere bilhassa derpiş edilmiş değildir.

Aşağıda misal olarak arzedilen hallerde maznunun haberdar edilmesi lâzımdır.

1. — Kararnamede tek bir fiil olarak gösterilmiş olan suçun duruşmada hakiki içtima halinde bir kaç suç olduğu sabit olur ise;

2. — Kararname hakiki içtima halinde bulunan müteaddit suça müteallik olduğu halde duruşma fiili ceraimi mütemadiyeden ve ağır ceza işlerinden bir cürüm olmak üzere tesbit eyler ise;

3. — Kararname bir kimsenin meskenine o kimsenin rızasile girdikten sonra çıkmamak fiiline mütedair (madde 193 fıkra 1) olduğu halde duruşma meskene şiddet istimalile girilmiş olduğunu (fıkra 2) tesbit eyler ise;

4. — Kararname fiili zimmete para geçirmek diye tavsif eylemiş olduğu halde duruşma fiilin 493 üncü maddenin 1 numaralı fıkrası dahilinde yapılmış bir hırsızlık olduğunu tesbit eyler ise;

5. — Duruşma, kararnameden inhiraf ile maznunun eşyayı cürmiyeyi saklamağı itiyat etmiş takımdan olduğunu tesbit eyler ise;

1288

6. — Kararnamede hakaretin alenen vaki olduğu izhar edilmemiş olduğu halde duruşmada maznunun kendisine isnat edilen hakareti mağdurun huzurile beraber alenen yapmış olduğu sabit olur ise;

258 inci maddenin kabili tatbik olmayacağı hallerden de bir kaç misal arzedelim:

1.—456 ıncı madde mucibince şahıslara karşı müessir fiillerden dolayı takibedilen şahsın fiilini kararnamede bıçakla yaptığı söylenmiş olduğu halde duruşmada bilfarz makasla veya bir şiş ile yapmış olduğu sabit olur ise

2. — 345 inci madde hükmüne göre kararnamede kendisine hususî evrak ve senedat tanzim eylemek suçu isnat edilmiş olan maznunun duruşmada hususî evrak ve senedat tanzim etmeyip sahih olarak tanzim olunmuş bir veraka veya senedin yazılarını tağyir eylemiş olduğu sabit olursa (yani kararnamede sahte olarak gösterilmiş senedin duruşmada olduğu sabit olursa)

3. — Evrakta sahtekârlıktan dolayı takibedilen maznunun fiilinin kararnamede hususî bir mazarrat tevlit eylediği zikredilmiş olduğu halde duruşmada tevlit eylediği mazarratın umumî olduğu sabit olur ise;

4. — Bir kimse sahtekârlık cürmünde ortaklığı olmaksızın sahte bir varakayı bilerek kullanmasından dolayı 346 ıncı madde mucibince takibedilipte kararnamede maznunun bununla bir menfaat temin eylemeği istihdaf eylediği yazılmış olduğu halde duruşmada maznunun sahte varakayı başkasını zarardide etmek için kullanmış olduğu sabit olur ise;

Duruşmanın ve hükmün kararnamede mezkûr fiilden gayri bir fiile yahut fiilin kararnamedeki tavsifinden başka bir tavsife veya duruşmada yeni çıkan bir vaziyete sarî ve şamil olabileceği hakkındaki bu istitradı burada kapatarak «maznun kendisine isnat edilen fiili yapmış mıdır?» Tarzında irat eylediğimiz suale dönelim.

Bu sualin cevabını vermek güç değildir Yukarıda zikreylediğimiz hukukî müşküllerden sarfınazar edilir ise sual sırfen mesaili maddiyeden ve bu itibarla da cevabî delillerin serbestçe takdirinden hasıl olan neticeye bağlıdır. Bununla beraber delillerin vermiş olduğu neticeyi takdir etmekliğin daima kolay ve sade bir şey olduğu iddiasına varmak hata olur. İnkâr ve itirazlar, delilin sıdık ve vusukunda şüpheler, delil ve izleri karartma teşebbüsleri muvacehesinde ne büyük sükûnet ve sekinet, şe'nilik, insan tanımaklık lâzım gelir. Bahusus büyük davalarda hukukî bilgilerden ziyade lâzım olan insan tanımaklık kolay elde edilebilir bir malûmat değildir.

484

Fiil maddî ve manevî vakıalara inkısam eyler. Maddî vakıalar cürmün maddî unsurlarını teşkil eder. Manevî vakıalar da faile ait ve bahusus umuru batıniyeden olan hallerine aittir. Evvelemirde fiilin maddî unsurları araştırılmalıdır. Eğer maddî unsurlar mevcut değilse ortada suç yok demektir; suç olmayınca suçlu da olmaz ve aranmaz.

Misal olarak aldığımız sahte poliçe işinde maddî unsurları arayalım; Bunun için aşağıdaki suallere cevap verelim:

1 - Poliçe, 343 üncü maddenin hükmüne dahil olabilecek resmî bir varaka mıdır?

Bu suale kanunun 349 uncu maddesinin 2 inci fıkrası cevap vermekte ve « poliçeler ve ciro suretile nakli kabil olan yahut hamiline ait olmak üzere yazılan ticaret senetleri resmî varaka hükmündedir. » demektedir.

Bundan sonra şu suallere cevap vermek lâzımdır:

2 - Bu varaka bir hakkı yahut hukukî bir ittisali ispat hususunda ehemmiyet ve kıymeti haiz midir?

3 - Bu varaka sahte veya muharref midir?

4 - Varaka kullanılmış mıdır.?

Bu suallerden birine menfi cevap verilir ise cürmün unsurları tamam olmaz ve fiil de suç teşkil eylemez; fakat hepsine müsbet cevap verilir ise evrakta sahtekârlık cürmünün maddî unsurları mevcut demektir. Bundan sonra manevî unsurları ararız:

1 - Varakayı sahte olarak tanzim eden (veya tağyir ve tahrif eyleyen) maznun mıdır?

2 - Varakayı bizzat fail (maznun) mu kullanmıştır?

Bu iki suale mutlaka müsbet cevap vermek lâzım değildir. Çünkü 345 inci ve 346 ıncı maddeler mucibince sahte veya muharref bir varaka veya senedi failden başkasının bilerek kullanması da müstelzimi mücazattır.

Hususî evrakta, evrak ve senedin bir hakkın ve hukukî bir ittisalin sıhhatini ispata yarar olduğunu tayin etmek hangi evrak ve senette bu mahiyet bulunduğunu tayin etmek oldukça müşkül bir iştir. Maksadım maddî unsurlar araştırılır iken ekseriya ince hukukî meseleler karşısında kalındığını arzeylemektir.

Bir ölüm muvacehesinde maddî unsurları tesbit eylemek ne kadar müşküidür ve ne kadar mühimdir. Kasten katil midir? Ölüm, failin filinden evvelce mevcut olup ta failce bilinmiyen ahvalin birleşmesi veyahut

987

failin iradesinden harıç ve gayrı melhuz esbabın inzımamı yüzünden mi vukua gelmiştir? Yahut katil kastile olmayan bir fiili müessirden mi husule gelmiştir. Ölüme tedbirsizlik veya dikkatsizlik veya meslek ve san'atte acemilik veya nizamat ve evamir ve talimata riayetsizlik ile mi sebebiyet verilmiştir. Ölüm hadisesile maznuna isnat edilen fiil veya ihmal arasındaki illet çok vazıh olarak tesbit edilmelidir. Ölümün sebebini tayin ve tesbit etmek için mutlaka otopsi yaptırtmalı ve zehirlenme hadiselerinde mi'de ve barsakların kimyevî tetkikini yaptırmalıdır başka türlü ölümün sebebini ispat etmek çok güç olur. Gerçi otopsi yapılmamış olsa dahi hâkim serbestîi takdirine binaen ölüme, maznunun filinin sebebiyet verdiğini tesbit edebilir. Çünkü 254 üncü maddenin «mahkeme irat ve ikame edilen delilleri duruşmadan ve tahkikattan edineceği kanaate göre takdir eder.» diye ifade eylediği asıl ölüm sebebini takdirde de cari ve meri'dir. bilfarz Ahmedin Hüseyine bir cisim ile vurduktan sonra Hüseyinin cesedini sürükleyüp dedize attığı görülse ve ceset de bulunamasa ölüm sebebini maddeten tesbite imkân kalmaz. Yahut (A) nın (B) ye mühim miktarda (arsenik) vermiş olduğu tesbit ediliyor ve B nin de arseniki aldıktan sonra tesemmüm alâmeti göstererek ölmüş olduğu da tesbit ediliyor. Fakat hadise geç adliyeye akseyliyor.

Cesette otopsi veya kimyevî tahliller yapmağa imkân yok. Zehir cesedin gömüldüğü toprağın evsafına ve rutubete göre vücutten çıkmış olabilir. Bu takdirde de hâkim, kimyevî tahlil olmaksızın ölüm sebebini kabul eylemeğe mecbur kalır. Yalnız emin ve sağlam bir müstenidatın olmaması hâkimi husulü kanaatte daha müteyakkız kılar.

Bununla beraber şunu unutmamalı ki maddî unsurların tesbit edilmemesi veya tesbit edilememesi yüzünden bir çok adam öldürmek cürümleri cezasız kalmaktadır; bahusus çocuk katlinde çok pek çok cezasız kalmaktadır. Ceza kanunu 453 üncü maddesinde gayrı meşru bir çocuğu nüfusa kaydından ve doğumundan beş gün geçmeden evvel öldürdüğü ve 475 inci maddesinde doğumundan henüz beş gün geçmemiş gayrı meşru çocuğu terk filile öldürmeği daha hafif bir ceza ile cezalandırıyor. Bir kadın gayrı meşru çocuğunu gizlice doğurduktan sonra öldürüp cesedini bahçenin bir yerine gömse ve keyfiyet bir çok zaman geçtikten sonra meydana çıksa vaziyete göre çocuğun yaşamağa kabiliyeti olarak doğmuş ve yaşamış olduğu tesbit edilebilir, fakat nasıl ölmüş olduğu anlaşılamaz. Katil tesbit edilemeyince anaya verilecek «ölü defnine mahsus olan mahallerden maada yerlere ruhsatsız ölü defnetmek» suçunun (ceza kanunu madde 262) bir aydan altı aya kadar olan hapis veya otuz liradan yüzelli liraya kadar ağır cezayi naktî gibi ehemmiyetsiz bir cezadır. Şüphesiz ki bu vaziyette de hâkim haiz olduğu serbestii takdire istinaden ölüm sebebini serbestce takdir edebilir; fakat bu takdir neye yarar. Gayrı meşru bir doğumda çocuğun doğumu kadar eceli ile ölmesi de saklanır. Ananın gizlice gömdüğü

188

çocuğun eceli ile ölmüş olduğunu iddia edeceği tabiidir; bu iddia da kolay kolay çürütülemez.

Manevî unsurlar file mübaşeretin ruhî sebeplerine taallûk eylediği kadar cezaî ehliyete de mütedairdir.

File mübaşeretin ruhî amillerini bırakıp cezaya ehliyet cihetini tetkik edelim.

Mes'uliyeti cezaiyenin icap ettirdiği şartları burada tetkike imkân ve mahal yoktur, çünkü sırf ceza kanununa ait bir meseledir. Burada ise ceza muhakemeleri usulü kanununa ait mes'eleleri münakaşa eylemekteyiz. Burada yalnız şunu arzedelim: Cezaya ehliyet mes'elesi fili failin iradesinin, iradesinin neticesi olduğu mes'elesine, file failin taksirli iradesinin sebebiyet verdiği meselesine ircadan başka bir şey değildir. Binaenaleyh mesuliyeti cezaiye mes'elesi cezaya ehliyeti kaldırtan umumî sebeplerle dava mevzuu olan suça ait enfüsî mücrimiyeti camidir. Ceza kanunumuzun sistemine nazaran mes'uliyet meselesini cezaya ehliyeti kaldıran bir sebep var mıdır meselesine müsavi addedebiliriz. Çünkü «cezaya ehliyet ve bunu kaldıran veya hafifleten sebeplerden» bahis olan dördüncü bap ademi mesuliyeti (madde 46) da ihtiva eylemektedir. Binaenaleyh fiil zahiren bilerek ve istiyerek yapılmış gözüküyor ve cezaya ehliyeti kaldıran bir sebepte ise mesuliyeti cezaiye (mücrimiyet) var demektir.

Misal olarak aldığımız sahte poliçe meselesinde mes'uliyeti cezaiye (mücrimiyet) cihetini tetkik eyliyelim; bunun için de atideki meselelerin tavzihi lâzımgelir:

Maznun sahte poliçeyi bilerek mi yaptı ve bilerek mi kullandı? Yapmakta ve kullanmakta kastı var mı idi? Kendisine haksız yere bir menfaat mı temin eylemek istiyorlardı? Poliçenin bir hakkı veya hukukî ittisali ispat için ehemmiyet ve kıymeti haiz bir varaka olduğunu biliyor mu idi? Fiili ile bir sahtekârlık veya tahrif ve tağyir yapmakta olduğunu biliyor mu idi? Poliçeyi kullanır iken ne kast ediyordu?

Şüphesiz ki maznunu 46 ıncı maddenin umumî şumulüne dahil olmıyacak derecede cezaya ehil addediyoruz, bu cihet hakkında ufak bir şüphe ve tereddüt var ise bu noktayı tetkik eylemek muhakkak ki iktiza eyler.

Fakat eğer maznuna karşı bilerek hareket eylediği, sahte olarak yaptığı poliçenin resmî varaka hükmünde olduğu ve bir hakkın veya hukukî bir ittisalin ıspatında ehemmiyet ve kıymeti haiz bulunduğu ıspat edilmek lâzımgelir ise maznunun inkârı bahasına cezasız kalması temin edilmiş olur.

984

Maznun poliçenin resmî varaka hükmünde olduğunu bilmese ve onu hususî evrak ve senet zanneylemiş bulunsa dahi onun da herkes gibi poliçenin makbuz gibi borç senedi gibi, kefaletname, iraesi gibi hususî evrak ve senedin hukukî kıymeti bulunduğunu bildiği muhakkaktır. Doktor reçetesi, ihbar veya şikâyetname, mektup gibi mahiyetinde şüphe caiz olan hususî evrakla olsa idi suç olduğunu bilmiyerek kullandığını veya teğyir ve tahrif eylediğini veya tanzim eylediğini iddia edebilirdi. Bu iddianın kıymeti olup olmıyacağı da başka bir mes'eledir. 44 üncü madde «kanunu bilmemek mazeret sayılmaz» der. Bunun manasını anlamak için iki hal tasavvur etmekliğimiz lâzımdır.

Maznun fiilin suç olması için iktiza eden hukukî şartları bilmez. Yahut fiilî suç kılan ahval ve şeraiti maddiyeyi bilmez yani fiilin suç olması için maddeten mevcut olması lâzımgelen unsurları bilmez.

Bir reçete «hususî evrak ve senet» midir? Fail bunu belki bilfarz ağrılarını durdurmak için verilmiş morfin miktarını arttırır ise hiç şüphesiz ki enfüsî bir tarzda taksirlidir. Çünkü her aklı başında adam bilir ki doktorun yazdığı reçeteyi ancak bizzat o reçeteyi yazan doktor olmıyanın onu değiştirmiye ve böylece eczacıyı aldatmıya hakkı yoktur. Binaenaleyh reçete üzerinde tahrif ve tağyiratta bulunmuş olan kimsenin reçetenin hukukî mahiyeti hakkındaki kanaatlerinin bilfarz reçetenin bir hakkı veya bir hukukî ittisali ıspata hadim olmadığından hususî evrak ve senet olamıyacağı hakkındaki - kanaatlerinin hiç bir kıymeti olamaz. Bu tağyir ve tahriften hususî veya umumî zarar tevellüt edebileceğinden failin, fiilinin suçu olması için iktiza eden hukukî şartları bilmemesinin ne ehemmiyeti olur. Çünkü failin hatası ceza kanununa ait bilgisine dair, yani 345 inci madde mevcut «hususî evrak ve senet» tâbirinin tefsirine dairdir.

Fakat reçetede tağyir ve tahrif yapan bir kimse doktorun yanlış mana verdiği bir hareketten bu tağyiri yapmıya mezun olduğunu zannederek reçetenin yazılarını tağyir ederse yahut doktorun istihsal ettiği müsaadesine binaen bir hataya mani olmak için reçetedeki ilâç mıktarını düzeltmiye kendisini mezun addeyliyerek reçetenin yazılarını tağyir ederse birinci takdirde cezayı kaldıran müsavi bir hata vardır. Maznun kanunu bilmemezlik etmiyor fiili suç kılan maddî unsurun vücudunu bilmiyor. İkinci halde ise ceza kanununa ait olmıyan salâhiyeti hakkında hukukî bir hata vardır. Hata ceza kanununa ait olmadığından kasti cürmîyi ve onunla beraber cezayı kaldırır.

Diğer bir misal arzedelim:

Mürettip Ahmet efendi, perşembe akşamı haftalık tevzi edildiği zaman mürettip Bahri efendiye verilmiş olan paradan bir lirasını Bahri efendiden iddia eylediği aynı miktar alacağına mebni rızası hilâfına almış-

tır. Bundan dolayı Bahri efendinin ihbarı üzerine Ahmet efendi aleyhine «Bahri efendiye ait bir lirayı haksız bir intifa maksadile almış olmakla» takibat yapılmış ve amme davası açılmıştır.

Cürmün maddî unsuru bir liranın Bahri efendiye ait olması, (maddî unsuru bilmemek yani bir liranın başkasına ait olduğunu bilmemek yukarıda arzeylediğimiz veçhile kastı cürmîyi ve onunla beraber cezayı kaldırır) ve Bahri efendiden alınmasıdır. Cürmün enfüsî unsurlarına yani faile ait unsurlarına gelince: Birincisi zahirî unsurdur. Ahmet efendi parayı almıştır ve parayı almağa hakkı yok idi. İkincisi batınî unsurdur. Ahmet efeni paranın kendisine ait olmadığını ve binaenaleyh diğer bir şahsın menkul malini almakta olduğunu ve bunu yapmağa hakkı olmadığını biliyordu. Binaenaleyh cürmü bilerek yapıyordu.

Aldığımız misalde Ahmet efendinin parayı almağa hakkı olmadığını bilmediğini farzeyledik. Zaten her hâkim, maznunun filini yapmağa hakkı olmadığını bilip bilmediğini araştırmağa mecbur olduğundan maznuna hatasının neye müstenit bulunduğunu sormak lazımdır. Eğer maznun alacaklının borçlusundan alacağını böyle gelişi gözel almağa mezun bulunduğunu alacağını almak için kanunî yollarda hareket eylemesi lâzım geldiğini biliyor idise de yaptığının hırsızlık olduğunu bilmese dahi hırsızlık fili ile mahkûm olması zaruridir. Çünkü maznun hırsızlık ile kendiliğinden ihkakı hak etmek hakkında ceza kanununun tefsirinde hata ediyor ve mazereti ceza kanununu bilmemezlik oluyor ki bu mazereti de 44 üncü madde mucibince mesmu değildir. Fakat maznun, talim ve terbiyesindeki noksan dolayısile alacağının kendisine borçlusunun rastlayabildiği malını almak veya hapsetmek hakkını verdiğini hakikaten zannediyor idise hukukî hatası borçlar kanunu veya icra kanunu hakkındaki hükümlerede raci olmasından suçtan enfüsî ve taksirî bir kastı yoktur, beraet eylemesi lâzımdır.

Üçüncü sual «fiil ceza kanununun bir maddesine temas eder mi; eder ise hangilerine?» Sualidir ki ikinci sualden yani «maznun kendisine isnat edilen fiilden mesul midir?» sualinden güç ayırt edilebilir. Bu itibarla da her iki sual hakkında aynı zamanda karar vermek lâzımgelir. Bununla beraber enfüsî taksir ile alâkası olmayan ve üçüncü suale ait bulunan bilfarz mükerrirlik gibi cezayı artıran haller tetkik olunmalıdır. Cezaî takibat, müruru zaman ile sakit olmuş mudur? takibatın yapılabilmesi için lâzım olan şikâyetname lâzım olan şekilde verilmiş midir? Şikâyetname, şikâyetname vermeğe hakkı olan kimse tarafından mı verilmiştir? Vaki ferağat caiz midir? Teşebbüste müteşebbis cürmün ef'ali icraiyenin ihtiyarile mi vaz geçmiştir? Yoksa ihtiyarında olmayan esbabı maniadan dolayı mı o cürmün husulüne muktazi fiilleri ikmal edememiştir?

Dördüncü sual yani «fiili nasıl cezalandırmalıdır?» Suali bizi

fiil ve mesuliyet sahasından çıkartıp takdiri mücazat sahasına sokar. Fakat bu sahaya girmeden evvel fiil ve mes'uliyet hakkında verilecek karara müteallik umumî ve herkesin malûmu olan bir kaç kaideyi zikredelim:

Hâkim maznunun suçlu olduğuna tamamile kani olmadikça maznunu mahkûm etmemelidir. Hâkimin bu kanaati cürmün esaslı bütün unsurlarına, gerek maddî gerekse enfüsî unsurlarına sarî olmalıdır. Eğer hâkim o unsurlardan velevki biri hakkında şüphe ve tereddüt eder ise beraet kararı vermelidir. hâkim de bu kanaati hasıl etmek için maddî kat'iyetin ve galip ihtimalin derece ve miktarı hakkında münakaşa etmek boş bir iştir. Hâkim hadisede bu miktar ve dereceyi vicdanile tayin eder. Hâkim için enfüsî bir kanaat lâzımdır. Hâkimde enfüsî kanaat olmayınca şüphe başlar; şek ve şüphe halinde ise hâkim maznunu beraet ettirmelidir.

Hâkimin kanaati 254 üncü madde mucibince serbesttir, yani her hangi bir delil kaide ve zabıtasile mukayyet değildir. Kanun delillere bir kıymet takdir etmemiştir, delillere lâyık olduğu kıymeti hâkim verir ve hâkim delilleri tahkikattan edineceği kanaate göre verir. Serbestii takdir demek keyfiyeti takdir demek değildir. Hâkim kanaatının müstenidatının ve bu müstenidatın kendisindeki kanaati ne için hasıl ettiğinin hükümde hesabını vermelidir. Binaenaleyh hâkim kanaatının husulüne hadım olan delilleri ihtimamla takdir eylemelidir. Hâkim hiç şüphesiz ki delilleri takdir etmekte serbesttir, yeminsiz dinlenmiş bir şahidin sözüne inanır da yeminli dinlenmiş bir şahidin sözüne inanmaz; bir ikrarı kabul eder de diğer bir ikrara itimat eylemez; ehli hibrenin mütalâasını reddeyler yerine kendi kanaatini ikame edebilir. Fakat bütün bunları makul sebeplere binaen yapabilir.

Maznuna suçu ispat edilmelidir; her hangi bir noktadan maznun masumiyetini iddia edememelidir Bu kaideden tabiatile kanunen caiz olan karineler müstesnadır. Bilfarz maznun cezaya ehliyeti kaldıran bir sebebin vücudünü ispat eyleyor ise tabiidir ki artık suçtan bahsedilemez; fakat cezaya ehliyeti kaldıran bir sebep maznun tarafından isbat edilemiyor da yalnız davada mevzuu bahis edilemiyorsa ademi vücudu maznuna isbat olunmalıdır. cezaya ehliyeti kaldıran sebebin varlığı veya yokluğu meşkûk kalır ise maznun beraet eylemelidir. Tayini mekân veya isbatı mekân beyyinesini maznun isbata mecbur değildir; böyle bir delil mevzuu bahis olunca maznunun suç zamanında başka mahalde olduğunu tenvir eylemek hâkime ait bir vazifedir; maznun bu hususta hâkime yalnız yardım eder. Çünkü ceza davaları devletin mes'uliyeti altında cereyan eyler ve devlet ise bir masumun mahkûm olmamasına âzamî itina ile mükelleftir.

Ceza davalarında (beyyine) bahsini sadeleştiren, şek ve tereddüdü

atan ve hukuk davalarını çok karıştıran beyyine külfetini cezada kabul ettirtmiyen sebepler bunlardır. onun içindir ki bizde burada delillerin takdiri hakkında misaller arzedemiyoruz.

Tabiidir ki delillerin takdiri meselesinde maznunun, bilfarz serdetmiş olduğu tayini mekân isbat edememiş olmasını yahut isbat eylemeğe teşebbüs etmemiş olmasını kanaatının husulünde âmil kılabilir. Fakat bunu beyyine külfeti ile izaha kalkmak ve isbatı mekânı isbat eylemek maznuna aittir demek doğru olmaz. Doğrusu bunun sebebini hâkimin kanaatını istihsal edeceği menbalarla mukayyet olmamasında aramak lâzımdır.

Ceza hâkimi hakikatı re'sen araştırmalıdır, Hâkim yalnız sepkı dava aslı ile (Madde 147) mukayyettir. Fakat sepkı dava aslı hâkimi yalnız ve yalnız vereceği hükme iddianamedeki fiile mevzu kılmak hususunda takyit eyler(Madde 150 2 inci fıkra). Binaenaleyh hâkim faaliyetini hakikatı meydana çıkartmağa tevcih eylemelidir; Başka türlü de olamaz. Çünkü ceza davası iki tarafa maksur nisbî bir hak iddiası olmadığından sevk ve idaresindeki mesuliyet de iki tarafa bırakılamaz; Madem ki ceza davası hedef olarak maznunu cezalandırmağı isthdaf eyler ve mutlak ve âm bir hak ihdas eyler, mutlaka tamamile ve mutlak surette hakikata tevafuk eylemelidir o hakikatın meydana çıkartılması mesuliyeti taraflara bırakılamaz, namına cezalandırılan cemiyete ait olur. Ceza davası ile hukuk davası arasındaki esaslı fark da buradadır; Hukuk davalarında gerek mesaili maddiyede gerekse hatta mesaili hukukiyede hâkim tarafların arzu ve talepleri hududundan dışarı çıkamaz ve münazaa edilmiyen cihetler hâkim için hakikat hükmündedir: « Hâkim her iki tarafın iddia ve müdafaalarile mukayyet olup ondan fazlasına veya başka bir şeye hüküm veremez » (Hukuk muhakemeleri usulü kanunu madde 74);

Hâkim iki taraftan birinin söylemediği şeyi veya iddia sebeplerini re'sen nazarı dikkate alamaz ve onları hatırlatabilecek hallerde dahi bulunamaz » (Hukuk muhakemeleri usulü kanunu madde 75); Hâkim davanın her safhasında iki tarafın iddiaları hududu dahilinde olmak üzere kendilerini istima ve lâzım olan delillerin ibraz ve ikamesini emredebilir.» (Hukuk muhakemeleri usulü kanunu madde 75 son fıkra). Hukuk hâkimi tarafların iddialarına bazı hudut dahilinde inanmak ve iki tarafın iddiaları hududunu aşamamak mecburiyetindedir; Halbuki ceza hâkiminin vazifesi tarafların iddiaları hududunu da aşarak ve onların iddialarile mukayyet kalmıyarak istiknahı hakikat eylemektir. Bunun içindir ki müddei umuminin iddialarını tasdik eden maznunun sözünü, ceza hâkimi bizzat tetkik ve tahkik eylemedikçe doğru olarak kabul edemez.

Dördüncü suale rücu edelim: Cezayı nasıl takdir eylemeli? Bu

dördüncü sual de kısmen üçüncü sual ile tedahül edebilir. Çünkü bu dördüncü suale cevap verirken bizzat kanunun cezayı hafifletecek esaslar vazeylemiş olduğuna dikkat eylemek icabeder. Binaenaleyh acaba bu gibi cezayı hafifletecek kanunî sebepler olup olmadığına dikkat ve her ceza maddesinde cezanın takdiri için tayin edilmiş sahalara riayet eylemek icabeder. Meselâ 54 üncü madde fiili işlediği zamanda on bir yaşını bitirmiş olupta on beş yaşını doldurmamış ve işledikleri fiilin cezayı müstelzim olduğunu fark ve temyiz ile hareket etmiş olanlar hakkında cezaya nisbî ehliyetsizlik kabul edilmiştir.

Meselâ iftira cürmünün faili, mağdur hakkında takibat icra olunmaksızın isnadından rucu eyler veya tasnii itiraf ederse (Madde 285) yeminden dönerse cezası azaltılmıştır. Yalan yere yemin veya şehadet eden bazı kimseler bazı haller dahilinde de cezadan muaf kılınmış veya cezaları azaltılmıştır. Bazı katillerde (Madde 453) de ceza indirilmiştir. Tabii kanunda cezayı bilhassa artıran ahval ve şerait de derpiş edilmiştir. Fakat bu ahval ve şeraitin ekserisi esbabı müşeddideyi teşkil eder ve mesuliyete ait bahsa ait olur.

Gerçi cezanın takdirinde de kanuna muhalefet edilmiş ve hükmün temyizde nakzedilmesine bir sebep ihdas olunmuş olabilir. Bilfarz bir hadisede kanunen caiz olmıyan bir ceza hükmedilmiş ise yahut cezanın tesbitinde nevi veya mikdarına nazaran hukukî bir hata teşkil eden mülâhazalara isnat edilmiş olduğu zahir olur ise takdiri mücazatta kanuna muhalefet edilmiş olur. Fakat kanunun tayin ettiği saha dahilinde kalınmak şartile takdiri mücazat mesaili maddiyeden olduğundan nakza esas olamaz. Binaenaleyh tayin edilen ceza mıktarı kat'idir; bu cihetle takdiri mücazat bilhassa ehemmiyet iktisap eyler.

Hâkimin ifa eylediği diğer vazifelere ve halleylediği diğer meselelere nazaran hükmün takdiri mücazat kısmı ehemmiyetsiz telâkki olunur, Bu da cezanın adaleti cezaiyeye alâkadar olanlar ile maznun hakkındaki ehemmiyetini hatalı takdirden münbaistir. Fakir bir adam için bir ay hapis yatmakla üç ay hapis yatmak müsavi değildir. Mahpusun sefalet çeken ailesi belki bir ay tahammül edebilir, fakat üç ayda iktisadî vaziyetleri tamamen mahvolur. 6 sene hapis yatmış vücutlar ile fikirler 15 sene elem çekmiş gibi yıpranır. Diğer taraftan takdiri mücazattaki hata nizamı hukukiyi intizamı ammeyi tatmin etmez ve vahşice irtikâp edilmiş bir cinayetin hafif bir ceza ile cezalandırılması efkârı umumiyeye bir hakaret teşkil eder. Binaenaleyh ceza işlerinde esas maznunun hakikaten suçlu olup olmadığını tayindedir; Ha bir ay ha üç ay, ha altı ay, ha bir sene hapis yatmış fark etmez diyenler büyük bir hata irtikâp etmiş olurlar. İstinaf mahkemelerinin ihdasına takdir edilen mücazatın tetkik edilebilmesi noktasından da lüzum vardır.

Takdiri mücazatın ehemmiyeti para cezasının takdirinde daha ziyade bariz ve aşikâr olur. Bir fakire 10 lira para cezası hükmetmekle 30 lira hükmetmek arasında ne azim bir fark vardır. Bir zengin için de 200 liralık bir para cezasının ne ehemmiyeti olabilir. Onun içindir ki takdiri mücazatta sükûnet ile ve düşünerek hareket etmek, maznunun münasebeti şahsiyesini ve vaziyeti iktısadiyesini nazarı dikkate almak lâzımdır. Ne maznunun fiilile mütenasip olmıyacak bir şiddet nede asayişin muhafazası ve cezaların tenkiline uygun düşmiyecek bir zaaf gösterilmelidir.

Takdiri mücazat hakkında muayyen kavait ve zevabıt dermeyan edilemiyeceği bedihidir. Takdiri mücazat mahiyeti itibarile biraz keyfîdir. Ayni suç hakkında müteaddit mahkemeler tarafından takdir edilmiş mücazatlar hiç bir zaman ayni mıktarda değildir. Yalnız denebilir ki hududu aşan bir şefkat ceza hâkiminde bir nakisedir. Ceza hâkimi vazifesini çok ciddî ikmal ve vazifesinde çok ciddî olmalıdır. Tabiidir ki cezanın azamî derecede azaltılmasını muhik kılacak vak'alar yok değildir.

Fakat umumiyetle denebilir ki cezanın iptidası en hafif suçlara ve intihası en ağır suçlara tahsis olunmalıdır. Binaenaleyh bu iki suç arasındaki miktar suçun bu iki hadden birine yaklaşmasına göre intihap olunmalıdır.

Bir hâkim için hükmedilen ceza kuru bir lâf ve boş bir mefhum olmamalıdır; yani ceza itiyat saikasile maznun üzerinde yapacağı tesir düşünülmeden verilmiş bir şey olmamalıdır. Hükmedilecek ceza hâkimin karşısında duran maznunun şahsına ve ailesine nasıl tesir edecektir? Hâkim hapsin miktarını tayin etmeden evvel bunu düşünmelidir. Gündelikçi bir ameleyi, iş zamanında çalışma zamanında 3 ay hapse mahkûm etmenin ne olduğunu nefsinde kıyasen hissetmelidir. Hâkimin vereceği cezaların maznuna nasıl tesir edeceğini kestirebilmesi için dairei kazaiyesinde oturan kimseleri birer birer tanıması lâzımdır. Cezanın takdirinde mühim âmil olan mesuliyet miktarı ancak maznunu tanımakla bilinebilir; halkı tanımakla bilir; Filhakika halk nasıl düşünüyor, nasıl hissediyor, nasıl çalışıyor nasıl eğleniyor hülâsa nasıl yaşıyor ? Büyük bir şehirden ufak yere giden yahut köye benzeyen ufak yerlerden büvük bir şehre gelen hâkim yeni muhiti ile çabuk aşinalık husule getirmelidir. Bu aşinalık meslektaşı olan münevverlerle düşup kalkmakla hasıl edilemez. Bu aşinalık halkı tanımakla husule gelir.

Halkı tanımayan, onun ruhuna vukuf hasıl edemiyen hâkim halkın itimadını kazanamıyacağı gibi halkın zihniyetine vakıf olmadığından da mes'uliyeti isabetle takdir edemez. halkın hıssiyatını ve zihniyetini bilmiyen hâkim halkın itimadını kazanamaz dedim. Filhakika halk cezanın lâzım olduğunu ve hâkimin cezalandırmak vazifesi olduğunu

995

pek gözel bilir. Bunu bildiği kadar da filân muayyen bir meselede de maznunun mahkûm olmasının mı yoksa beraet etmesinin mi nasfete daha ziyade tevafuk eyleyeceğini çok iyi kestirir. Jüri müessesesini de bu mülâhazalar lâzım kılmaktadır.

Hülâsa takdiri mücazatta:

Fiilden zahir ve aşikâr olan caniyane kast, faili fiile sevkeden sebep, failin takip eylediği kast ve gaye; fiili tahrik eden şey, failin şahsî ve iktisadî vaziyeti; görüş ve irfanının derecesi fiilin neticeleri, failin bu neticeler karşısındaki vaziyeti, failin fiilinden sonra sabit olmuş nedameti ve yaptığını tamir için sabit olmuş faaliyeti; bütün bunlar ayrı ayrı nazarı dikkate alınmalıdır.

0926